

YOZGAT BAŞÇAVUŞ HAMAMI RESTORASYONUNUN YAPISAL SORUNLARI MALZEME VE TİPOLOJİK AÇIDAN İNCELENMESİ: İÇ MEKÂN ÖLÇEĞİNDE

Yazarlar
REYHAN AKAT
SİNEM TÜRKEKUL

BİDGE Yayınları

YOZGAT BAŞÇAVUŞ HAMAMI RESTORASYONUNUN YAPISAL SORUNLARI
MALZEME VE TİPOLOJİK AÇIDAN İNCELENMESİ: İÇ MEKÂN ÖLÇEĞİNDE

Yazarlar: DOÇ. DR. REYHAN AKAT & YÜK.MİMAR SİNEM TÜRKEKUL

ISBN: 978-625-372-768-0

1. Baskı

Sayfa Düzeni: Gözde YÜCEL

Yayınlama Tarihi: 30.06.2025

BİDGE Yayınları

Bu eserin bütün hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının ve editörün yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Sertifika No: 71374

Yayın hakları © BİDGE Yayınları

www.bidgeyayinlari.com.tr - bidgeyayinlari@gmail.com

Krc Bilişim Ticaret ve Organizasyon Ltd. Şti.

Güzeltepe Mahallesi Abidin Daver Sokak Sefer Apartmanı No: 7/9 Çankaya / Ankara

Bu kitap, Yozgat Bozok Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü'nde tamamlanan ve Mühendislik-Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü – Restorasyon Anabilim Dalı bünyesinde hazırlanan Sinem Türkekul'un "Yozgat Başçavuş Hamamı Restorasyonunun Yapısal Sorunları, Malzeme Bilgisi ve Tipolojik Açıdan İncelenmesi" başlıklı yüksek lisans tezine dayanmaktadır.

Yozgat Başçavuş Hamamı'na ilişkin yürütülen saha çalışmaları kapsamında gerçekleştirilen rölöve, ölçüm ve çizim süreçlerinde sağladıkları destek, izin ve kolaylıklar için Yozgat Belediyesi'ne içten teşekkürlerimizi sunarız.

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ	6
2. HAMAM MİMARİSİ VE TARİHSEL GELİŞİMİ	9
2.1. Geleneksel Türk Hamamları	11
2.1.2. Osmanlı Dönemi Hamamlarının Mekansal Planlaması	12
2.1.3. Osmanlı Dönemi Hamam Mimarisinde Plan Tipolojisi ve Şemaları	14
2.2. Geleneksel Yığma Yapı ve Malzemeler	16
2.2.1. Yığma Yapıların Ana Bileşenleri	17
2.2.2. Eğrisel Taşıyıcı Yapı Elemanları	18
2.2.3. Doğrusal Ve Düzlemsel Taşıyıcı Yapı Elemanları	23
2.2.4. Geleneksel Yığma Yapılarda Kullanılan Malzemeler	25
2.3. Geleneksel Duvar Örgü Teknikleri	26
2.4. Geleneksel Yığma Yapılarda Oluşan Hasarlar	27
2.5. Taşıyıcı Duvarlarda Oluşan Hasarlar	27
2.6. Kemer, Tono ve Kubbelerde Oluşan Hasarlar	28
2.7. Zeminden Kaynaklanan Hasarlar	28
2.8. Geleneksel Yığma Yapılarda Onarım Ve Güçlendirme Yöntemleri	29
2.10. Tarihi Yapı Restorasyonu	30
2.11. Rölöve Çalışmaları	31
2.12. Restitüsyon	31
2.13. Restorasyon Projesi	31
3. YOZGAT BAŞÇAVUŞ HAMAMI MEVCUT DURUMUNUN TESPİTİ VE TANIMLAMASI	32
3.1. Yozgat İli ve Kentinin Genel Özellikleri	32
3.1.1. Coğrafi Konumu, Tarihçesi ve Sosyo-Kültürel Durumu	32
3.1.2. Şehircilik ve Mimari Özellikleri	34
3.2. Yozgat Başçavuş Hamamı Kültürel Miras Açısından Yakın Çevresi	34
3.4. Grafik Belgeleme ve Tespit Yöntemi	36
3.4.1. Yöntem	36
3.4.2. Grafik Belgeleme Çizimleri	36
3.5. Başçavuş Hamamı Genel Plan Özelliklerinin Tanımlaması	36
3.6. Başçavuş Hamamı Tanımlanması –Tipolojik Sınıflamanın Tespiti (Mekan/Plan)	39
3.7. Başçavuş Hamamı Tanımlanması-Yapısal Sorunlarının Tespiti	40
3.7.1. Genel Tanımlama-Hasar Tespiti	40
3.7.3. İç Tanımlama-Hasar Tespiti	41

4. MÜDAHALE ÖNERİLERİ	67
4.2.1. Temizleme	67
4.2.2. Sağlamlaştırma	67
4.2.3. Bütünleme.....	67
4.2.4. Yenileme.....	67
4.2.5. Yeniden Yapma	68
5. KAYNAKLAR	85
Ek-1. Yozgat Başçavuş Hamamı İç Mekanlardan-Erkekler Bölümü.....	94
Ek-2. Yozgat Başçavuş Hamamı İç Mekanlardan-Kadınlar Bölümü.....	95
Ek-3. Yozgat Başçavuş Hamamı İç Mekanlardan-Kadınlar Bölümü.....	96
Ek-4. Yozgat Başçavuş Hamamı İç Mekanlardan- Erkekler Bölümü.....	97

1. GİRİŞ

Osmanlı Döneminde hamamlar yalnızca hijyenik ihtiyaçların karşılandığı alanlar değil aynı zamanda sosyal etkileşimlerin ve kültürel değerlerin paylaşıldığı toplumsal yaşamın bir parçası olarak da işlev görmüştür. Bu nedenle kentlerin mimari şekillenmesine önemli katkılar sağlamıştır. Tarihi merkez yerleşimlerinde cami, çarşı, hamam birlikte yakın inşa edilmiş ve çevresinde konutlar yer almaktadır.

Osmanlı Döneminden sonra hamam kültürünün değişmesiyle birlikte (yıkınma-temizlenme ihtiyaçlarının çoğunlukla evlerde karşılanması) hamamlara verilen değer azalmıştır. Ticari amaçlı hamamların gelir getirme özelliği de azaldığından kendi kaderlerine terk edilerek ya tamamen ya da kısmi olarak yok olmaya başlamıştır (Ertuğrul, 2009).

Başçavuş Hamamı da bu bağlamda, Yozgat'ın sosyo-kültürel hayatına uzun yıllar katkı sağlamış, tarihi yerleşim dokusunun biçimlenmesine etki etmiştir. Halkın bir araya geldiği, geleneklerin paylaşıldığı bu yapı aynı zamanda sosyal normların aktarımında önemli rol üstlenmiştir.

Sosyo-kültürel değişimler, özellikle bu tür hamam kültürünün azalması ve değişikliğe uğraması sebebiyle (genelde SPA merkezlerine kaydırılması, evlerde banyo kültürünün artması, vb.) günümüzde hamam yapılarının çoğu kullanılamayacak atıl durumdadır. Bu hamamları yeniden yaşatabilmenin yolu restorasyonlarının yapılması ve yenileme süreçlerinde doğru tespit, karar, yaklaşım ve müdahale teknik ve yöntemleriyle mümkündür. Ancak, bu süreçlerde en büyük zorluklardan biri, özgün malzeme ve yapım tekniklerinin doğru bir şekilde anlaşılması, bu doğrultuda uygun müdahalelerin yapılmasında yaşanan zorluklardır. Bu bağlamda restorasyon sürecinde yapısal sorunların ve malzemenin tespit edilmesi, mekânsal planlamanın doğru bir şekilde bilinmesi gerekir (Gedikli, 1993).

Osmanlı hamamları, hem malzeme kullanımı hem de tipolojik özellikleri açısından önemlidir. Restorasyon çalışmalarında yanlış malzeme kullanımı, yapıya çoğu zaman geri dönüşü olmayan zararlar verebilir (Bideci ve Sabuncu, 2024). Bu nedenle, doğru malzeme seçimlerinin yapılması, yapının orijinal kimliğinin ve estetik değerinin korunması açısından gereklidir (Matero, 2006). Konuralp bölgesinde yapılan çalışmalar, özgün malzeme türlerinin analizine dayalı olarak bilimsel bir temel sunmakta ve doğru restorasyon yöntemlerinin uygulanması için önemli bir model oluşturmaktadır (Akar, 2009). Tarihi yapılara uygulanan restorasyon yaklaşımları, bilimsel ve teknik müdahalelerle desteklendiğinde, bu yapıların korunması ve gelecek nesillere aktarılması mümkün olmaktadır (Jokilehto, 2017).

Yapısal sorunların çözümünde, tipolojik analizler de önemlidir. Bu analizler, yapının fonksiyonel kullanımlarıyla yapısal ve estetik farklılıklarını anlamamızı kolaylaştırarak restorasyon sürecinin sistematik bir şekilde yürütülmesine katkı sağlar (Akat vd., 2024).

Bu kapsamda, Başçavuş Hamamı'nın restorasyonu için yapısal sorunların çözülmesi, malzeme özelliklerinin analizi ve tipolojik yapının değerlendirilmesi üzerine kapsamlı bir inceleme yapılması öngörülmektedir. Dolayısıyla, Başçavuş Hamamı'nın restorasyonu hem Osmanlı dönemi mimarisinin detaylarını anlamak hem de bu değerleri geleceğe taşımak açısından önemli bir adımdır.

Osmanlı Dönemi Hamam restorasyonu ve restorasyonu aşamasında karşılaşılan yapısal sorunlar ve malzeme bilgisi ve mekânsal planlamayla ilgili hamam tipolojisi kapsamında birçok çalışma yapılmıştır. Bunlardan bazıları aşağıda yer almaktadır.

Kanbay (1996) tarafından yapılan tez çalışmasında Kastamonu Saray Hamamı Restorasyon Projesiyle ilgili çözüm önerilerde bulunulmuştur. Hamamın rölövesi çıkarılmış ve mekânsal, yapısal ve malzeme açısından değerlendirilmiştir. Örnek yapıya ilişkin detaylı çizimleri ve açıklayıcı tabloları hazırlanmıştır (Kanbay, 1996).

Dağtekin (1999) tarafından yapılan tez çalışmasında Diyarbakır Çardaklı Hamamı Restorasyonu ile ilgili rölöve çizimleri yapılmış, yapısal, mekânsal ve malzeme açısından durum tespiti ve ardından restorasyon öneri teknikleri ile müdahale biçimleri hakkında veriler sunulmuştur. Ayrıca bu veriler tablolar halinde de belirtilmiştir (Dağtekin, 1999).

Jaihoon (2019) tarafından yapılan tez çalışmasında Sille Ak Cami örneğinde tarihi yığma yapıların yapı bileşenleri ve malzemelerini tanıtır, bu tür yapılarda oluşan yapısal sorunları ve çözüm önerileriyle ilgili TBDY'2018'e göre bir analiz yöntemi araştırılmıştır (Jaihoon, 2019).

Terzi (2019) tarafından yapılan tez çalışmasında Bursa İli İnegöl İlçesi Cerrah Köyü Hamamı'nın yeniden işlevlendirilmesiyle ilgili çözüm önerilerde bulunulmuştur. Hamamın rölövesi çıkarılmış ve mekânsal, yapısal ve malzeme açısından değerlendirilmiştir. Örnek yapıya ilişkin detaylı çizimleri ve açıklayıcı tabloları hazırlanmıştır (Terzi, 2019).

Şehitoğlu (2000) tarafından yapılan tezde Bursa hamamlarını restorasyon teknikleri açısından inceleyerek yapısal, çevresel, işlevsel sorunlarıyla ilgili veriler tespit ederek çözüm önerilerinde bulunulmuştur (Şehitoğlu, 2000).

Eren Özbek (2000) tarafından yapılan tez çalışmasında Fatih ilçesinde Yeni Aya Kapı Hamamı Restorasyon Projesiyle ilgili çözüm önerilerde bulunulmuştur. Hamamın rölövesi çıkarılmış ve mekânsal, yapısal ve malzeme açısından değerlendirilmiştir. Örnek yapıya ilişkin detaylı çizimleri ve açıklayıcı tabloları hazırlanmıştır (Eren Özbek, 2000).

Kocakaya (2006) tarafından Bursa Hançerli (Hanzade) Hamamı'nın restorasyonu ile ilgili yapılan tez çalışmasında, örnek hamamın rölövesi çıkarılmış, mekânsal, yapısal ve malzemesiyle ilgili veriler tespit edilerek restorasyon teknikleri ve müdahale biçimleriyle ilgili çözüm önerileri geliştirilmiştir (Kocakaya, 2006).

Yegül (2008) tarafından yapılan tez çalışmasında Üsküdar hamamları ve İcadiye Dağ Hamamı'nı yapısal, fonksiyonel ve çevresel faktörler açısından inceleyerek, yapısal hasarlarıyla malzemesi hakkında önerilerde bulunulmuştur. Örnek hamama ilişkin mevcut durumdaki plan, kesit, cephe ve detayları kapsayan rölövesi hazırlanmış ve bu hamamın korunması, yaşatılması için yeni işlev önerisi geliştirmiştir (Yegül, 2008).

İşler İşlek (2011) tarafından yapılan Akşehir Yukarı (Gavur) Hamamı'nın restorasyonu ile ilgili rölöve çizimleri yapılmış, yapısal, mekânsal ve malzeme açısından durum tespiti ve ardından restorasyon öneri teknikleri ile müdahale biçimleri hakkında veriler sunulmuştur. Ayrıca bu veriler tablolar halinde de belirtilmiştir (İşler İşlek, 2011).

Çavuş (2011) tarafından yapılan tez çalışmasında tarihi yapıların üst örtülerinin çelik malzemeyle güçlendirilmesinin sonlu elemanlar yöntemiyle olabilirliği açısından bir modelleme araştırılmıştır. Geliştirilen model Tokat Deveci Hanı örneğinde yapısal modelleri yapısal davranış ve malzeme gerilmeler açısından da irdelenmiştir (Çavuş, 2011).

Aşut (2012) tarafından geleneksel Edirne Hamamları ve Zen İbrahim Paşa Hamamı restorasyonu ile ilgili rölöve çizimleri yapılmış, yapısal, mekânsal ve malzeme açısından durum tespiti ve ardından restorasyon öneri teknikleri ile müdahale biçimleri hakkında veriler sunulmuştur. Ayrıca bu veriler tablolar halinde de belirtilmiştir (Aşut, 2012).

Şirikçi (2013) tarafından yapılan tez çalışmasında tarihi eserlerde yapı malzemelerinin türlerini inceleyerek korunmalarıyla ilgili çözüm önerilerinde bulunulmuştur. Restorasyon çalışmalarında eski yapılardaki malzeme seçiminin önemini vurgulamıştır. Taşıyıcı sisteminin özellikleri, yapı hasarları ve malzeme bilgisi hakkında veriler sunulmuştur (Şirikçi, 2013).

Öztürk (2014) tarafından Tarsus, Yeni Hamam restorasyonu ile ilgili yaptığı tez çalışmasında, örnek hamamın rölövesi çıkarılmış, mekânsal, yapısal ve malzemesiyle ilgili veriler tespit edilerek restorasyon teknikleri ve müdahale biçimleriyle ilgili çözüm önerileri ile yeniden kullanım projesi belirlenmiştir (Öztürk, 2014).

Dikmen ve Toruk (2015) tarafından yapılan bir araştırmada tarihi çevrenin zarar görüp yitirilmesi yalnızca mimari ve estetik açıdan değil aynı zamanda kültürel mirasın kaybolması olduğu vurgulanarak, Gerede’de restorasyonu yapılan Yukarı Hamam’a ilişkin mimari ve yapısal açıdan tanıtımı yapılmış, eleştirel değerlendirmelerde bulunulmuştur (Dikmen ve Toruk, 2015).

Genç (2016) tarafından Tokat Mustafa Ağa Hamamı Koruma restorasyonu ile ilgili rölöve çizimleri yapılmış, yapısal, mekânsal ve malzeme açısından durum tespiti ve ardından restorasyon öneri teknikleri ile müdahale biçimleri hakkında veriler sunulmuştur. Ayrıca bu veriler tablolar halinde de belirtilmiştir (Genç, 2016).

Tuğrul (2016) tarafından yapılan tez çalışmasında Diyarbakır Paşa (Behram) Hamamı’nın restorasyonu ile ilgili çözüm önerilerde bulunulmuştur. Hamamın rölövesi çıkarılmış, mekânsal, yapısal ve malzeme açısından değerlendirilmiştir. Örnek yapıya ilişkin detaylı çizimleri ve açıklayıcı tabloları hazırlanmıştır (Tuğrul, 2016).

Işık (2017) tarafından yapılan tez çalışmasında Diyarbakır, Suriçi örneğinde geleneksel yığma yapılardaki taşıyıcı sistemlerde meydana gelen hasarlar ve nedenleri tespit edilmiş ve sağlamlaştırma ile tamamlayıcı müdahale öneri geliştirilmiştir (Işık, 2017).

Çelik (2018) tarafından yapılan tez çalışmasında geleneksel Türk Hamamlarının mekânsal dizilimini incelemiş ve günümüzdeki restorasyonlarındaki çağdaş yorumlarıyla ilgili veriler sunulmuştur (Çelik, 2018).

Koçak (2018) tarafından yapılan tez çalışmasında Şile Hamamı’nın restorasyon projesiyle ilgili rölöve çizimleri yapılmış, yapısal, mekânsal ve malzeme açısından durum tespiti ve ardından restorasyon öneri teknikleri ile müdahale biçimleri hakkında veriler sunulmuştur (Koçak, 2018).

Soykök (2019) tarafından yapılan tez çalışmasında İznik'teki Osmanlı Dönemine ait hamamların taşıyıcı özelliklerini, strüktürel ve malzeme bozulmaları incelenmiş, restorasyon amaçlı çözüm  nerileri geliştirilmiştir.  rnek hamamların detaylı rölöveleri ve çözüm önerileriyle ilgili veriler tablolar halinde verilmiştir (Soykök, 2019).

Demirtaş (2020) tarafından yapılan tez çalışmasında Konya-T rbe n 'nde bulunan kerpiç yapılarının restorasyonunda kullanılabilecek uygun harç tespit ederek önerilerde bulunulmuştur (Demirtaş, 2020).

Aliji (2022) tarafından yapılan tez çalışmasında Osmanlı dönemine ait Edirne'de Keşan Eski Hamam restorasyonu ile ilgili mevcut durumu belgelenmiş, hamam tipolojisi belirlenmiş ve aynı dönem diğ r hamamlarla karşılaştırılmalı analizleri yapılmıştır. Sonuçta restorasyon projesi çıkarılan hamamın gelecek nesillere aktarılması yönünde belgelendirilmiştir. Yapısal müdahale yaklaşım yöntemi önerilmiştir (Aliji, 2022).

 ubuk (2023) tarafından yapılan tez çalışmasında restorasyon uygulamasında tarihi hamamların yapısal analizi hakkında veriler sunmuştur. Hamamların karşılaşabileceği hasar türlerine ve uygulanabilecek onarım güçlendirme tekniklerine değinmiştir. 2018'de yayınlanan Türkiye Bina Deprem Yönetmeliği dikkate alınarak örnek yapının gösterdiği davranışsal performansı belirlenmiştir ( ubuk, 2023).

Kalli (2023) tarafından yapılan tez çalışmasında Kahramanmaraş'taki geleneksel hamamların tespiti yapılıp mekânsal dizilim irdelenmiş ve hamam tipolojileri açısından değerlendirilmiştir (Kalli, 2023).

2. HAMAM M MARİS  VE TARİHSEL GELİşİM 

İlk  ağlarda insanlar yıkanmak amacıyla su kenarlarını kullanmıştır. Zamanla mahremiyet olgusunun algılanması ve doğanın olumsuz etkilerinden korunma bilincine varılmasıyla, temizlenmek için kapalı mekanlar oluşturulmuştur. Böylece, hamam kültürü de şekillenmeye ve gelişmeye başlamıştır.

Bilinen *ilk hamam*; İndus Vadisi Uygarlığı'nın kalıntılarında bulunmuştur. Mohenjodaro'da yer alan bu hamam, daha büyük bir yapının içinde inşa edilmiş olup halkın banyo yapması için kullanılmıştır (Ertuğrul, 2009). Pakistan'ın batısında Sind'de yapılan kazılarda ortaya çıkan ve M. . 2500-1500 yıllarına tarihlenen su ve kanalizasyon sistemleri, burada eskiden bir hamam anlayışı içinde inşa edilmiş binalar olduğunu kanıtlamaktadır (Deniz ve Kocakaya, 2020).

Eski Mezopotamya'da; en eski hamam binası olarak kabul edilen M. .859-824 yıllarına ait, Asur hükümdarları için yapılmış bir yıkanma tesisi bulunmuştur. Mısır'da eski hamam yapılarına rastlanmıştır. Bugünkü Türkiye-Suriye sınırındaki Viranşehir'de, M. . 3. yüzyıla ait şehir kalıntılarında evlerde banyo yapmak için özel bölümlerin varlığı dikkat çekmiştir (Avşar ve Avşar, 2016; Halaç, Kalak ve Yıldırım, 2018;  elik ve Aydemir, 2018).

Antik Yunan hamamları hakkında Asos Hamamı harabelerinde bulunan 68 x 5 m boyutlarındaki mekân bu dönemle ilgili bilgi veren önemli bir yapıdır. Önceleri basit bir  eşme ve yalakdan ibaret olan bu hamama, IV. yüzyılda taş ve tuğladan yapılmış küvetler eklenmiştir (Yegül, 2009;  r k, 2016, Avcı, 2021). Antik Yunan hamamlarının plan şeması basit ve

işlevseldir. Ortada bir veya daha fazla “tholos” adı verilen eğrisel planlı oda ile bu oda etrafında toplanmış dikdörtgen veya yamuk planlı üniteleri mevcuttur (*Tholos*; dairesel planlı ve konik çatılı her türlü yapıya verilen isimdir) . Plan şemasında farklı sıcaklıklara ait detaylar ve geçişler görülmez. Yuvarlak ve sıcak oda niteliğindeki tholos mekânı, planın ayırt edici özelliğidir. Tholos çeperinde ve bu dörtgen odaların duvarları boyunca, ya içine tam girilen ya da oturulan küçük küvetler bulunur. Kutsal sayılan sıcak su kaynakları üzerine yapılan hamam odaları, genelde kayaya oyularak ve minimum taşıyıcılarla yapılmıştır. Konik örtülerin kullanıldığı bu yapılarda ısıtma sistemi basittir. Alçak tavanlı ve penceresiz mekân, ya mangallarla ya da suyun sıcaklığıyla ısıtılır (Kozak, 2023). Bazı yerlerde, yıkanılan mekânın yanındaki bir odada hem suyu hem mekânı ısıtan sobalar bulunmuştur. Malzeme genelde kerpiç, bazen tuğla, kireçtaşı ve alçıdır. Mekânlar, tuğla ile örülmüş ufak kubbecik veya tonozlarla örtülüdür (Özal ve Özdemir, 2022). Olympia Hamamı’nın çağdaşı olan, M.Ö. 500 yıllarında Persler tarafından inşa edilip, M.Ö. 450-440 yıllarında Yunan yönetimine geçtiği bilinen Kıbrıs’taki Vuni Sarayı’nın Hamamı’nda, bir drenaj sistemi ve suyun ısıtılması amacıyla kullanılan bir tesisat bulunmuştur. Vuni’de su tesisatı, metal bir kaptaki “caldarium” yani sıcaklık duvarı içindeki bir boşlukta ısıtılarak çalışmaktadır. Caldarium mekânı ise doğu köşesinde ateş odasına açılan kanal aracılığıyla ısıtılmaktadır (Kavalçalan, 2015).

Roma hamamları; mimari ve teknolojik açıdan gelişmiş yapıların önemli örnekleridir. Mimarisi ve özellikleri açısından Roma hamamları, büyük ve karmaşık yapılardır. Caldarium (sıcak su havuzu), tepidarium (ılık hava bölgesi) ve frigidarium (soğuk su havuzu) ana bölümlere sahiptir. Sosyal rol açısından bu yapılar, yalnızca temizlik için değil aynı zamanda spor yapma, dinlenme ve sosyal etkileşim için de kullanılıyordu. Hamamlar, Roma İmparatorluğu’nun tüm bölgelerinde yaygındı. Teknolojik inovasyon açısından Roma mühendisleri, hamamları ısıtmak için karmaşık sistemler geliştirmiştir ve bu da antik dünyada önemli bir teknolojik ilerleme olarak kabul edilir (Hasol, 1990; Dağtekin Ekinci, 2020; Bostan ve Urfalıoğlu, 2022; Bilgilioğlu, 2023). Romalılar tarafından geliştirilen hypocaust adı verilen yerden ısıtma sistemi, bu yapılarda yaygın olarak kullanılmıştır. Bu hamamlar sadece yıkanma alanları olmaktan çıkarak, dinlenme, eğlence ve spor yapılan sosyal merkezler haline gelmiştir. M.Ö. 1. yüzyıla kadar hamamlar düzensiz şekilde sadece işlevsel yapılırken, M.S. 1. yüzyılda simetrik planlar yaygınlaşmıştır (Sertalp, 2018; Silav, 2019). Roma hamamlarının gelişiminde değişik mimari öğeler kullanmalarının yanında ısıtma teknolojilerini kullanmaları da başarılıdır (Yegül, 1992). Roma hamamı çeşitli bölümlerden oluşmaktadır. Genellikle binanın önünde sütunlu bir avlu bulunur ki bu avlu daha çok sosyal ve sportif amaçlı faaliyetler için kullanılırdı. Avludan geçince girilen ilk mekanın adı, soyunma yeri anlamında “apoditerium”du. Bu soyunma mekanından sonra “frigidarium” denilen soğuk su ile yıkanma yeri olan mahale geçilir. Burada çoğu kez büyük yüzme havuzları bulunmaktaydı. Bu mekandan ise “tepidarium” denilen ılık bölüme geçilir. Hamamın en sıcak yeri ise bundan sonra gelen “caldarium” denilen sıcaklık bölümüdür. Bu mekanın içinde ise daha da sıcak olan, Türk hamamındaki halvetlere denk gelen “sudatorium”lar bulunmaktaydı. Sıcak suyun ve havanın oluşturulduğu yerlere ise “prae-furnium” denilirdi (Ünver, 1973; Coşkun, 2007; Çelik, 2018). Roma’da hamamlar, sadece yıkanma yeri değil sportif faaliyetlerin yapıldığı, oyunların seyredildiği, kitap okunan, dostlarla görüşülüp sohbet edilen özel mekânlar olarak tasarlanıp inşa edilmiştir (Aylward, 2011). Sportif etkinlikler daha çok ön avluda, daha pasif etkinlikler olan doğayla

başbaşa kalma, gezinme, vb. bahçeler arka avlularda yer alırdı (Eyice,1976). Roma’da hamam yapıları, mimari ve statik açıdan yeni teknikler denenerek inşa edilmiştir. Örneğin, yapı malzemesinde taş yerine beton kullanımı gibi.

Bizans hamamları; Roma hamam mimarisinin ve sanatsal süslemelerinin daha gelişmiş olarak devam etmiştir. Zamanla kültürel uyum açısından Bizans hamamları kendine özgü sosyo- kültürel, mimari stilini oluşturarak görkemli Bizans hamam mimarisini ortaya çıkarmıştır. Orta ve Geç Bizans dönemindeki kentler ve taşralarda, askeri mekânlarda hamam binaları yaygınlaşmıştır (Yıldırım, 2012; Çevik ve Bulut, 2014; Köroğlu ve Tok, 2018; Mısırlı ve Özgüven, 2020).

Dolayısıyla tarih boyunca hamamlar, vücut temizliği işlevlerinin yanı sıra sosyal ve kültürel buluşma yerleri olarak ta önem kazanmışlardır.

2.1. Geleneksel Türk Hamamları

Hamam kültürü Türklerle özdeşleşmiştir. Bu yapılar içe dönük yaşayan Osmanlı toplumunun sosyalleştiği alanlardan biri olarak önem kazanmış ve yaygınlaşmıştır (Bozok, 2006; Ararat, 2018; Doğan, 2021). Zamanla Türk hamamları insanların yıkanma, temizlenme, tedavi amaçlı kullanımlarının yanı sıra kız beğenme, gelin, güvey hamamı gibi çeşitli sosyal etkinliklerin yapıldığı eğlence mekânları olmuştur (Aktaş, 2011; Demir, 2013; Deniz ve Kocakaya, 2020). Türklerin İslamiyet’i seçmesiyle birlikte temizlik anlayışı ve şartları içinde hamam mimarisi şekillenmiştir. Özellikle Osmanlı döneminde hamamların sayısı hızlı artmıştır (Köşklü ve Çınar, 2010; Demirdal, 2014; Karademir, 2020). Hamamların maddi kazanç sağlamaları sebebiyle hayır amacıyla yapılmış yapılara gelir kaynağı olarak vakfedilmeleri ve ait oldukları yapı bütününe merkezi durumunda olan camilere cemaat çekmeleri, bu artışta önemli bir etkidir (Ertuğrul, 2009).

Türk hamamları özellikle 15. ve 16. yüzyıllarda şehir hayatında önemli rol oynamışlardır. Özellikle toplumsal kültür açısından şehir nüfusundaki tabakalaşmanın yansıdığı mekanlar olmuşlardır. İstanbul’da ise bu durum Evliya Çelebi’nin verdiği bilgiler ışığında daha net bir görünüm kazanmış ve toplumsal yapılaşmanın ipuçlarını vermektedir (Önge, 1978; Özgen, 2016; Mazlum, 2019; Aygör, 2021). Öyle ki bazı hamamlar, kendisine sürekli olarak devam eden insan gruplarının adıyla anılır hale gelmişlerdir. Mesela bazı hamamlar, bostancılara, bazıları hekimlere, imamlara, sazandelere, şairlere ve buna benzer şekilde pek çok gruba ayrılmıştır (Eyice, 1994). Hamamlar gelir getirdikleri sürece kullanılmışlardır. Fakat özellikle 19. yüzyılın sonlarından itibaren sosyal yaşantıdaki değişimler yüzünden ve de evlerdeki banyo anlayışının yaygınlaşmasıyla birlikte gözden düşmüşlerdir (Savaş, 2007; Acar, 2011; Karakuş ve Özcan, 2016; Özer ve Dündar, 2019). Gelir getirici özelliklerinin kaybolması ve Osmanlı döneminde uzun yıllar boyunca kişilere kiralanmış olmalarının getirdiği bir sonuç olarak korunamamaya başlamışlar ve git gide de yok olmaktadır.

Selçuklular Dönemi’nde, hamamların bir kısmı yapay yolla ısıtılan “ılıca” ve doğal sıcak suya sahip “kaplıca” şekilde yapılmıştır. Bu dönemde, Anadolu’da yıkılan bazı kaplıcaların (Konya Ilgın, Kütahya Yoncalı, Yalova Termal’de olduğu gibi) yerine eski temellerden yararlanılarak, İslami şartlara uygun kurna başında su dökülmek suretiyle akan suyla temizlik

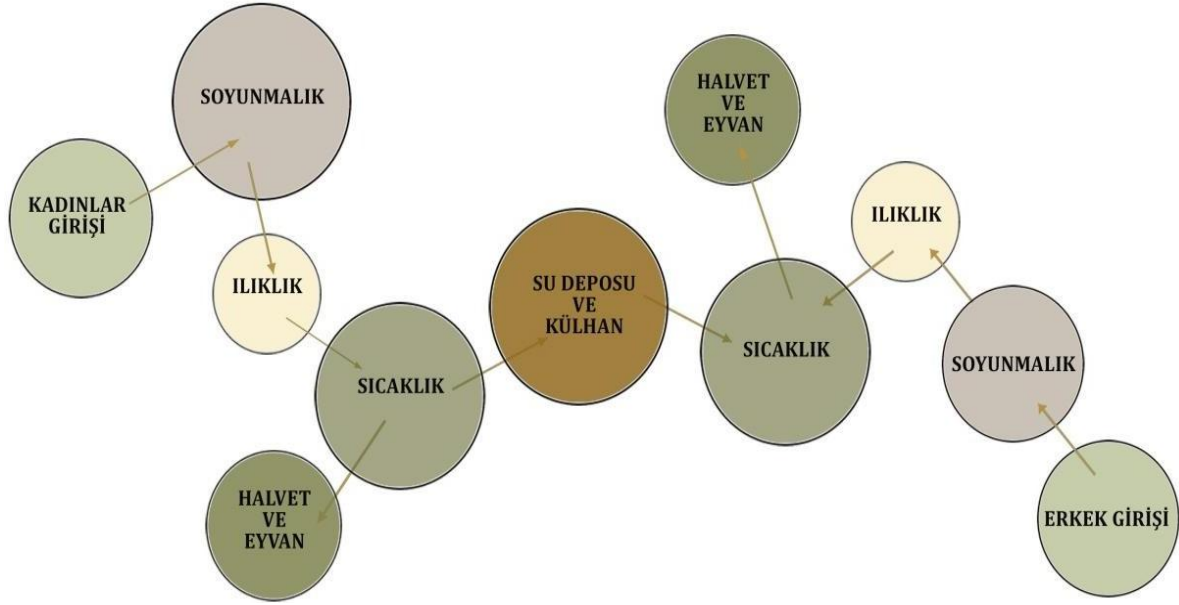
yapılan yeni hamamlar ve yeni kaplıcalar inşa edilmiştir. Kayseri Hunad (Mahperi) Hatun, Alanya Selçuklu Hamamı bu dönemin örneklerindendir (Kocakaya, 2006; Genç, 2016).

Osmanlı dönemi hamamları; Eyice (1976) tarafından, erken dönem (1299-1453), klasik dönem (1453- 1703) ve geç dönem (1703-1922) olmak üzere üç dönemde incelenmiştir. Erken dönem hamam yapılarının su ve ısıtma sisteminin Roma dönemine benzediği, yapılarda alçı işçiliklerinin yoğunluğu, geçiş eleman çeşitliliği ve kubbelerin süslemeleriyle zengin iç mekân özelliklerinin dikkat çektiği belirtilmiştir (Eyice, 1976; Dumlu, 1999; Ergin, 2008). Klasik dönemde, daha büyük ölçekli yapıların inşa edildiği simetri planlı çifte hamamların ön plana çıktığı, erken dönemdeki kadar olmasa da süsleme ve zengin geçiş örtü çeşitliliğinin yine devam ettiği tespit edilmiştir. Geç klasik dönemde ise önceki dönemin etkisinde daha az sayıda örneğin varlığının belirlendiği ve süslemelerde Avrupa mimarisinin etkilerinin yaygın olduğu görülmüştür (Ayverdi, 1981; Eyice, 1994; Akın, 2005; Gökçe, 2018).

Osmanlı hamam mimarisi, Roma hamam geleneklerinden etkilenmiş olsa da zamanla kendi özgün özelliklerini geliştirmiştir. Bu dönem hamamlarında Roma hamamının ısıtma sistemi aynen kullanılmıştır. Fakat büyük ve gösterişli Roma hamamlarının yerine Osmanlı hamamları küçük ve sade inşa edilmiştir (Eyice, 1960).

2.1.2. Osmanlı Dönemi Hamamlarının Mekansal Planlaması

Osmanlı Dönemi hamamları, tek hamam ve çifte hamam olmak üzere iki şekilde planlanmıştır. Tek hamamlar genellikle nüfusun az olduğu yerlerde veya kentten uzak olan alanlarda haftanın belirli günlerinde erkeklere, belirli günlerde kadınlara hizmet vermiştir (Bilici, 2013; Sağlar, 2014). Çifte hamamlar, genellikle nüfusun yoğun olduğu kent merkezlerinde kadın ve erkeklerin farklı girişlerle erişiminin sağlandığı aynı anda hamam hizmetinden yararlanmalarını amaçlayan yapılar olarak inşa edilmiştir. Çifte hamamlarda erkek için genellikle hamama giriş ana yoldan sağlanırken, kadınlar için gözden uzak dikkat çekmeyecek yan sokaklardan yapılmıştır (Eren Özbek, 2000; Çınar, 2010; Koçak, 2018; Ustabulut, 2020). Osmanlı Dönemi tek ve çifte hamamlarının mekanları soyunmalık, ılıkılık, sıcaklık, halvet, eyvan ve külhan-su deposu ana bölümlerden oluşmaktadır. Çifte hamamların mekânsal dizimleri ve birbirleriyle ilişkilerinin gösterimi Şekil 1.'de yer almaktadır.

Şekil 1. Çifte Hamamlarda Mekan Dizilimini Gösteren Plan Şeması Tuğrul (2016)'un çalışmasından uyarlanarak yazar tarafından düzenlenmiştir (Kaynak: Tuğrul, 2016)

Soyunmalık

Hamama gelen kullanıcıların dinlenmesi ve kıyafet değiştirmesi amacıyla oluşturulan mekândır. Bu bölümde ısıtma sistemi veya sıcak su tesisatı olmayıp soğuk havalarda mekânın ısıtılmasında mangallardan yararlanılmıştır. Bu bölümün havalandırılması ve aydınlatılmasında tavandaki pencereler (tepe camı, filgözü vb.) kullanılmaktadır.

Ilıklık (Soğukluk)

Kullanıcıların ilk kişisel temizliklerinin yapıldığı, asıl temizlik için yıkanma bölümüne hazırlanan mekan olarak tanımlanır. Ayrıca, nefes darlığı, sığağa karşı hassasiyet gibi sağlık sorunları yaşayanlar için de yıkanma gereksinimi bu mekânda giderilmektedir.

Sıcaklık

Vücut temizliği amaçlı kullanıcıların bir arada bulunup topluca yıkandığı, hamamın en sıcak bölümüdür. Genellikle bu mekânın ortasında 45-50 cm yüksekliğinde göbek taşı yer alır ve üzerinde kese, köpük, terleme, oturma ve dinlenme gibi etkinlikler yapılır. Mekânın duvarlarında kişisel yıkanma amaçlı kurna tarzı yıkanma yerleri bulunur. Bu bölümün havalandırılması ve aydınlatma amaçlı mahremiyeti sağlamak üzere tavanın en tepesinde oluşturulan filgözü ışıklıklarla sağlanmaktadır.

Halvet

Özel olarak yıkanmak isteyenler için oluşturulmuş hücrelerdir. Külhana en yakın alanlarda bu mekanlar düzenlendiğinden dolayı en sıcak bölümlerdir. Bu mekanların duvar kenarları boyunca oturma amaçlı sedirler yerleştirilmiştir. Yıkanmak için bir, iki veya üç kurnalı, sıcak ve soğuk suyun sağlandığı modeller bulunmaktadır.

Külhan

Cehennemlik adıyla da anılan külhan, içinde ateş yakılıp hamam suyunun ve içinin ısınmasını sağlayan bölümdür. Isınan hava, cehennemlik adı verilen sıcaklığın altındaki boşluktan yayılarak döşemeleri ısıtır. Ayrıca, yanan ateşin dumanı, duvarlara inşa edilen bacalar vasıtasıyla dışarı atılırken aynı zamanda da duvarların ısıtılmasına yardımcı olur. Bu mekanın aydınlatılması ve havalandırılmasında yine tavandaki çatı pencerelerinden yararlanılmaktadır.

2.1.3. Osmanlı Dönemi Hamam Mimarisinde Plan Tipolojisi ve Şemaları

Osmanlı Dönemine ait hamamların mekânsal planlamasını inceleyen araştırmalar sonucunda farklı hamam tipleri belirlenmiştir. Bunlar içerisinde Eyice (1976) tarafından sıcaklık esas alınarak belirlenen plan tipleri en kapsamlı hamam tipolojisidir (Eyice,1976). Bu tipler, Osmanlı hamamlarının işlevsel ve estetik çeşitliliğini yansıtmaktadır. Sıcaklık ve halvetlerin birbirleriyle olan ilişkisine göre oluşturulmuş bu tipoloji çalışması, benzer araştırmalarda en yaygın tercih edilmiştir (Göktaş Kaya, 2014; Aygör, 2021; Kalafat, 2022; Torun, 2024).

Eyice (1976) tarafından sıcaklığın düzenlemesine bağlı olarak mekansal plan tipleri altı grupta toplanmıştır. Bunlar;

- Haçvari dört eyvanlı ve köşe hücreli tip - A Tipi
- Yıldızvari sıcaklıklı tip - B Tipi
- Kare sıcaklık mekanı etrafında dizilmiş halvet hücreli tip - C Tipi
- Çok kubbeli sıcaklıklı tip - D Tipi
- Ortası kubbeli, enine sıcaklıklı ve çifte halvetli tip - E Tipi
- Soğukluk, sıcaklık ve halveti eş odalardan oluşan - F Tipi şeklindedir (Eyice, 1976; Eyice 1997).

A Tipi – Sıcaklığı Dört Eyvanlı ve Köşelerde Halvet Hücreli Tip

A tipi, haç biçimli sıcaklık düzenlemesiyle dört genişleyen eyvan ve köşelerde halvet hücreleri içerir. Anadolu'nun en eski hamamlarında yaygın olarak kullanılmıştır. Konya'daki Sahib Ata Hamamı bu tür hamam örneklerindendir.

B Tipi – Sıcaklığı Yıldızvari Tip

B tipi, ortada çokgen şeklinde bir sıcaklık alanı bulunan ve etrafında tonozlu nişlerin yer aldığı plan tipidir. Bu tip, Osmanlı dönemindeki hamamlar arasında oldukça yaygındır. Bursa Yenişehir'deki Çifte Hamam ve İzmit'teki Mehmed Bey Hamamı bu tip hamam örneklerindendir.

C Tipi – Kare Bir Sıcaklık Etrafında Sıralanan Halvet Hücreli Tip

C tipi, kare şeklinde bir sıcaklık etrafında sıralanan halvet hücrelerinin bulunduğu plan tipidir. A ve B tiplerine kıyasla daha sade bir yapıya sahiptir. Bursa'daki Girçik Hamamı bu tip hamam örneklerindendir.

D Tipi – Sıcaklığı Çok Kubbeli Tip

D tipi, sıcaklık alanı kemerlerle bölünmüş ve her bir bölüm kubbelerle örtülmüş plan tipidir. İstanbul'daki Haseki Hamamı bu tip hamamın ilk örneklerinden biridir.

E Tipi – Sıcaklığı Kubbeli Dikdörtgen Şeklinde Olan Çifte Halvetli Tip

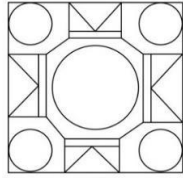
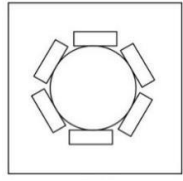
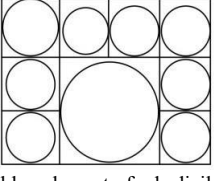
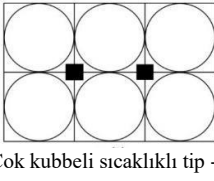
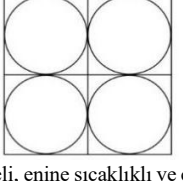
E tipi, hamamdaki sıcaklığın kubbeli bir yapıya sahip olan ve iki halvet hücrelerine geçiş için yan odaları bulunan plan tipidir. İznik'teki Murad Hudavendigar Hamamı bu tip hamam örneğidir.

F Tipi – Ilıklık-Sıcaklık ve Halvetin Eş Odalar Halinde Tip

F tipi, genellikle küçük ölçekteki hamamlarda rastlanan bir plan tipidir. Her odanın üstü kubbe ile örtülüdür ve her biri birbiriyle bağlantılıdır. İznik'teki İsmail Bey Hamamı bu tip hamam örneğidir.

Yukarıda açıklanan bu tipolojiler, Osmanlı Dönemi hamamlarının fonksiyonel yapılarının, kültürel ve sosyal dinamikleri nasıl yansıttığını göstermektedir. Hamamların mimari planları hem fonksiyonel ihtiyaçları hem de estetik beklentileri karşılamak üzere çeşitlenmiştir (Tablo 1.).

Tablo 1. Osmanlı Dönemi Hamam Mimarisinde Plan Tipolojisi ve Şemaları

OSMANLI HAMAMI PLAN TİPOLOJİSİ VE ŞEMASI	
 Haçvari dört eyvanlı ve köşe hücreli tip - A tipi	 Yıldızvari sıcaklık tip - B tipi
 Kare sıcaklık mekanı etrafında dizilmiş halvet hücreli tip - C tipi	 Çok kubbeli sıcaklık tip - D tipi
 Ortası kubbeli, enine sıcaklık ve çift halvetli tip - E tipi	 Soğukluk, sıcaklık ve halveti eşit odalardan oluşan - F tipi

(Kaynak: Eyice, 1976; Eyice 1997)

2.2. Geleneksel Yığma Yapı ve Malzemeler

Yığma; duvar örgü malzemelerinin (tuğla, taş, ahşap, kerpiç. vb) harçlı ya da harçsız birleştirilmesinden oluşur. En yaygın duvar malzemeleri tuğla, taş, kerpiç ve ahşaptır. En yaygın taşıyıcı bileşenleri ise duvarlar, kubbeler, kemerler, tonozlar ve sütunlardır.

Osmanlı Dönemi hamam mimarisinde asıl kullanılan inşaat malzemeleri; taş, tuğla ve tutucu eleman malzeme ise kireç harcından oluşmaktadır. Beden duvarlarında dikeydeki yükleri dağıtmak için ahşap hatıllardan yararlanılmıştır. Duvar yüzeyleri dışta sıvasız, içte kireç ve horasan harcı sıvalı, üst örtüyü oluşturan kubbe ve tonozların iç ve dış yüzeyleri horasan sıvalıdır. Su, ısıtma ve aydınlatma sisteminde künkler de hamam yapı malzemeleri arasındadır (Reyhan ve İpekoğlu, 2024).

Bu çalışmada örnek yapı olan Başçavuş hamamı kabayonu taş, moloz taş ve tuğla kullanılarak yığma tekniğinde inşa edilmiştir. Üst örtüsü (kubbe ve tonoz) ve üst örtüye geçiş elemanlarının (tromp) düzgün ve düzgüne yakın ince tuğla vardır. Bu hamamın beden duvarları yığma tekniğinde, güney ve doğu duvarlar moloz taş ve yatayda üç sıralı tuğla ile almaşık duvar tekniğinde örülmüştür. Kubbe ve tonozlar tuğla ile yığma tekniğinde inşa edilmiştir. Dolayısıyla; bu bölümde geleneksel yığma yapı, yapım sistemleri, taşıyıcı sistem bileşenleri olan düşey taşıyıcılar, örtü elemanları, örtüye geçiş elemanları, kullanılan geleneksel malzemelerle ilgili bilgiler verilmiştir.

2.2.1. Yığma Yapıların Ana Bileşenleri

Geleneksel yığma yapılar; bulundukları bölgedeki doğal taş veya tuğla malzemenin bağlayıcı harç kullanılmasıyla birleştirilmiş duvar sisteminden oluşan yapılardır. Yatay ve düşey yükleri karşılayan yığma duvarlar, yapıda taşıyıcı eleman durumundadırlar. Yığma yapı elemanları çeşitli yüklere ve etkilere maruz kalırlar. Yükler ve etkiler sonucu bu elemanlar basınç gerilmesi, çekme gerilmesi ve kayma gerilmesi oluşur. Yapı geometrisinden ötürü yığma yapılar basınç altında çalışır.

Kompozit malzemelerden oluşan yığma yapıların basınç gerilmesini; yapı elemanlarının geometrik özellikleri, malzeme özellikleri ve malzeme davranışı etkiler. Yığma yapıların çekme gerilmesini; nem değerleri, sıcaklık değişimleri, malzeme özellikleri ve deformasyonlar etkiler. Yapıda çekme gerilmesi; duvarlarda, kubbelerde, kemerlerde ve tonozlarda daha çok oluşur. Yığma yapılarda, basınç ve çekme gerilmelerinin yanı sıra kayma etkisi de görülür. Aynı ekseninde birbirine ters yönde yüklemelere maruz kalan yığma duvarlarda kayma etkisi altında çeşitli deformasyonlar meydana gelir. Kaymaya bağlı olan bu deformasyonlar harç ve yığma birimlerin dayanım oranlarına göre ya derzler boyunca gelişmekte ya da yığma birimlerde deformasyonlar meydana getirebilmektedir (Kayırğa, 2017; Çubuk, 2023).

Yığma yapılarda bağlayıcı olarak kullanılan harçların birleşim şekilleri kayma gerilmesini etkiler. Yığma yapıların, düşey yüklere karşı dayanımları yüksektir fakat yatay yük etkisine karşı dayanımları zayıftır. Bir yığma duvar düzlem dışı yatay yüke maruz kalırsa, duvar tabanında eğilme etkisi meydana gelir. Bu eğilme etkisi sonucunda oluşan çekme çatlakları duvarın düzlem dışına devrilmesine sebebiyet verir (Kayırğa, 2017; Işık ve Halifeoğlu, 2017).

Tarihi yığma yapıların maruz kaldığı doğal atmosferik olaylar, malzeme bozulmaları gibi durdurulabilir ve onarılabilir etkilere neden olurken zeminden kaynaklı oturmalar, doğal afetler ve bilinçli/bilinçsiz tahribatlar tarihi yığma yapılarda hasar oluşumuna, yapısal çatlaklara, kırılmalara hatta göçmelere neden olabilir. Bu tür yapılar basınca karşı dayanıklı, çekme dayanımları düşüktür. Doğal afetlerle oluşan olumsuz sarsıntıların meydana getirdiği yıkıcı güçlere karşı zayıflayıp, binada çatlaklar oluşturur. Harcın dayanımını aşarsa derzlerde çatlaklar ortaya çıkar (Dabanlı, 2008; Türker, 2010; Oğuz ve Halifeoğlu, 2017; Akbulut vd., 2018; Jaihoon, 2019). Tarihi yapıların yükler altında göstereceği davranışın gerçekçi sonuçlanabilmesi ve bunlara önlem alınabilmesi için, bu yapıların mimari özelliklerinin, bölgenin deprem durumunun, malzeme ve zemin özelliklerinin bilinmesi oldukça önemlidir. Dolayısıyla yığma yapıları oluşturan ana bileşenlerinin bilinmesi gereklidir.

Geleneksel yığma yapıların ana bileşenleri kubbeler, kemerler, tonozlar, sütunlar, ayaklar, duvarlar, döşeme ve temellerden oluşur Bunlardan;

-Üst örtü elemanlar; kubbe ve tonozlar,

-Üst örtüye geçiş elemanlar; tromp, pandantif, düzlem üçgen,

-Taşıyıcı elemanları; kemer, sütunlar, ayaklar, duvar, döşeme ve temeller olarak gruplanır (Gedik, 2008; Jaihoon, 2019).

Ayrıca, geleneksel yığma yapılarındaki taşıyıcı elemanları; doğrusal, düzlemsel ve eğrisel olarak ta üç kısma ayrılır. Bunlar;

-Doğrusal ve düzlemsel taşıyıcı yapı elemanları; duvar, döşeme, lento, sütun, ayak ve payandalar,

-Eğrisel taşıyıcı yapı elemanları; kubbe, tonoz, kemer, tromp ve pandantiflerdir (Işık, 2023).

2.2.2. Eğrisel Taşıyıcı Yapı Elemanları

Bu bölümde geleneksel yığma yapılarda kullanılan eğrisel taşıyıcı yapı elemanlarından kubbe, tonoz, kemer, tromp, pandantif ve Türk üçgeni hakkında bilgi verilmektedir.

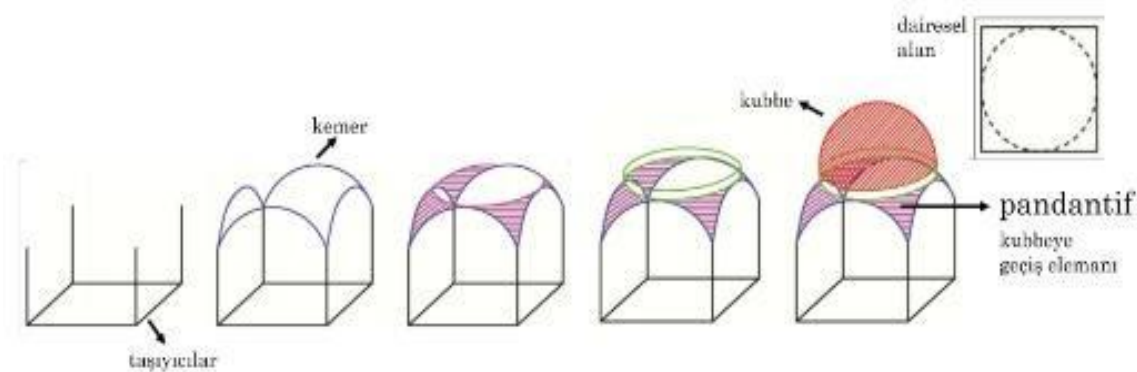
Kubbeler

Eğrisel üst örtü elemanı olan kubbeler; yarım küre veya toparlakça kümbet biçimi verilen yapı örtüsüdür. Bu örtü bir kemer yayının tepe noktasından inen dikin eksen çevresinde dönmesiyle meydana gelen üst örtü olarak tanımlanır (Hasol, 1990). Kubbeler; yüklerin düzgün dağılımını sağlayan önemli yapısal elemandır. Bu elemanlar, mimaride hem estetik hem de fonksiyonel roller üstlenir (Mahberel, 2006; Savaşır, 2016; Çavuş ve Arslan 2023). Bir kubbe, eğilme gerilmeleri, basınç ve çekme kuvvetleri gibi çeşitli kuvvetlere, üç boyutlu olarak maruz kalır. Fakat her bir kuvvet genel davranışın bir bölümünü yansıtır (Bilgin, 2006; Gedik, 2008). Bunlar;

-Kubbe diğer taşıyıcılarından daha küçük ve zayıf bir örtü elemanı olabilir. Dolayısıyla da daha az eğilme gücüne sahiptir ve kubbenin çevresinde baskı ve basınç gerilmeleri oluşur. Bu basınç gerilmeleri, kubbenin biçimi ve alt bölümündeki yükün yayılmasına bağlı olarak farklılık gösterir.

-Kubbe, bir kemer dizisi olarak kullanıldığında; kubbeyi oluşturan kemer ne kadar sağlam ve dayanıklı, kuvvetliyse, kubbe de o kadar güçlü ve dayanıklı olur.

Kubbelerde kare tabandan küreye dönüşmesini sağlayan taşıyıcı elemanlar pandantifler, Türk üçgeni ve tromplardır. Kubbe taşıyıcılığında pandantifler, 50 cm ve üzeri açıklıklarda kullanılmaktadır. Geleneksel yığma yapılarında genişlik ve yüksekliğe bağlı olarak çeşitli biçimsel kubbeler vardır (Şekil 2.).

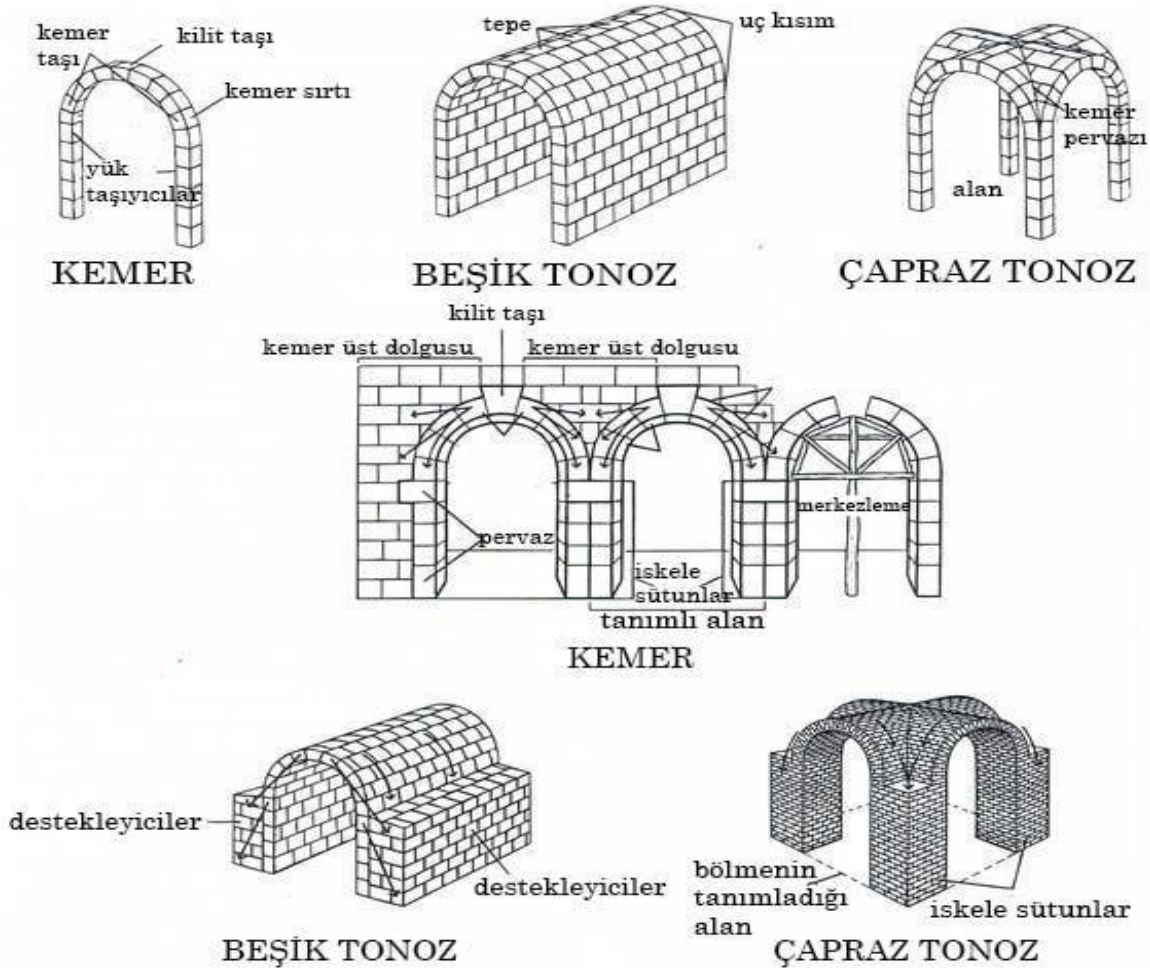

Şekil 2. Kubbe Oluşum Şeması (Kaynak: Web Tabanlı Görseller, Kubbe Oluşumu)

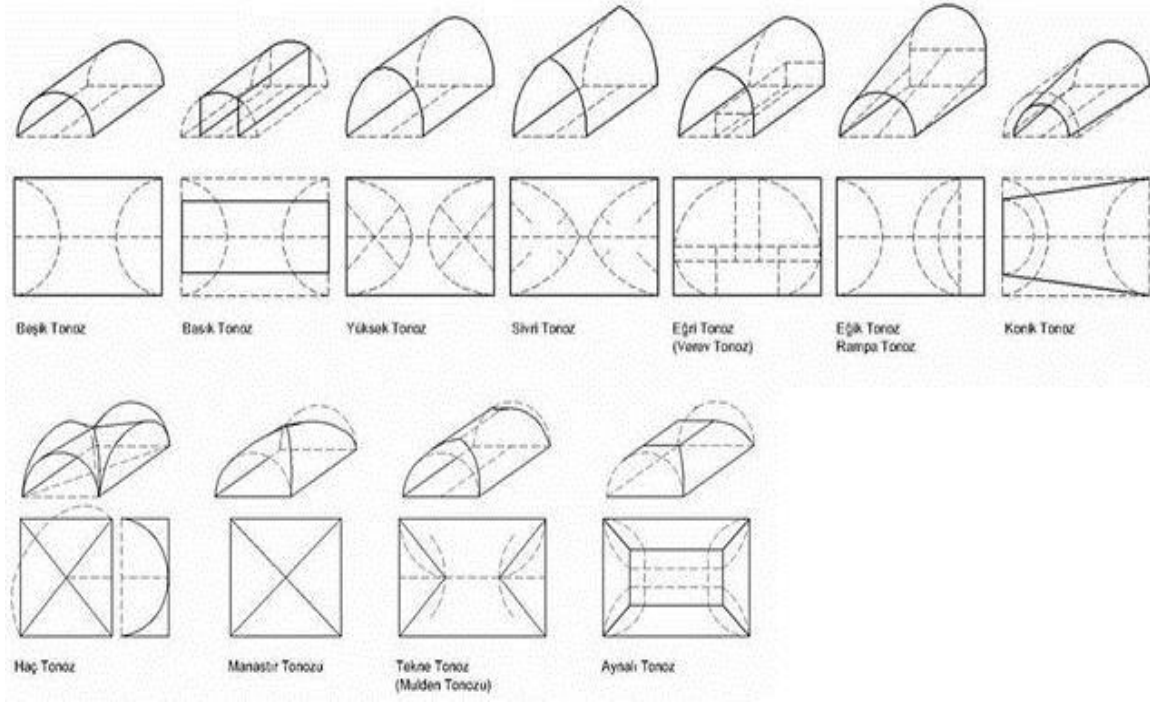
Tonozlar

Tonoz, bir mekânın üstünün kavisli biçimlerle kapatılmasını sağlayan bir dizi kemerin aynı sırada ardışık dizilmesi ve birbirine bağlanmasıyla elde edilen kapalı koridor şekilli eğrisel üst örtü elemanlarıdır. Tarihi yapılarda genellikle küçük ölçülerdeki dikdörtgen mekanların örtülmesinde kullanılmıştır.

Kemerlerin birleştirilmesiyle yapılan bu yapı elemanları, tavan örtüsü olarak işlev görür ve yük taşıma prensibi kemerler ile benzerlik gösterir. Alttan yarım silindirik bir görünüme sahiptirler. Tonoz mesnetlerinde oluşan yanal kuvvetler, temellere yönlendiren kalınlaştırılmış duvarlar, gergiler veya payandalarla taşınır (Aşık, 2018). Tonoz yapımı için öncelikle yapının kenar duvarlarının tüm yükseklikleriyle inşa edilmesi gerekmektedir. Bu sayede üst yapıyı taşımak için sağlam fakat hafif alt yapıların sağlanması mümkündür (Roth,2006), (Şekil 3. ve Şekil 4.).

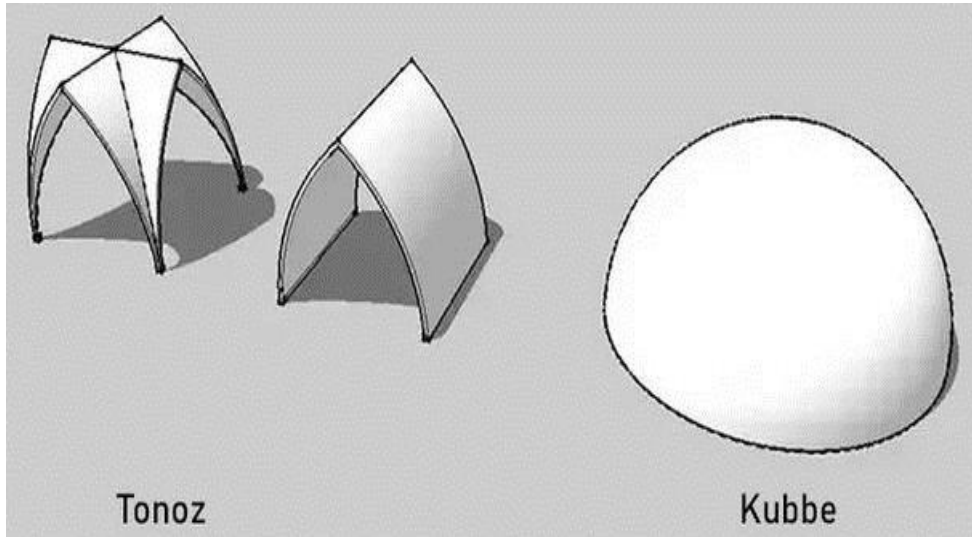

Şekil 1. Tonozun Strüktür Oluşu (Kaynak: Web Tabanlı Görseller, Tonoz Strüktürü)

Şekil 2. Tonoz Çeşitleri (Kaynak: Web Tabanlı Görseller, Tonoz Çeşitleri)

Tonoz ile kubbe arasındaki en önemli fark; tonoz genişletilmiş bir kemer iken, kubbe ise dikey eksenini etrafında döndürülmüş kemerdir (Hasol, 1990), (Şekil 5.).

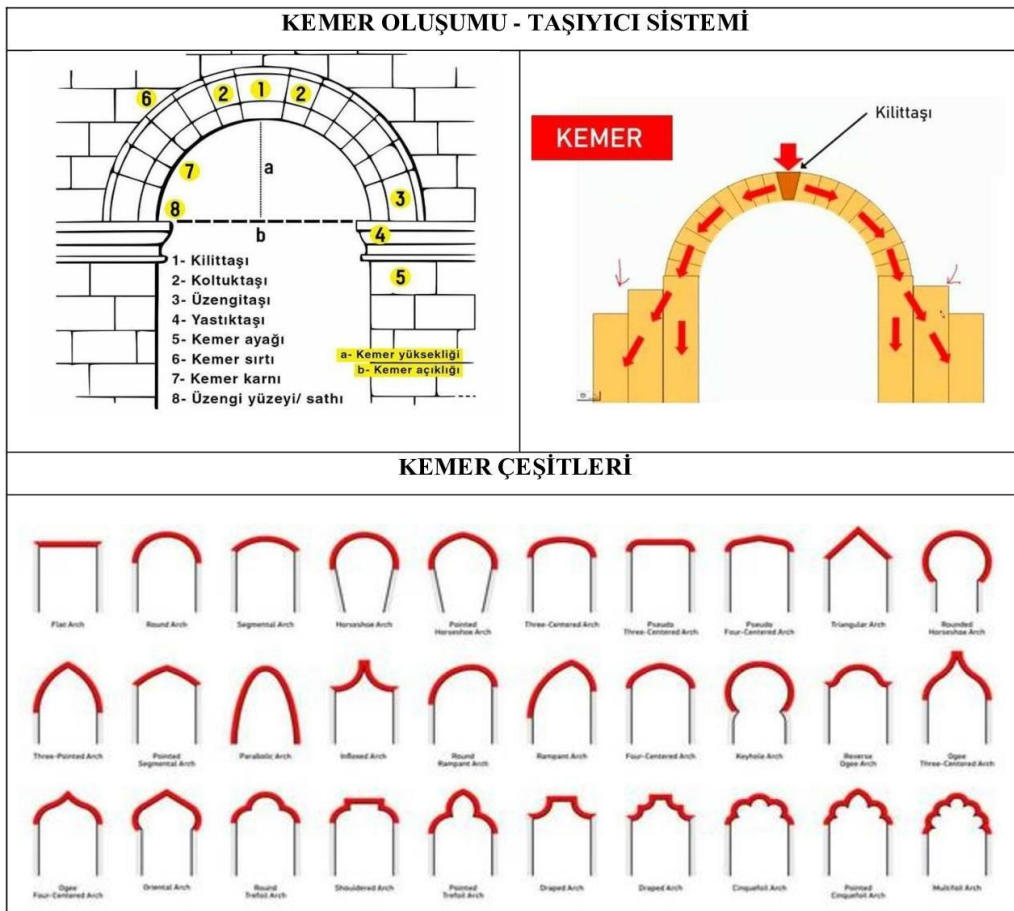

Şekil 3. Tonoz İle Kubbe Farklılığı (Kaynak: Web Tabanlı Görseller, Tonoz İle Kubbe Farklılığı)

Kemerler

Kemer, taş veya tuğla ile yapılan ve yükleri düzgün bir şekilde dağıtan eğrisel ve yatay kiriştir. Bu yatay kiriş, üzerine gelen tüm yükleri aşağı doğru aktarır. Kemerler, taşıma yüklerine ve büyüklüklerine bağlı olarak gergi çubuklarıyla desteklenir (Jaihoon, 2019). Gergi çubukları veya payandalar, kemerin stabilitesini artırmaya yardımcı olur (Arseven, 1983). Eğer kemerler gergi çubuklarıyla sabitlenmiyorsa mutlaka güçlü bir duvara oturtulması gerekir. Taş kemerlerin örülmesinde moloz taş, kesme taş, kaba yonu taş ve ince yonu taş kullanılır. Mimaride kemer kullanımı açıklık ve yükseklik ölçü oranlarına göre çeşitlidir. Yüksekliği, açıklığının yarısından daha az olan kemer çeşitlerine basık kemer adı verilmektedir. Sivri kemerlerde yarıçap kemer açıklığının yarısından daha fazladır. Dar ve yüksek mekanların geçişlerinde kullanımı görülmektedir. Yarım daire kemer ise yüksekliği açıklığının yarısına denk gelen kemerler olarak tanımlanmaktadır. Kemer üzengi taşı, kemer taşı ve kilit taşı olmak üzere üç bölümden oluşur. Kemerlerin başlama taşı olan üzengi taşı ile kemerin düşey eksenindeki kendisiyle üzengi taşı birbirine bağlayan kilit taşı ana taşıyıcı öğelerdendir. Kilit taşı ve üzengi taşı arasında kalan taşlar kemer taşları olarak adlandırılır (Hasol, 1990; Işık, 2023). Yük taşıma kapasitesine bağlı olarak birçok tarihi yapıların kemerlerinde, demir ya da ahşap gergi çubukları kullanılmıştır (Kurugöl ve Küçük, 2015), (Tablo 2.).

Tablo 2. Bir Kemerin Taşıyıcı Sistemi ve Çeşitleri

(Kaynak: Web Tabanlı Görseller, Bir Kemerin Taşıyıcı Sistemi ve Çeşitleri)

Tonoz ile kemer arasındaki fark; tonoz ile kemer mimari olarak ayrı elemanlar olarak düşünülse de kesit itibariyle birbirine çok yakındır. Bu iki eleman, derinlikleri açısından birbirinden farklıdır. Bir çatı örtüsüne tonoz denilebilmesi için derinliğinin açıklığından fazla olması gerekir. Tonozlar kemerlerin ötelenmesiyle meydana gelmiştir ve çoğunlukla dikdörtgen plana sahiptir (Hasol, 1990).

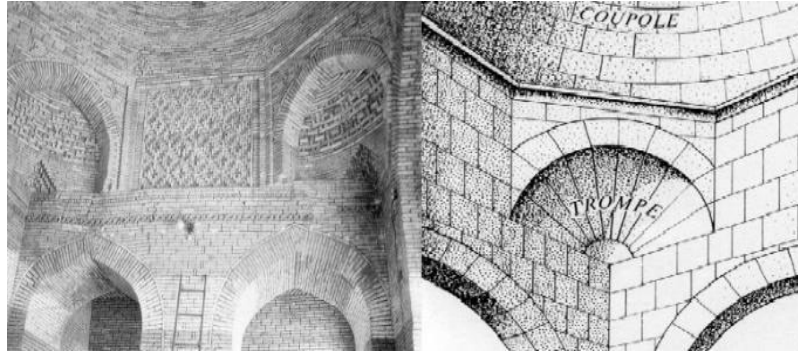
Geçiş Elemanları

Tarihi yığma yapılarda dikdörtgen veya kare mekanın kubbeyle örtülebilmesi için kubbe eteğine geçişte tromp (tonoz mesneti), pandantif (küresel mesnet), düzlem üçgen ve prizmatik üçgen kuşağı kullanılır. Bu geçiş elemanlar tuğla ve bağlayıcı olarak harçla düşeyde yanaşık, yatayda geniş derzler oluşturularak örülür. Duvar örgüsü içerisinde üst örtüye geçiş elemanlarının ve kasnakların başlangıç hizalarında yaklaşık 15x15 cm kare ölçülerinde yatay yönde ahşap hatıllar yerleştirilir (Hasol, 1990).

Bu bölümde tromp, pandantif ve Türk üçgeni hakkında bilgi verilmiştir.

Tromplar

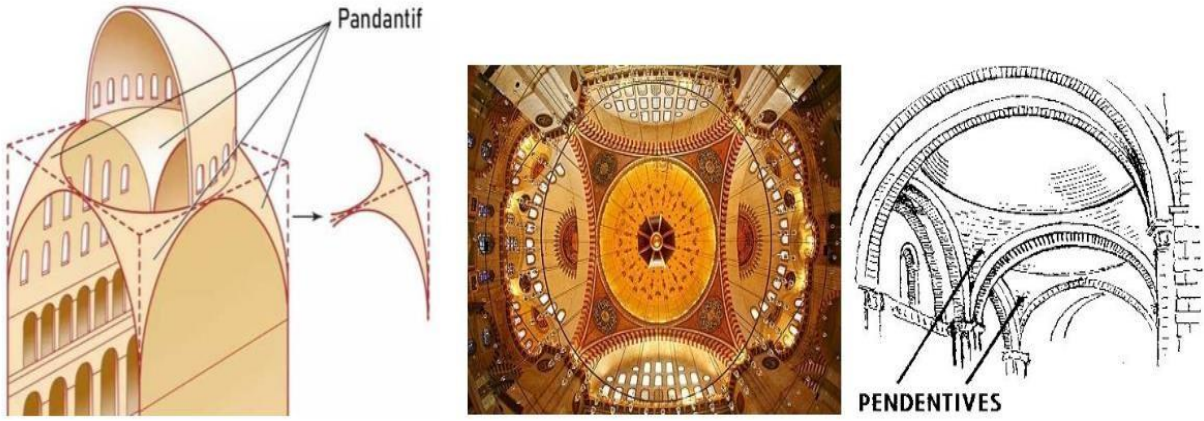
Kare mekandan kubbe yuvarlağına geçişi sağlayan ve küçük tonoz biçiminde örülen eğrisel bir geçiş elemanıdır. Tromp, üzeri örtülecek mekanın köşelerine yerleştirilerek bu alanın planının sekizgen hale getirir. Böylece daire planlı kubbenin oturtulabilmesi için daha elverişli bir alt yapı hazırlanmış olur (Hasol, 1990), (Şekil 6.).

Şekil 4. Tromp Örneği (Kaynak: Web Tabanlı Görseller, Tromp Örneği)

Pendantifler

Bir kubbenin kare planlı yapının üzerine oturmasını sağlayan eğrisel mimari geçiş elemanıdır. Kubbeyi taşıyan kemerlerle kubbe kaidesi arasında kalan, köşelerdeki boşlukları dolduran, küresel üçgenlerdir. Profilden bakılınca iç bükey olarak görünür ve iki duvarın köşe bağlantılarından açılarak, köşeyi bir kavise çevirir. Pandantif kelimesi bingi, aslan göğsü ya da küresel bingi olarak da tanımlanır. Tromp ve Türk üçgeni terimleri ile birbirine karıştırmamalıdır (Hasol, 1990), (Şekil 7.).

Şekil 5. Ayasofya Pandantif (Kaynak: Web Tabanlı Görseller, Ayasofya Pandantif)

Türk Üçgeni

Kare planlı alt yapıdan kubbe eteğine geçiş, köşelerde düzenlenmiş tek veya iki birimden oluşan düzlem üçgenlerle sağlanır. Türk üçgeni, yan yana yerleştirilmiş ters ve düz üçgenlerden oluşarak Türk mimarisinde duvarla kubbe arasında geçiş ögesi olarak kullanılmıştır. Böyle durumlarda yatayda 3-4 cm kalınlığında derzler oluşturularak düzgün sıralar halinde tuğla örgü yapılır (Hasol, 1990; Reyhan ve İpekoğlu, 2004). Köşeli kubbe kasnağında kare tabanlı mekanın kubbeye geçiş elemanında kalan boşluklar Türk üçgeninin tabanı olacak şekilde duvarların örülmesiyle Türk üçgeni oluşturulur (Bayraktar, 2006; Işık, 2023).

2.2.3. Doğrusal Ve Düzlemsel Taşıyıcı Yapı Elemanları

Bu bölümde geleneksel yığma yapılarda kullanılan doğrusal ve düzlemsel taşıyıcı yapı elemanlarından hatıl ve lentolar, döşemeler, duvarlar, sütunlar ve ayaklar, payandalar, bingi taşları ve temeller hakkında bilgi verilmektedir.

Hatıl ve Lentolar

Yığma yapılarda ahşap, tuğla veya taştan yapılmış lento ve hatıllar yatay taşıyıcı eleman görevi üstlenmektedir. Kapı ve pencere üstlerinde yerleştirilen ve lento olarak adlandırılan bu taşıyıcı elemanlar duvarların yıkılmasını önlerler. Duvar yüksekliğinin fazla olduğu taş yapılarda, duvarın yıkılmasını engellemek için duvar aralarına ahşap ya da tuğla malzemeden yatay hatıllar atılmaktadır (Saraç, 2003; Çelik vd., 2021; Işık, 2023; Ökten ve Yüce, 2023).

Döşemeler

Döşemeler, geleneksel yığma yapılarda yatay taşıyıcı elemanlar olarak değerlendirilir ve kullanılan malzemeye göre yapım tekniği değişir. Bu yapıların avlu, eyvan, zemin ve bodrum döşemeleri taş ya da toprak malzemeden yapılmıştır. Ara katları ise çoğunlukla ahşap döşemeyle geçilmiştir (Işık, 2023).

Duvarlar

Duvarlar, yapıların düşey taşıyıcı elemanlarıdır. Bu elemanlar, moloz taş, kaba yonu taş, devşirme kesme taş, tuğla, ahşap ve bağlayıcı olarak kireç harcı kullanılarak inşa edilirler. Kullanılan malzemeye göre değişiklik gösterebilir de genellikle dış duvarların kalınlığı 70-80 cm iç duvarların kalınlığı ise 60-80 cm arasında değişmektedir (Reyhan ve İpekoğlu, 2004). Duvarların ana taşıyıcılık görevi kendi ağırlığı dışında iç ve dış ortamdan gelen yükleri karşılayarak taşıma sistemindeki mukavemeti arttırmaktır. Geleneksel yığma yapılarda duvarlar, kubbe, tonoz, çatı gibi üst örtü sistemleriyle döşemelerden gelen yükleri karşılayan önemli taşıyıcı elemanlardır (Deniz vd., 2012; Sarıkaya ve Arpaçioğlu, 2019; Işık, 2023).

Sütunlar ve Ayaklar

Sütunlar, yapıdaki düşey yükleri taşıyan önemli elemanlardır. Geleneksel yığma yapılarda sütunlar ve ayaklar, üst örtüden (kubbe ve tonoz) gelen yükleri zemine aktaran düşey taşıyıcı elemanlardır. Bu yığma yapılarda nokta taşıyıcılık görevi üstlenen sütunlar tek ya da birkaç parçadan oluşabilmesine rağmen ayaklar tek parça olarak inşa edilirler (Işık, 2023). Ayaklar, daha geniş kesitli olup büyük yükleri taşıyacak şekilde tasarlanır. Bu elemanların stabilitesi duvarlar gibi kritik öneme sahiptir (Mahberel, 2006; Jaihoon, 2019).

Payandalar

Tarihi yığma yapıların duvarlarının yüksek ve en kesitinin büyük olması sebebiyle duvarların dayanıklılığının artırılması amacıyla duvarlara destek amacıyla kullanılan elemandır. Destek vereceği yüke, taşıma kapasitesine ve yapı özelliğine bağlı olarak farklı büyüklük ve biçimlerde olabilmektedir.

Bingi Taşları - Küresel Bingi Taşları

Bingi taşları, geleneksel yığma yapılarda üst örtü ile açık ve kapalı (gezemek, cumba, vb) çıkımların taşıma gücünü arttırmak için yerleştirilmiş ahşap ve ya taş taşıyıcı elemanlardır. Bunlar, değişik biçim ve ölçülerde olabilmektedirler (Işık, 2023). *Küresel bingi taşları* ise, sivri tonoz kaburgaların arasını dolduran küresel üçgen parçalardan biridir. Bir kubbeyi taşıyan kemerlerin arasında yer alan ve kare plandan yuvarlak plana geçişi sağlayan küresel üçgenlerdir (Hasol, 1990).

Temeller

Temeller, yapının tüm yükünü zemine aktaran elemanlardır. Yüzeysel ve derin temeller, yapının zemin özelliklerine göre seçilir. Geleneksel yığma yapılarda temeller taş malzemelerden yapılmıştır. Temel taşları dayanımlı ve büyük boyutta birbirine bingi ya da bağlantı yapacak şekilde seçilmiştir. Temellerin sağlam olmaması ya da bozulması yapıda oturma ve çatlakların oluşmasına neden olur (Arun, 2005; Işık 2023). Temeller yapılırken yeraltı su seviyesinin bilinmesi ve buna uygun çözümler uygulanması gerekir.

2.2.4. Geleneksel Yığma Yapılarda Kullanılan Malzemeler

Doğal taş, tuğla, kerpiç, ahşap, metal, harç, gergi çubukları, gibi malzemeler, geleneksel yığma yapılarının temelini oluşturmuş ve bu yapılarda dayanıklılık ile estetik arasında denge sağlamışlardır. Bu malzemelerin kullanımı ve özellikleri aşağıda açıklanmıştır.

Doğal Taş

Doğal taş, en eski duvar malzemelerinden biri olup dayanıklılığı yüksektir. Taşların basınç dayanımı yüksek, çekme dayanımı düşüktür. Taşın çevresel etkilere dayanıklılığı özellikle temel ve duvar yapımında tercih edilmesini sağlamıştır. Moloz taş ve kabayonu taş, düşük işleme maliyetleri ve yapısal dayanıklılıkları nedeniyle en fazla tercih edilen taş malzemelerdir. Benzer şekilde kolayca bulunabildiğinden de yaygın kullanılmışlardır (Biçen ve Işık, 2018; Jaihoon, 2019). *Kabayonu taş*; moloz taşların mozaik, kare veya dikdörtgen şeklinde yontulmasıyla elde edilir. Yüzeyi sıvanmayacak cephelerde, çevre ve istisnat duvarında uygulanır. *Moloz taş*; taş ocağından çıkartılan taşların hiçbir işlem yapılmadan kullanılmasına denir. Yığma yapılarda taşlar, moloz taş ya da düzgün yonu taş olarak kullanılmıştır.

Tuğla

Tuğla, duvar örmekte kullanılmak üzere kalıplara dökülüp kurutulduktan sonra harman ocağı veya fırınlarda pişirilen toprak gereçtir (Hasol, 1990). Tarihi yığma yapılarda tuğla ilkçağlardan beri kullanılmaktadır. Hamam yapılarındaki iç ve dış duvarlarda kapı ve pencere açıklıklarının kemerlerinde, içte duvarlarda bulunan nişlerin kemerlerinde ve kenarlarında, sıcaklık ve ılıklik mekanlarının tonozlu yan birimlerine açılan kemerlerde ve hatta bazı niş içlerinde süsleme amacıyla kullanılmıştır (Reyhan ve İpekoğlu, 2004). Bu malzeme, yatay ve dikey yönlerde üretim süreci sebebiyle farklı özelliklere sahiptir. Tuğla taştan daha yumuşak bir malzemedir ve bu yüzden düzlem dışı eğilmede daha güçlüdür. En eski tuğla türü kerpiçtir. Kerpiç; toprak, su, saman ve gübre gibi organik malzemelerden oluşur (Gedik, 2008; Jaihoon, 2019).

Harç

Harç, yapı elemanlarını birbirine bağlayıp bütünlük oluşturur, dağılmalarını engeller, olumsuz hava şartlarından korur. Geleneksel harcın ana malzemesi ilkçağlarda çamur harcı, ardından kireç harcıydı. Daha sonraları kum kireç karışımına pişmiş kil ya da puzolan denilen volkanik tüf eklenerek suyla reaksiyona giren, sertleşip mukavemet kazanan bağlayıcı harç kullanılmıştır (Mahberel, 2006). Horasan harcı, bağlayıcı olarak kirecin ve öğütülmüş tuğla tozunun suyla karıştırılmasıyla oluşur. Horasan harcı ve sıvaları hidrolik özelliklerinden dolayı tarihi hamamlarda yaygın kullanılmıştır (Aşık, 2018; Jaihoon, 2019).

Restorasyon çalışmaları sırasında, özgün harç malzemesinin kimyasal analizi yapılarak, benzer özelliklere sahip yeni harçlar hazırlanır. Bu malzemelerin seçimi, yapının nefes alabilirliğini, dayanıklılığını ve estetik uyumunu sağlamak için büyük önem taşır.

Kagir

Kagir, pişmiş toprak (tuğla) ya da taş gibi malzemelerin bağlayıcı harç ile birlikte kullanılarak oluşan yapı malzemesidir. Bu malzemeyle payanda, duvar, kubbe, tonoz ve kemer gibi taşıyıcı elemanlar yapılır (Jaihoon, 2019).

Ahşap

Ahşap malzeme tarihi yığma yapılarda döşeme, duvarlarda hatıl olarak ve büyük açıklıkların geçişinde kullanılmıştır.

Ahşap genellikle karkas sistemlerde gergi, dikme, köşe dikmesi, taban, payanda, ana kiriş, döşeme kirişi, yavru kiriş, boyunduruk, çatı sisteminde ise tavan kirişi, asma kiriş, yastık, kuşak vb. kullanılmaktadır. Yapıdaki uygulaması geçme, çivi, bulon veya tutkal gibi malzemelerle sağlanır (Şirikçi, 2013).

Duvarlarda yapısal amaçlı ahşap kullanımı hatıl ve lento olmak üzere iki türdür. Bunlar;

- Belirli yüksekliklerde yerleştirilmiş, yapıyı çevreleyen yatay yönde ahşap hatıllar ve
- Dikdörtgen kapı ve pencere üstlerinde yerleştirilen ahşap lentolardır.

Duvar kesiti içinde yüzeye yakın olacak şekilde kullanılan ahşap hatıllar, üç sıradan oluşan tuğla örgüsünün arkasına yerleştirilir. Duvarlarda hatıllara dik ahşap elemanların varlığı, iç kısımda da hatıl kullanımına işaret eder. Ortalama 15x15 cm kare şeklinde olan *hatıllar* duvar içlerinde hatıllara dik olarak yerleştirilen ahşap elemanlarla birbirine bağlanmış ve bağlantılar metal kenetlerle sağlanmıştır. *Ahşap lentolar*, kapı ve pencere açıklıklarının üzerindeki yükü karşılamak için yerleştirilmiş, yaklaşık 10x15 cm ölçülerindeki elemanlardır. Üstlerinde tuğla örgü ile hafifletme kemerleri yapılmıştır (Reyhan ve İpekoğlu, 2004).

Gergi Çubukları

Gergi kirişleri, kemer ve tonozların açılmasını engellemek amacıyla kemer uçları ile sütunlar arasına yerleştirilerek deformasyonların oluşmasını engeller. Gergiler, genellikle ahşap, dövme demir malzemeden yapılmış olup kubbe, kemer ve tonozlarda itki kuvvetini karşılamak ve bu elemanların açılmasını engellemek amacıyla aralara yerleştirilerek kullanılır (Sesigür vd., 2007; Işık, 2017).

2.3. Geleneksel Duvar Örgü Teknikleri

Duvarlarda kullanılan malzemeye bağlı olarak örgü tekniklerinde farklılıklar bulunmaktadır. Reyhan ve İpekoğlu (2004) tarafından yapılan bir araştırmada bu farklılıklar çeşitli şekillerde gruplanmıştır.

- Moloz taş örgü**; bu örgü tekniğinde üç farklı kullanım vardır. Bunlar,
- yalnızca moloz taş kullanımı,
- moloz taş ve derzlerde iri parçalar halinde tuğla kullanımı,

-moloş taş, yer yer tuğla ve derzlerde iri parçalar halinde tuğla kullanımı olarak yer almaktadır.

-**Kaba yonu taş örgü;** bu örgü tekniğinde yüzeyde 1-1.5 cm kalınlığında derzler yapılarak harçla duvarın düzenli örölmesi biçimidir. Duvar kesiti içinde ise, moloş taş ve harçlar rastgele doldurulmuştur.

-**Almaşık örgü;** bu örgü tekniğinde üç farklı kullanım vardır. Bunlar,

-moloş taş ve tuğla örgü,

-kaba yonu taş ve tuğla örgü ve

-kesme taş ve tuğla örgü düzenidir.

-**Moloş taş ve tuğla almaşık örgü düzeninde,** duvarların dış yüzeylerinde moloş taşlar arasına yatay derzlerde bir veya iki sıra tuğla örgü düzeninde yapılmış, düşey derzlerde ise tuğla, iri parçalar halinde ve yatay derzlere paralel olarak yerleştirilmiştir. Duvar kesiti içine; moloş taş, tuğla parçaları ve harç rastgele doldurulmuştur.

-**Kaba yonu taş ve tuğla almaşık örgü düzeninde,** yer yer tuğla ile çevrelenmiş ve bir sıra kaba yonu taş, bir sıra tuğla örgü yapılmıştır. Derz aralıkları dış yüzeylerde 1-1.5 cm kalınlığındadır. Duvarın orta kısmına moloş taş ve harç doldurulmuştur.

-**Kesme taş ve tuğla almaşık örgü düzeninde,** tuğla ile çevrelenmiş bir sıra devşirme kesme taş, iki sıra tuğla örgü, yatay ve düşey yanaşık derzlerle örgü yapılmıştır (Reyhan ve İpekoğlu, 2004).

2.4. Geleneksel Yığma Yapılarda Oluşan Hasarlar

Tarihi yığma yapılarda onarım ve güçlendirme kararları almak ve hasarı önlemek için hasarın nedenleri tespit edilmelidir. Genellikle hasarın nedenleri şöyledir.

-Yapımından kaynaklanan hasarlar; taşıyıcı eleman kesitlerinin beklenen yüklerin etkilerini taşıyacak durumda olmaması ve taşıyıcı sistemde yükün taşınmasındaki ve aktarılmasındaki eksikliklerden kaynaklı hasarlar,

-Zeminden kaynaklanan hasarlar; zeminin düşük taşıma kapasitesi, zemin sıvılaşması, farklı oturmaların oluşması ve yeraltı su seviyesinin yükselip alçalması sonucu meydana gelen hasarlar,

-Kullanılan malzemeden kaynaklı hasarlar,

-Diğer nedenler; bakımsızlık, terk ve kasıtlı tahribatın yanı sıra sel, deprem yer hareketi ve yangın gibi doğal afetlerden kaynaklanan hasarlardır (Aköz, 2008; Çırak, 2011; Chamaky, 2014; Jaihoon, 2019).

2.5. Taşıyıcı Duvarlarda Oluşan Hasarlar

Duvarlar yığma yapıların yüklerini taşıma rolündedir. Duvarlarda oluşan hasarlar bütün yapıyı etkileyecek ölçülerde olabilmektedir. Zemin ya da temelde oluşan ayrılma veya oturmalar sebebiyle duvarlar doğrudan etkilenmekte ve kırılgan özellikte olan duvarlarda çatlaklar oluşmaktadır. Yığma binaların üst yapı ölçeğinde oluşan taşıyıcı sistem problemleri

çoğunlukla zemin, nem ve deprem etkilerine bağlı olarak meydana gelir (Işık, 2023). Hasar oluşturan en önemli etken doğal sarsıntılar olup, sarsıntı etkisiyle kayma ve çekme gerilmeleri oluşturarak duvarın çatlama, ayrılma ve dağılmasına yol açar (Can, 2019; Jaihoon, 2019). Duvarlarda en çok oluşan hasar biçimi çatlaklardır. Çatlak pozisyonu ve yapıdaki yayılımı yapıdaki gerilme dağılışı çatlakların niçin oluştuğu hakkında fikir verir.

2.6. Kemer, Tonoz ve Kubbelerde Oluşan Hasarlar

Yığma yapılardaki kemer kesitlerinde çekme gerilmelerinin oluşmasından meydana gelen kemerlerin açılmasını önlemek için gergi demirleri kullanılmaktadır. Zamanla bu öğelerin bozulmaya ve değişmeye başlamasından dolayı desteklediği duvarlarda malzeme kaybı ve çatlaklar hasara yol açarlar. İlave olarak, aşırı baskı olduğunda da kemerlerde açılma ve diğer çatlaklar oluşur (Bayraktar, 2005; Işık, 2023). Kubbelerde genellikle hasarlar çekme bölgesinde meydana gelir. Çekme kuvvetleri kubbe eteği bölgesinde düşey çatlaklara sebep olabilir. Kubbede düşey yük aktarımı kilit taşından başlayarak diğer yanındaki taşlar yardımıyla tabanına kadar iletilir. Yatay bileşeni genellikle kubbede hasar oluşturur. Kubbeler basınca çalışan elemanlar olup çekmeye maruz kaldığında düşey çatlaklar meydana gelir (Jaihoon, 2019).

2.7. Zeminden Kaynaklanan Hasarlar

Yeraltı suyunun fazla ve yoğun oluşu, taşıma kapasitesindeki problemler ve zeminin sıvılaşp zayıflaması sebebiyle yapının temelinde hasarlara yol açar. Uzun yıllar olası oturmalarını tamamlamış bir yapıda temelden kaynaklı bir sorunun çıkma olasılığı azdır. Tüm zeminin taşıyabileceği maksimum yük kapasitesinin dışında zamanla daha fazla yük binerse, zemin hareketleri ve göçmeler olur. Yine yer altı su seviyesinin zeminden yükselip zeminin sıvılaşmasına sebebiyet vererek yapının kayması, göçmesine yol açar (Aköz, 2008; Jaihoon, 2019).

Yığma yapıların zeminden kaynaklanan hasar biçimleri genellikle sıvaların dökülmesi, derzlerin boşalması, temel oturmalarındaki bozulmalar, duvar yüzeyindeki çatlaklar ile kubbe, tonoz ve kemerlerde oluşan çatlaklar şeklinde ortaya çıkmaktadır. Tuzlu su, zeminden duvar yüzeyine doğru yükselir. Suyun duvar yüzeyinden buharlaşması ile birlikte kristalize olan tuz, sıvalardaki basıncın artmasıyla birlikte *sıvaların patlamasına ve dökülmesine* sebep olmaktadırlar. *Derzler*; dıştan gelen olumsuz etkilere en dayanıksız bileşenlerdir. Doğal ve kimyasal etkenler sonucu derzler, zamanla aşınabilir ve hatta boşalabilir. Bu etkenlerden bazıları, donma çözülme, asit yağmurları, ani sıcaklık değişimleri, tuzların kristalize olması şeklinde sıralanabilir. Zeminin taşıma gücünün yetersizliği, zamana bağlı gerçekleşen zemin yapısı değişimleri, trafik akımı titreşimlerinin etkileri, yük artışı, yapının yakınına yapılan yeni inşaatlar gibi nedenlerden *temelde çökmeler ve oturmalar* gerçekleşebilir. Bu çökme ve oturmalar sonucu yapının taşıyıcı sisteminde meydana gelen kesit zorlamaları yapıda meydana gelen çatlak ve yarıklara neden olabilir. Düşey yüklerin artması ve deprem yüklerinin etkimesi sonucu tuğlaların kırılması ve derzlerin dökülmesiyle duvar yüzeylerinde çatlaklar oluşur. Ayrıca kesme kuvvetleri de kayma çatlaklarını oluşturabilir. Bu nedenler sonucu duvara etkileyen yükler ve kuvvetler duvarlardaki mikro çatlakları büyütebilir. Basınca dayanımı yüksek olan yığma duvar, içinde donatı bulundurmadığından dolayı çekme kuvvetine karşı dayanıksızdır.

Eğilme etkisinde çalışacak elemanları eğrisel tasarlamak ise bu kuvvetlere karşı dayanım sağlar. Kubbe, tonoz ve kemer olarak tasarlanan *eğrisel taşıyıcı elemanların* en kesitinde çekme gerilmeleri sınırlandırılmış olup basınca karşı çalışırlar. Fakat homojen yayılmayan yüklemeler, temel oturmaları, deprem yükleri çekme kuvvetini artırır. Çekme gerilmelerinin yoğunlaştığı bölgelerde gerilme doğrultusuna dik çatlaklar meydana gelir. Taşıyıcı olan bu elemanlarda görülen çatlaklar yapı için tehlike olmaktadır. Değişen iklim koşulları ve günlük sıcaklık farkları yığma yapı elemanlarının bünyesinde oluşan ısıl genleşme nedeniyle yapıda çatlak oluşumu meydana gelebilir. *Deprem yükleri* ile oluşan çekme gerilmeleri yığma yapılarıdaki taşıyıcı sistem elemanlarını etkilemektedir. Kullanılan malzemelerin rijit olması ve süneklik değerlerinin düşük olması sebebiyle dış etkiyle karşılaşan malzemeler, taşıma gücüne ulaştığında ezilebilir, çatlayabilir veya göçebilirler (Çubuk, 2023).

2.8. Geleneksel Yığma Yapılarda Onarım ve Güçlendirme Yöntemleri

Tarihi yığma yapılarının onarım ve güçlendirilmesinde; sıva onarımları, derz onarımları, yüzeylerdeki çatlakların onarımları, temel güçlendirme, taşıyıcı elemanların güçlendirilmesi ve atmosfer olaylarına karşı koruma açısından çözüm önerileri değerlendirilir.

Sıva onarımlarında; tarihi yığma yapılarda görülen sıva dökülmeleri ve bozulmaları olan bölgelerde itinalı bir şekilde sıva raspası yapılarak yüzey temizlenir. Temizlenen yüzeye, fiziksel ve kimyasal testlerle belirlenerek seçimi yapılan sıva malzemesi uygulanmaktadır. Sıva malzemesi olarak horasan harcı, doğal hidrolik kireç esaslı sıva ve yapının sıvasından alınan örneğin çeşitli testlere tabi tutulmasıyla bulunan özgün birleşimli harçlar *sıva onarımlarında* kullanılabilir. *Derz onarımlarında;* kendiliğinden ya da dış etmenlerden bozulmuş derz araları hassas bir yaklaşımla yüzeyden sökülerek temizlenir. Yapının özgün derz malzemesinden alınan örnekler analiz edilerek yerine kullanılacak derz harcı birleşimi belirlenir. Tekniğine uygun olarak derzleme işlemi tamamlanır. *Yüzeylerdeki çatlakların onarımlarında;* öncelikle çatlak oluşumunun nedenleri araştırılmalı ve çatlağın ilerleyişi izlenmelidir. Çatlak boyutlarının sınırlı kaldığı durumlarda çimento ve hidrolik esaslı olabilen sıvı enjeksiyon ile duvar içerisindeki görünmeyen boşlukların ve çatlakların doldurulması mümkündür. Ayrıca ilerlemeye devam eden bir çatlağın, uygulanan enjeksiyon ile büyümesi engellenir. Ancak yapının elemanlarında sadece enjeksiyon yöntemi uygulaması yapılarak kurtarılamayacak geniş çatlaklar olabilir. Bu gibi durumlarda; çatlak doğrultusuna bitişik konumda bulunan yapı malzemeleri çıkarılıp dikiş uygulaması yapılarak enjeksiyon uygulanabilir, yüzey tek veya çift taraflı olarak güçlendirme malzemeleriyle sağlamlaştırılabilir ya da yapısal sorun teşkil eden çatlak yüzeyi sökülerek özgününe uygun bir biçimde yeniden yapılabilir. Temellerin güçlendirilmeleri için; zemine gelen gerilmeleri azaltmak ve yük taşıma kapasitelerini artırmak için temel kesit ölçüleri büyütülebilir. Zemindeki sıvılaşmalar da temel oturmalarına neden olabilmektedirler. Drenaj sistemiyle yer altı suları kontrol altına alınabilir. Gerekirse kazık temel sistemi ile temele gelen yükün, sağlam zemine aktarımı yapılabilir. *Taşıyıcı elemanların güçlendirmesi için;* taşıyıcıların çok zayıfladığı ve diğer yöntemler ile güçlendirmesi yapılamadığı durumlarda bu elemanlara hasır donatı ile güçlendirme yapılabilir. *Hasır donatı* ile güçlendirme işlemi elemanın tek yüzüne ya da iki yüzüne de uygulanabilir. Kullanılan hasır donatı korozyona dayanıklı çelikten olmalıdır. Yığma taşıyıcı elemanın üzerine uygulanan hasır donatının yüksek dayanımlı bir harç ile mantolama uygulaması yapılabilir. Bir başka yöntem ise FRP (*Lif*

Takviyeli Polimer) çubukları ve kumaşları kullanılarak yapılan güçlendirmelerdir. Bu yöntemde yapı elemanlarının, harçla birlikte FRP ile sarılarak karşılaşılabilecek yükler karşısında taşıma kapasitelerinin ve sürekliliklerinin artırılması sağlanabilir. *Atmosferik olaylardan* etkilenen yapı malzemelerinin atmosferik etkilere ve kirlenmelere açık kısımlarına sürekli olarak bakım ve temizlik işlemleri uygulanmalıdır. Zaman içinde aşınabilecek yapı malzemelerinin korunmasını artırmak amacıyla ise su itici malzemeler kullanılabilir. Su itici, suda çözünmüş zararlı maddelerin yapı malzemesine girişini engelleyerek geçirimsizlik sağlamaya çalışır. Bu da yapı malzemesinin aşınmasını engelleyerek kullanım ömrünü uzatabilir (Turgay ve Apay, 2016; Çubuk, 2023).

2.10. Tarihi Yapı Restorasyonu

Tarihi bir eserin restorasyonuna geçmeden önce hasarına neden olan yapısal sorunların ve dış etkenlerin belirlenebilmesi için; eserin iyi gözlemlenmesi ve detaylı bir teknik inceleme yapılması gerekmektedir.

Güçlendirme ve koruma projelerinin birbirini tamamlayacak nitelikte ve özgünlükte olmasına dikkat edilmelidir. Koruma projelerinde;

- projesi yapılacak yapı için tespitlerin yapılması,
- yapı strüktürü ve davranışlarının izlenmesi,

-taşıyıcı sistem hasarlarının belirlenmesi ve malzeme bütünlüğünün sağlanması gerekir (İSMEP, 2014; Işık, 2023).

Tarihi yapıların bozulması neden olan etmenler iki sınıfa ayrılabilir. İlki, yapının bulunduğu kara parçasının jeomorfolojik özellikleri, zemin sınıfı, yapıldığı dönemde tasarımında yapılan strüktür hataları, yanlış malzeme kullanımı, kötü işçilik şeklinde sıralanan iç nedenlerdir. Bir diğeri ise, yapının sürekli olarak maruz kaldığı doğal etkenler, doğal afetler, terk, yangın, savaş, vandalizm, turizm, hava kirliliği, trafik şeklinde sıralanan dış nedenlerdir. Bir anda gerçekleşebilen ve zamanı kestirilemeyen doğal afetler tarihi yapılara zarar verebilir. Başlıca doğal afetler; deprem, heyelan, toprak kayması, sel ve çığ olarak sıralanabilir. Doğal afetlerden etkilenen eserler onarılmaya çalışılmış, kurtarılamayacak olanlar ise yıkılıp yeniden yapılmışlardır. Tasarımındaki estetiğin, tasarım ilkelerinin ve yapı sınıflandırmasının belirlenerek değerlendirilmesi için; yapının konumunun, mevcut durumunun, mimari ve yapısal özelliklerinin, bozulmalarının ve içinde bulunduğu dönemi tespit etmeye yarayan karşılaştırmalı plan tipoloji değerlendirmesini içeren sanat tarihi araştırması yapmak gerekmektedir. Yapı, fotoğraf ve videolarla arşivlenmelidir. Yapıyı yaptıran kişi ile ilgili bir verinin olmadığı ve kitabesine ulaşamadığı durumlarda tarihlendirme işlemi, yapının mimari özelliklerine göz önünde bulundurulması ile yaklaşık olarak yapılabilir. Koruma yöntemlerinden biri olan *restorasyon*; inşaat mühendisliği, mimarlık, fizik, kimya gibi meslek gruplarının bir arada çalışmasını gerektiren ve titizlikle yürütülmesi gereken bir süreçtir. Restorasyon çalışmalarında yapılacak işlemlerin doğru yönlenebilmesi için nem ve su sorunları, duvar çatlakları, temel oturmaları ve malzeme deformasyonu gibi olgular üzerinde araştırma yapılmalı ve nedenleri teşhis edilmelidir. Tahribatın en alt seviyede tutulması gereken malzeme deneyleri ise eserin durumunun değerlendirilmesinde bir başka yol göstericidir. Malzeme

özelliklerinin belirlenmesi, restorasyon aşamasında kullanılacak malzeme seçimi konusunda yol göstericidir (Sayın, 2016; Çubuk, 2023; Tellioğlu ve Satıcı, 2023).

Restorasyon öncesinde yapılan bilgi birikimi ve gözlem sürecinden sonra proje aşamasına geçilir. İlk olarak kapsamlı bir rölöve çalışması ve ardından gerekirse restitüsyonu yapılır. Daha sonra ise restorasyon projesi oluşturulur.

2.11. Rölöve Çalışmaları

Restorasyona yönelik yapılan bir rölöve çalışmasında; plan, kesit ve görünüşlerin ayrıntılı biçimde çizilmesi gerekmektedir. Yapıdaki tüm malzeme tanımları, hasarlar, bozulmalar, çatlaklar, eklentiler, yıkılmış bölümler, biyolojik bozulmalar ölçülür ve herhangi bir yorum katmadan çizilir. Tamamlanan rölöveler üzerinden yapılan değerlendirme sonucu restitüsyon çizimlerine geçilir.

2.12. Restitüsyon

Yapıda değişiklik yapılmış ya da dış etmenlerden dolayı yok olmuş bölümlerin, edinilen bilgi ve belgeler ışığında; plan, kesit ve görünüş çizimleriyle yaklaşık olarak özgün halini ya da belirli bir zamandaki durumunu göstermek için yapılan çalışmadır. Esere ait rölöveler, fotoğraflar ve yazışmalar gibi tüm kayıtların incelenmesi sonucu restitüsyon denemesi oluşturulur.

2.13. Restorasyon Projesi

Tarihi eserin hasarları ve hasar nedenleri anlaşıldıktan sonra bu hasarı durdurmak, yapısal sorunları gidermek için yapılan müdahale çalışmasıdır. Esere en az zarar prensibiyle hareket edilmelidir. Özgününe uygun yapım teknikleri kullanmak ve plan düzenini değiştirmeden mekân bütünlüğünü korumak gerekmektedir. Alanında uzman farklı meslek dallarıyla birlikte gerçekleşen uyumlu bir çalışma ile başarılı bir sonuç alınabilir. Eserin deprem etkilerine karşı dayanıklı hale getirilmesi için deprem yönetmeliğini dikkate alarak uygulama gerçekleştirilmelidir (Çubuk, 2023).

Restorasyon projeleri hazırlanarak bölgenin ilgili Kültür Varlıkları Koruma Kurulu'na sunulur. Kurul onayladığı takdirde proje uygulanmak üzere kesinleşir. Restorasyonu yönlendiren veriler, temel yaklaşım uygulanacak teknikler ve malzemeler kurula sunulan ayrıntılı rapor içinde yer alır. Anıtın sağlamlaştırılması veya bütünlenmesi sırasında özgün malzemelerin ve geleneksel tekniklerin yanı sıra, çağdaş teknik ve malzemelerin kullanılması da söz konusudur. Malzeme araştırmaları, yeni malzeme seçimi, malzeme sağlamlaştırılması konuları ayrıntılı laboratuvar çalışması gerektirir (Ahunbay, 1996).

Başarılı ve doğru bir restorasyon uygulaması yapmak için yeterli zaman, tecrübeli ve uzman bir kadro, bilgi ve verilerin yeterliliği, teknolojik ve ekonomik kaynakların desteği gereklidir.

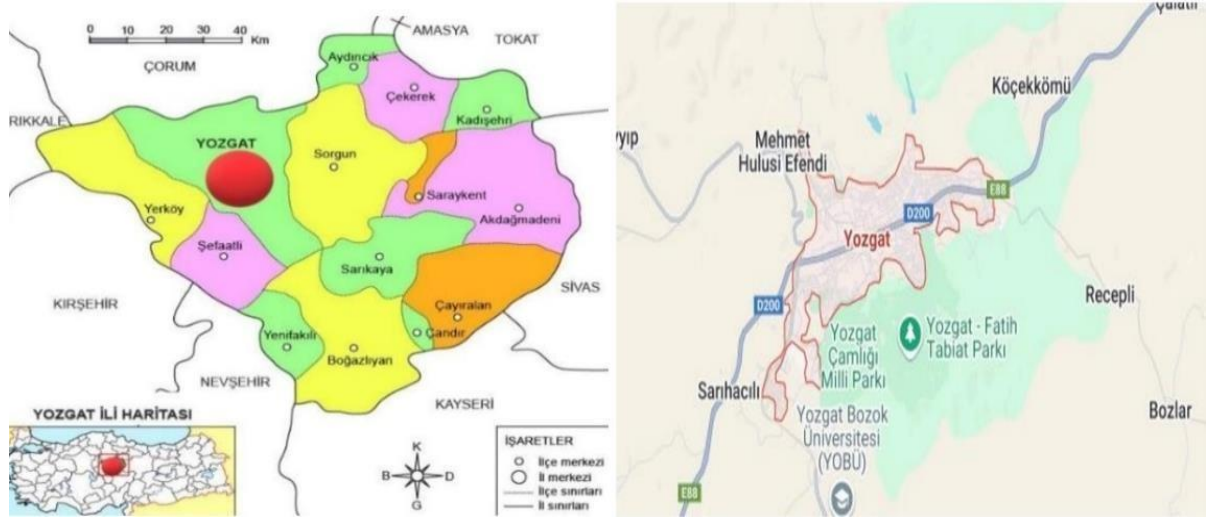
3.YOZGAT BAŞÇAVUŞ HAMAMI MEVCUT DURUMUNUN TESPİTİ VE TANIMLAMASI

3.1. Yozgat İli ve Kentinin Genel Özellikleri

Bu bölümde Yozgat İli ve kentinin coğrafi konumu, tarihsel gelişimi, sosyo-kültürel yapısı, turizm açısından önemi, şehircilik ve mimari özellikleri ile geleneksel hamam mimarisi hakkında bilgi verilmiştir.

3.1.1. Coğrafi Konumu, Tarihçesi ve Sosyo-Kültürel Durumu

Coğrafi konum açısından; Yozgat İç Anadolu Bölgesi'nin Orta Kızılırmak Bölümü'nde Anadolu'da son kurulan Osmanlı illerinden biridir. Bu ilin doğusunda Sivas, güneyinde Kayseri ve Nevşehir, batısında Kırıkkale ve Kırşehir, kuzeyinde Çorum, Amasya ve Tokat yer alır. Yozgat'ın doğusu, batısı ve orta kısımları dağlıktır. Doğusu ve güney doğusu Akdağ, Yazırdağı ve Sırçalıdağı ile çevrilidir. Batı tarafı Çiçekdağı, Aygardağı ve Eğridağı ile kuşatılmıştır. Kent merkezi Yozgat Yaylasının en yüksek tepelerinden (1680 m) Çamlık Tepesi'nin kuzeye bakan etekleriyle 1560 m yükseklikteki Çıtak Tepesi kollarından Nohutlu, Keltepe Tuzkayası Tepesi'nin güney etekleri üzerinde ve Nohutlu ile Keltepe'nin oluşturduğu Çıtak Boğazı içerisinde kurulmuştur. Kabaktepe ve Kızıltepe'nin güneye bakan yüzlerinden inerek Kirazlı Mesire Yolu ile doğudan batıya akan Yozgat Deresi kentin ortasından geçer. Kent bu dere ile Nohutlu Semti ve Soğuk Semti olarak ikiye ayrılır (İlgün, 2007; Tabkı, 2020), (Şekil 8.).

Şekil 8. Yozgat İli, Çevresi ve Kenti (Kaynak: Web Tabanlı Görseller, Yozgat İli, Çevresi, Kenti)

Tarihsel gelişim açısından; birçok uygarlığa ev sahipliği yapmış eski bir yerleşim yeridir. Alishar Höyüğü, Büyük Nefes Harabeleri, Kerkenez Harabeleri, Mercimek Tepe ve Çengel Tepe'de yapılan çalışmalarda Hititler, Frigler, Medler, Persler, Roma ve Bizans İmparatorlukları'nın bu bölgede hüküm sürdükleri tespit edilmiştir. Bölge, Hititler'den günümüze kadar çok önemli kültür merkezlerinden biri olmuştur. Bozok platosu üzerinde kurulan Yozgat, Galatların başkenti Tavium'a (Büyüknefes Köyü) 30 km, Hititlerin başkenti Hattuşaş'a 40 km, Medlerin başkenti Pteria'ya (Şahmuratlı Köyü) 35 km ve Romalıların Charsianon eyaleti başkentine (Muşallim Köyü) 125 km uzaklıktadır. İlk çağlardan beri yerleşim alanı olan bu topraklar 1071 Malazgirt zaferinden sonra Anadolu Selçuklu Devleti'ne bağlı olan Kayseri Beyliği'nin, 1127'den sonra da Danişmentliler Beyliği'nin sınırları içinde

kalmış, 1157'den sonra da Anadolu Selçuklu Devleti'nin eline geçmiştir. 1243 Köseadağ Savaşı'ndan sonra İlhanlılar'ın kontrolüne giren bölge beylik döneminde Eratna Beyliği'nin, 1381'den sonra da Kadı Burhaneddin Devleti'nin eline geçti. 1398'de Yıldırım Beyazıt tarafından Osmanlı topraklarına katıldıysa da 1402 Ankara savaşından sonra Timur'un kontrolüne girdi. 1408'de Çelebi Sultan Mehmet tarafından yeniden Osmanlı topraklarına katıldı. Yozgat, 16.Yüzyıl'da belirli bir merkezi bulunmayan Bozok Sancağı'na bağlı idi. 18.Yüzyılın il yarısına kadar Kızılıcakoca Kazası'na (merkeze bağlı Yassıağıl Köyü) bağlı küçük bir köy iken bu yüzyılın ortalarında Çapanoğulları'nın kente yerleşmesiyle özellikle Çapanoğlu Ahmet Bey'in gayretleriyle büyük bir kent olmuştur (Acun, 1981; İlgün, 2007).

Sosyal yapı açısından; Yozgat Bozok Sancağı'na uzun yıllar merkezlik etmiş gerek mimari gerekse sosyo-kültürel açıdan çok önemli bir şehirdir. 19.Yüzyıl'ın başında Yozgat'a gelen Seyyah Charles Texier bu şehri; "Yozgat'ın manzarası diğer bütün şehirlerinkinden daha iyidir. Yozgat'ta damlar kiremitle örtülmüştür. Umumi manzarası Avrupa şehirleri gibidir," diye tarif etmiştir. Nevşehirli mimar Numan Kıyat ise 1938 yılına ait "Edebi Abideler" adlı eserinde Yozgat'ı anlatırken; "1316 (M.1900–1901) senesi seyahat suretiyle Yozgat'a uğramıştım. Ol vakit Anadolu'muzun Paris'i olan o belde..." ifadesini kullanmış ve bu eşsiz şehre olan hayranlığını dile getirmiştir (Güneş, 2011).

Turizm açısından; Yozgat oldukça önemli ayrıcalıklar - özellikler barındırmaktadır. Tarihi kalıntılar, doğal güzellikler ve sıcak su (termal) kaplıcaları bunların başında gelmektedir. Yöredeki tarihsel kalıntılar yöre turizmi açısından büyük önem taşımaktadır. Bir kentin değerinin belirlenmesinde doğal güzellikleri ile açık yeşil alanlar da önemlidir (Gedikli, 2004). Yozgat kentinin 2 km güneyinde yer alan *Çamlık Milli Parkı* dinlenme ve eğlenme yeridir. Boğazlıyan, Sarıkaya, Saraykent, Sorgun ve Yerköy ilçelerinde sıcak su kaplıcaları mevcuttur. *Kazankaya Vadisi*, Aydıncık İlçe merkezine 10 km uzaklıktaki Kazankaya Kasabası sınırları içerisinde yer almaktadır. Girişi Kazankaya Kasabası'nda başlayan kanyonun uzunluğu 10 km'dir. Yeşilirmak'ın bir kolu olan Çekerek Irmağı'nın içinden geçtiği kanyonda kayalara işlenmiş eserler ve mağaralar mevcuttur. Bu vadi doğal hayatı gözlemlemek ve yürüyüş yapmak, balık avcılığı ve dağcılık sporu için uygun bir alandır. Kazankaya Vadisi'nde Helenistik Döneme ait yerleşim izleri bulunmaktadır. Şefaathli İlçesi ile Yerköy İlçesi'ne uzanan ve içerisinden Delice Irmağı geçen kenar bahçelikleri (özellikle ayvalık bahçeleri) ile tanınan Karanlık Dere Vadisi, bisiklet sporu ve av sporuna uygun bir alan olup güzel bir piknik ve mesire alanıdır. Bu alan Bisiklet Spor Parkur'u olarak belirlenmiştir. *Hisarbeyli (Yoğurtyurdu) Yaylası*, Akdağ ormanları içerisinde Hasbek-Hisarbeyli Akdağmadeni yolu içerisinde bulunmaktadır. İki tepe arasından büyükçe bir dere akar. Tepenin bir yanı çamlarla diğer yanı küçük bitki örtüleriyle kaplıdır. Soğuk su kaynakları çok fazladır. Hafta sonlarında Kayseri ve çevre halkının piknik alanıdır. *Kadınpınarı*, Akdağ ormanları içerisinde çok geniş bir alana yayılan çam (*Pinus sp.*), meşe (*Quercus sp.*) ve çeşitli ağaç türleri, temiz soğuk suları ve çeşitli av hayvanları bulunan bir bölgedir. Akdağmadeni İlçesi'nin kuzeybatısında ilçeye 2 km mesafededir. Bölgede geyik üretme çiftliği bulunmaktadır. *Cehirlik*, Yozgat-Boğazkale (Hattuşaş) yolu üzerinde Yozgat'a 2 km uzaklıktadır. Gelin Kayası ve Yabani Laleleri ile ünlüdür. İlkbaharda açmaya başlayan laleler yaz boyunca bu yöreye ayrı bir güzellik katmaktadır. Halk arasında Laleler Ülkesi olarak bilinir. Yozgat'ın, tarihi kalıntıların yanı sıra doğal ve kültürel zenginlikleri de turizme önemli katkı sağlamaktadır (Tapkı, 2020). Dolayısıyla Yozgat ili Kerkenes, Tavium ve Çadırhöyük antik kentleri, Sarıkaya ilçesi Roma

Hamamı, Aydıncık ilçesi Kazankaya Kanyonu, termal kaynakları, yaylaları, Milli Çamlık Ormanı, kentten geçen tarihi ipek yolu, anıtsal ve sivil mimarlık örnekleriyle önemli bir turizm potansiyeline sahiptir (Akın Saka ve Öztürk, 2017).

3.1.2. Şehircilik ve Mimari Özellikleri

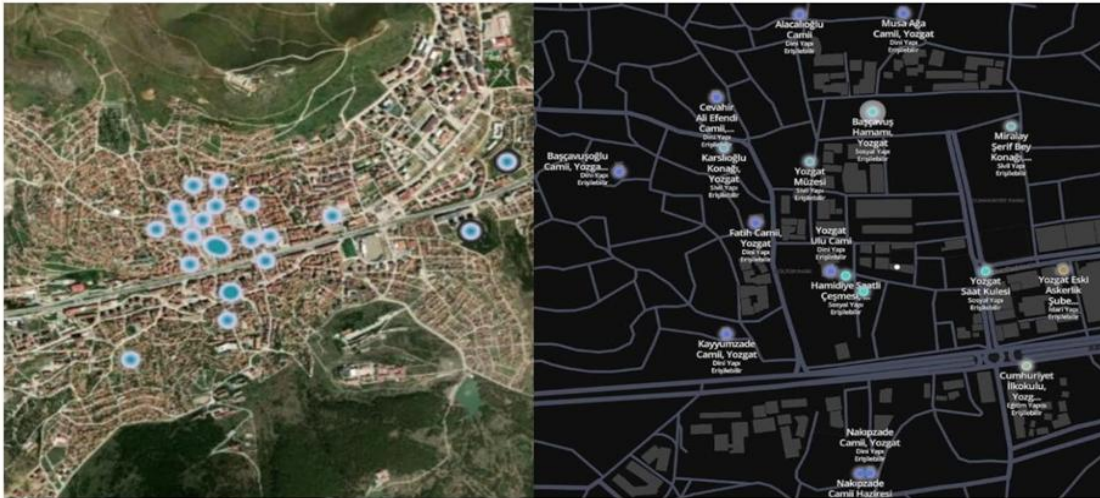
Şehircilik ve mimari açıdan; Yozgat, 18.Yüzyılın ortalarına kadar küçük bir yerleşim alanı iken Çapanoğlu ailesinin bu bölgeye yerleşmesiyle hızla büyüyen şehir haline gelmiştir. Özellikle Osmanlı Dönemi'nde pek çok önemli yapıyı barındıran bir merkez durumundaydı. Çapanoğlu Camii'nin inşası ve çevresindeki yapılarla birlikte (Miralay Şerif Bey Konağı, Musa Ağa Cami, Alacalıoğlu Camii, Çapanoğlu Hamamı, Saat kulesi, vb) şehirdeki sosyal ve ticari yaşamda büyük bir değişim yaşanmıştır (Acun, 1981; Savaş Sezer, 1998; Işıksay, 2010; Güneş, 2011; Büyükbaş, 2020; Tapkı, 2020). Kentin geleneksel dokusunu, Geç Osmanlı ve Erken Cumhuriyet Dönemi'ne ait yapılar oluşturmaktadır. Yozgat'ta ilk kentleşme Çapanoğlu Cami, Çapanoğlu Hamamı ve Pazar-Çarşı alanını içine alan merkezden başlayıp çevreye doğru gelişmiştir. Aynı zamanda kentin ticaret merkezini de oluşturan bölgede Çapanoğlu Cami, Fatih (kilise) Cami, Kayyumzade Cami, Çapanoğlu Hamamı (Çarşı Hamamı), Tol Çarşısı ve Peynir Pazarı yer almaktadır. Bu yapıların çevresinde kentin geleneksel büyük konaklarının ve konutlarının yoğun olduğu yerleşim alanı mevcuttur. Bu konak ve konut dokusunun içinde küçük bir cami ve Başçavuş Hamamı da bulunmaktadır. Burada yer alan yapılar kentin eğimli kuzey yamacına doğru konumlanmıştır. Aynı zamanda bu bölgenin güneyinden Ankara-Sivas karayolu geçmektedir. Bu tarihi ticaret merkezinin doğu yönünde kamusal alanlarla bütünleşen Saat Kulesi vardır (Akın Saka ve Öztürk, 2017). Böylece, 1908 yılında Saat Kulesi'nin yapılmasıyla birlikte bu tarafa genişlemeye devam eden kent, batısına yapılan ve günümüzde Hükümet Konağı ve Saat Kulesi'ni de içine alan meydanın şekillenmesiyle merkezinin çekirdeği biçimlenmiş ve merkezden itibaren büyümeye devam etmektedir (Kervankıran ve Kılıç, 2017; Güneş, 2011).

3.2. Yozgat Başçavuş Hamamı Kültürel Miras Açısından Yakın Çevresi

Başçavuş Hamamı, Yozgat ili merkez ilçesi Aşağınohutlu Mahallesi'nde yer almakta olup, Başçavuş Sokak ile Geçit Sokak'ın kesişim noktasında bulunmaktadır. Hamam, doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı olarak tasarlanmış ve hafif eğimli bir arazi üzerine inşa edilmiştir. 1825 yılında Çapanoğlu Süleyman Bey'in Başçavuşu Halil Ağa'nın oğlu Ahmet Ağa tarafından inşa edilen Başçavuş Hamamı (Acun, 1981; Kutlu, 2022), Yozgat'ın önemli tarihi yapılarından biridir. Kadınlar ve erkekler için ayrı bölümlere sahip olmasından dolayı Başçavuş Çifte Hamamı olarak ta adlandırılmaktadır. Bulunduğu alan kentin ilk yerleşim yeri olan sit alanını kapsamaktadır. Burada Çapanoğlu Camisi, Çapanoğlu Hamamı (Çarşı Hamamı), Başçavuş Hamamı, tarihi Pazar-çarşı alanı, Fatih (kilise) Cami, Saat kulesi, Kazım Dönmez Konağı, Karşlıoğlu Konağı, Miralay Konağı, vb. tarihi kültürel miras yapıları bulunmaktadır.

Çapanoğlu Cami, kentin her tarafından görülen, Yozgat'ın sembolü sayılan büyük bir yapıdır. Çok ince minaresi, yüksek kasnaklı kubbesi ve köşe kuleleriyle dikkat çekmektedir. *Çapanoğlu Cami Türbesi*, iç cami ile dış caminin birleştiği kuzeydoğu köşesinde, beden duvarlarından dışarı doğru taşmış, küçük kubbeli, kübik, beyaz kesme taş bir yapıdır. *Çapanoğlu Hamamı*, Çapanoğlu Cami'nin güney doğusunda bir büyük sekizgen kasnaklı, iki küçük kubbeli, moloz taş bir yapıdır. *Çapanoğlu Çeşmesi*, Çapanoğlu Cami'nin doğu avlu

duvarının dışında çarşıya bakan yüzünde, yarı serbest bir çeşmedir. *Başçavuşoğlu Cami*, kırma çatılı, taş ve tuğla karışımı kâgır yapıdır. Yapının kuzey batısına yapışık yuvarlak gövdeli bir minaresiyle büyük bir avlusu vardır. *Nizamoğlu Konağı*, çok sade, gösterişsiz, kırma çatılı, iki katlı, meyilli bir zemine oturan, doğu yüzü sokağa bakan, etrafı ufak bir bahçeyle çevrili yapıdır. *İhsan İpek Evi*, iki katlı, kırma çatılı kâgır bir yapıdır. Yapının ön kısmında büyük bir bahçe bulunur. Bahçeye sarı kesme taştan yan yana yapılmış biri yuvarlak kemerli çatal, diğeri küçük dikdörtgen kapıdan girilir. *Nurettin Bacanlı Evi*, Nizamoğlu Konağı'nın hemen alt kısmında günümüzdeki hayvan dispanserinin olduğu yapıdır. Uzun aralığın gerisinde kalmış, tek katlı kâgır, kırma çatılı, bodrum katlı bir yapıdır. *Hacı Kazım Dönmez Evi*, Nizamoğlu Konağının hemen üst tarafında, kareye yakın dikdörtgen planlı, kırma çatılı, iki katlı, dikdörtgen sık pencereleli sarı kesme taş bir yapıdır. Evin etrafını moloz taştan yapılmış bir bahçe çevirir. *Fazlı Akyol Evi*, Büyük Cami'nin güney-batısında iki katlı, kırma çatılı kâgır bir yapıdır. Üst kat köşe odaları dışarı taşmıştır. Yapının güneyinde küçük bir bahçe vardır. *Salim Korkmaz Evi*, tek katlı, kırma çatılı kâgır bir yapıdır. Önünde geniş bir bahçesi bulunur. Yapı bir bodrum kat üzerine kurulmuştur. Önünde geniş bir bahçesi vardır. *Vahit Saygı Evi*, iki katlı kırma çatılı kâgır bir yapıdır. Yapıyı çevreleyen küçük bir bahçesi vardır. Sofa tavanı Başçavuşoğlu Cami tavanına benzer. *Askerlik Şubesi*, sarı kesme taştan yapılmış, kırma çatılı ve iki katlıdır. Yapı girişinin orta kısmında üçgen alınlıklı, dört sütuna oturan, üç yönden kemerlerle dışarı açılan bir çıkması bulunur. *Yozgat Saat Kulesi*, kare prizma şeklinde uzun bir kuledir. Kule enine silmelerle altı kata bölünmüştür. Üst kısmı şerefe gibi bir terasla çevrilidir (Acun, 1981; Acun, 2005). Yozgat il merkezinde yer alan Başçavuş Hamamı, Osmanlı döneminin sosyal yaşamında önemli bir yere sahip yapılardan biri olup, çevresiyle kurduğu ilişkiler ve çevredeki diğer yapılarla olan bağlantıları, Yozgat'ın sosyal yapısını ve kültürel mirasını yansıtmaktadır. Başçavuş Hamamı, 1978'de kazan dairesinde çıkan yangın sonrası kullanılamaz hale gelmiş ve bu nedenle halk arasında "Yanan Hamam" adıyla anılmaya başlanmıştır (Acun, 1981; Kutlu, 2022). 200 yılı aşkın geçmişiyle, bu hamam Yozgat'ın önemli Osmanlı kültürel mirası olarak varlığını sürdürmeye değer bir yapıdır. Dolayısıyla, bu kültürel mirasın restorasyonu yapıp gelecek nesillere aktarılması önemlidir. Ayrıca, hamam turistik potansiyeliyle de bölgenin tanıtımı ve kültürel zenginliğine katkıda bulunacaktır (Şekil 9.).

Şekil 9. Yozgat Kent Merkezi Tarihi Dokusu- Başçavuş Hamamı (Kaynak: Web Tabanlı Görseller, Yozgat Kent Merkezi Tarihi Dokusu- Başçavuş Hamamı)

3.4. Grafik Belgeleme ve Tespit Yöntemi

Yozgat Başçavuş Hamamı'nın yapısal sorunları ve malzemenin tespitiyle grafik belgelenmesi, arazi ve büro çalışmaları neticesinde elde edilmiştir.

3.4.1. Yöntem

Öncelikle Başçavuş Hamamı'nın vaziyet planı, plan, kesit ve görünüş krokileri yaklaşık olarak çıkarılmış, ölçümleri yapılmış ve fotoğrafları çekilmiştir. Projelerin çizilmesi için iki kot üzerinden ölçümler alınarak çalışmalara başlanmıştır. Bu kot ölçümleri kuzey ve güney cephelerden baz alınarak yapılmıştır. Plan, kesit ve cephelerde; malzemeler, malzemelere ait değişim ve bozulmalar krokilere işlenmiş, fotoğraflarla belgelenmiştir.

Arazi araştırmasının yapıldığı dönemlerde hamam harabe halindeydi. Dolayısıyla, saha araştırmasında Başçavuş Hamamı'nın içerisine girmek tehlikeli ve yasak olduğundan iç mekân fotoğrafları çekilememiştir. Bu nedenle, hamam içinin görsel açıdan belgelenmesinde Budak (2018) tarafından çekilen “200 yıllık tarihi yanan hamam kalıntıları” adlı videodan yararlanılmıştır (Budak, 2018), (Bkz. Ek-1, Ek-2, Ek-3, Ek-4).

3.4.2. Grafik Belgeleme Çizimleri

Büro çalışması aşamasında, arazide elde edilen tespitler, ölçümler ve fotoğraflar bilgisayara aktarılmıştır. Öncelikle plan, kesit ve görünüşler alınan ölçülere göre bire bir ölçekte hazırlanmış, daha sonra bu çizimler fotoğraflardan da yararlanılarak rölöve çizimleri (Ö:1/100, Ö:1/50 ve detay ölçekleri) yapılmıştır. Bu çizimlerde “Autocad” programı kullanılmıştır.

Başçavuş Hamamı'nın vaziyet planı, zemin kat planları, kesit, görünüşler ve çeşitli detaylara ait tespit edilen yapısal sorunlar, hasar ve bozukluklar varsa sonradan eklenen ekler ve yapım evreleri, malzeme hasar ve bozulmaları oluşturulan her bir tespit tablosunda kodlandırılan yeri, fotoğrafları, rölöveleri çizilmiş projeleri üzerine işlenmesiyle tespit edilmiştir. Hasar tespiti belirlenen yapısal sorun ve sebebinin türü, restorasyon tekniği ve müdahale biçimiyle ilgili analiz tablosu oluşturulmuştur.

3.5. Başçavuş Hamamı Genel Plan Özelliklerinin Tanımlaması

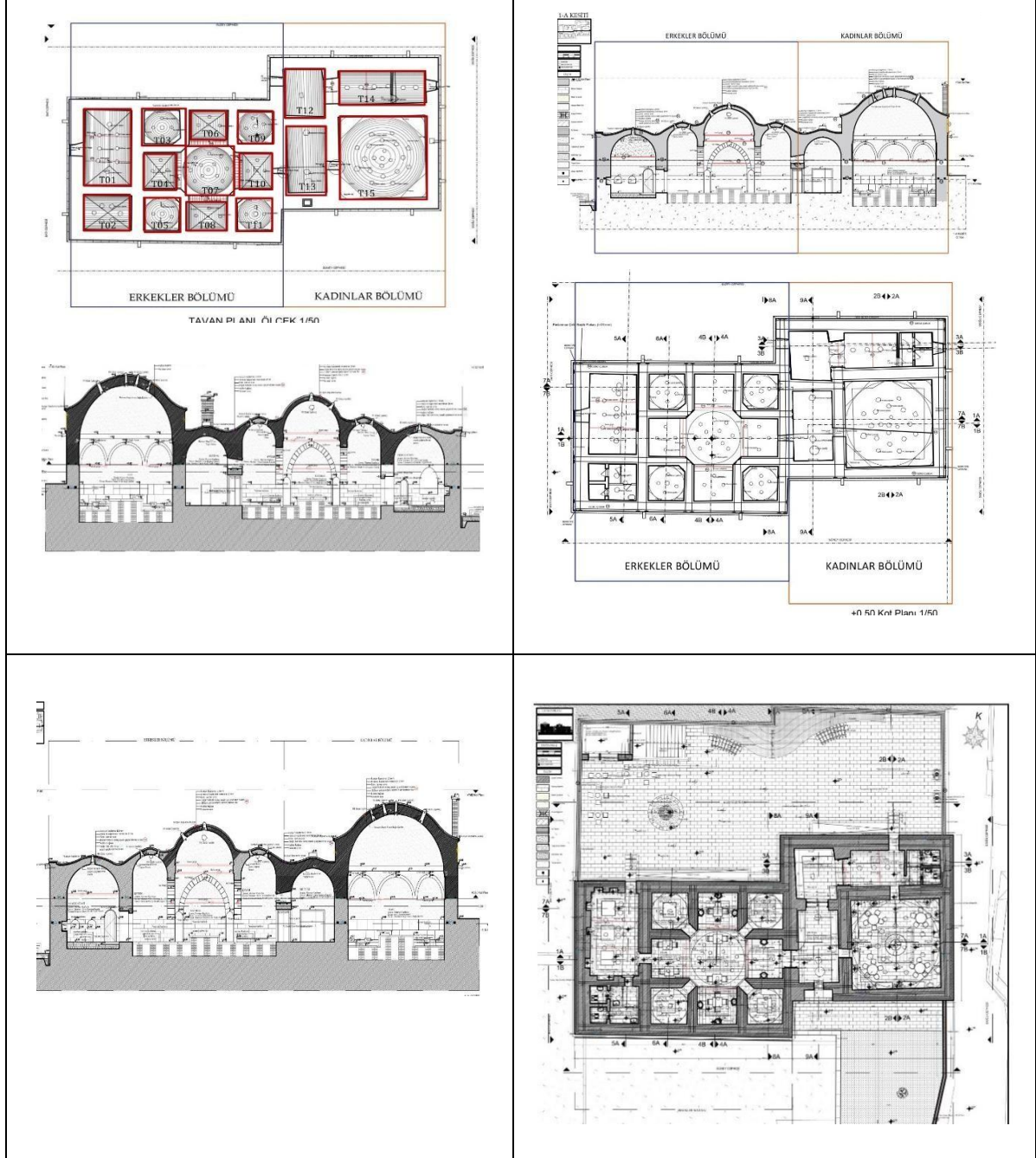
Osmanlı Dönemi Hamam mimarisi özelliklerini taşıyan Başçavuş Hamamı, kadınlar ve erkekler bölümü ayrı olan çifte hamam mekân düzenlemesine sahiptir. Hamamın yüksekliği cehennemlik zemini alt kotundan duvar kirpi saçak üst kotuna 5.27 metre, cehennemlik zemini alt kotundan ana kubbe üst kotuna ise 8.01 metredir. Hamamın iç duvar kalınlıkları 80 cm ile 86 cm aralığında, dış duvarları ise 89 cm ile 180 cm aralığındadır. Her iki sıcaklık ve halvet hücrelerinin üstü kubbeyle, soyunmalık, ılıklik, hela ve külhan kısımları tonozla örtülüdür. Tonoz ve kubbelerin tamamı ince tuğla ile örülmüştür. Beden duvarlarında moloz taş, taşıyıcı duvarlarda kesme ve moloz taş ile tuğla kullanılarak almasıık teknik kullanılmıştır. Bahçe duvarlarında ise moloz taş mevcuttur.

Erkekler bölümü; girişin de sağlandığı soyunmalık- ılıklik, hela, 4 eyvan, 4 halvet hücresi ve sıcaklık mekanından oluşmuştur. Kadınlar bölümü ise; girişin de yer aldığı soyunmalık, ılıklik, hela, sıcaklık mekanı olarak düzenlenmiştir. Külhan ve su deposu ortak mekanlardır. Bu mekanların birbirleriyle ilişkileri ve yan yana gelme biçimlerinden oluşan mekânsal plan dizilimlerin rölöve çizimleri Tablo 3.'de gösterilmiştir.

Tablo 3. Yozgat Başçavuş Hamamı Genel Özellikleri

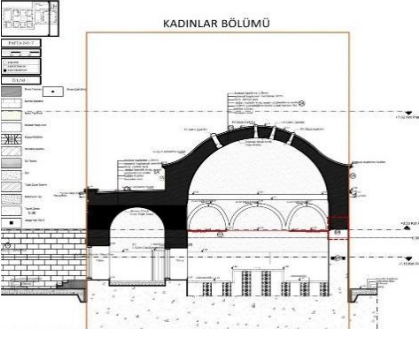
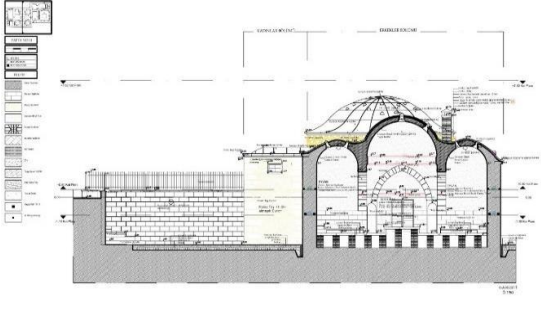
Yapı adı: YOZGAT BAŞÇAVUŞ HAMAMI Yapım yılı: 1825 Dönemi: OSMANLI DÖNEMİ Yeri: YOZGAT	Yapı türü: Hamam Hamam planı: Çifte Hamam Hamam tipolojisi: Erkekler bölümü: A Tipi Kadınlar bölümü: C Tipi
--	---

PLAN-KESİT-CEPHE (RÖLÖVE) VE FOTOĞRAFLAR

(Kaynak: Rölöve ve Fotoğraflar Yazara Aittir)

Tablo 3 (Devam). Yozgat Başçavuş Hamamı Genel Özellikleri

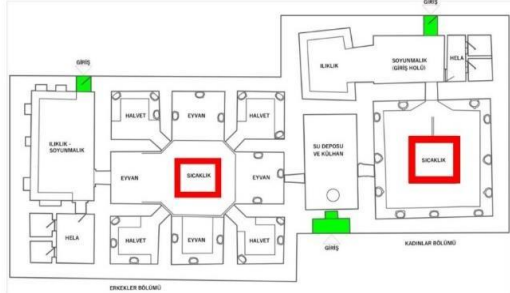
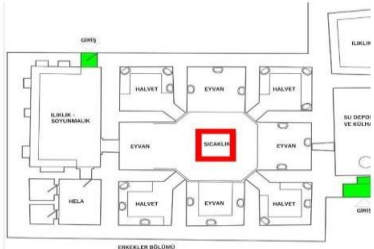
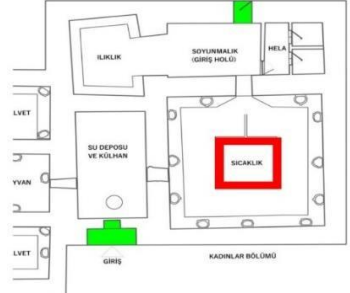
	
YAPI HAKKINDA GENEL BİLGİ	
Başçavuş Hamamı dikdörtgen planlı bir yapıdır ve doğu-batı doğrultusunda, hafif eğimli bir arazi üzerine konumlandırılmıştır. Toplamda 438 m² alana sahiptir. Kadınlar bölümü ve erkekler bölümü olmak üzere iki ana mekânsal bölümden oluşur. Erkekler bölümü, A Tipi - dört eyvanlı ve köşelerde halvet hücrelidir. Kadınlar bölümü, C Tipi - kare bir sıcaklık mekânı etrafında halvet hücrelidir.	
	
	
	

(Kaynak: Rölöve ve Fotoğraflar Yazara Aittir)

3.6. Başçavuş Hamamı Tanımlanması –Tipolojik Sınıflamanın Tespiti (Mekan/Plan)

Osmanlı Dönemi Türk hamamlarıyla ilgili çeşitli tipolojik sınıflamalar bulunmaktadır. Bu konuda en kapsamlı analiz ve tipolojik sınıflama Eyice (1976) tarafından geliştirilmiştir. Buna göre sıcaklık mekanının düzenlenmesi ölçüt alınarak 6 farklı hamam tipi belirlemiştir. Bu bağlamda, Başçavuş Hamamı plan tipinin belirlenmesinde Eyice (1976)'nin ortaya koyduğu hamam tipi gruplamasından yararlanılmıştır (Eyice, 1976). Mekansal dizilişlere göre hamamın erkekler bölümü sıcaklık mekânı A Tipi - dört eyvanlı ve köşelerde halvet hücreli bir plan düzenine sahiptir. Kadınlar bölümü ise C Tipi - kare sıcaklık mekânı etrafına sıralanmış halvetler dizilmiştir (Tablo 4.).

Tablo 4. Başçavuş Hamamı Sıcaklık Bölümüne Göre Mekan/Plan Tipolojisi

 Yozgat Başçavuş Hamamı Mekânsal Planı-Çifte Hamam	 Başçavuş Hamamı Erkekler Bölümü Plan Tipi - A Ilıklık-soyunmalık (giriş), sıcaklık, 4 halvet hücreli, 4 eyvan	 Başçavuş Hamamı Kadınlar Bölümü Plan Tipi - C Soyunmalık (giriş), ılık, sıcaklık, küllhan-Su Depo	Eyice (1976) tarafından geliştirilmiş A Tipi-Sıcaklığı dört eyvanlı ve köşelerde halvet hücreli tip, C Tipi- Kare sıcaklık etrafında dizilmiş halvet hücreli (Eyice, 1976)
---	--	--	---

(Kaynak: Rölöveler Yazara Aittir.)

3.7. Başçavuş Hamamı Tanımlanması-Yapısal Sorunlarının Tespiti

Bu bölümde hamamın tanımsal analizi ve yapısal sorunlarının hasar tespiti; genel tanımlama ve iç tanımlama başlıkları altında ele alınmıştır. Her bir tanımlama için ayrı bir belirleme formunu oluşturan tablolar hazırlayarak tespit edilen veriler bu tablonun içine işlenmiştir.

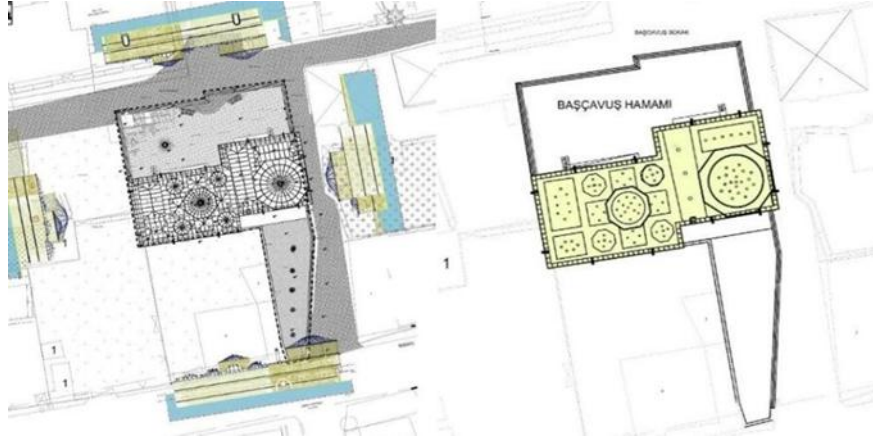
Genel tanımlama ve hasar tespitinde; hamamın mevcut durumu, konumu, yakın çevresi, çevreyle olan ilişkisi, kütle özellikleri ve fonksiyonu, toplam alanı, boyutları ve malzemesi ile hasar durumları açıklanmıştır.

İç tanımlama ve hasar tespitinde; hamamın mekanları tek tek ele alınmış, rölöve çizimlerinin yer aldığı tablolar oluşturulmuştur. Mekan tanımlamasında, önce mekanlara mahal numarası verilmiş ve bu mahallerin duvarları saat ibresi yönünde DV1, DV2, DV3, DV4 olarak numaralandırılmıştır. Oluşturulan tabloda mekanın yerini gösteren bir anahtar plan ve mekanın planıyla birlikte, her bir duvarın mevcut genel durumunu gösteren fotoğrafı, rölöve çizimi, yapısal sorunları, kullanılan malzemeler ve bunların hasar durumlarıyla ilgili gerekli açıklamalar yapılmıştır.

3.7.1. Genel Tanımlama-Hasar Tespiti

Yozgat Başçavuş Hamamı, Yozgat İli merkez ilçesi Aşağınohutlu Mahallesi'nde Başçavuş Sokak ile Geçit Sokağı'nın kesişim noktasında yer almaktadır. Doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı hamam, hafif eğimli bir araziye konumlandırılmıştır. 438 m² alana sahiptir. Başçavuş Hamamı Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün mülkiyetinde olup 1952 tarihinde tescillenmiştir. Hamamın beden duvarları yığma tekniğinde örülmüştür. Bu yapıda kabayonu taş, moloz taş ve tuğla malzeme kullanılmıştır. Güney ve doğu duvarları moloz ve yatayda üç sıralı tuğla malzemeyle almalı duvar tekniğinde yapılmıştır. Kadınlar ve erkekler bölümü olmak üzere çifte hamam olarak inşa edilmiştir. Çifte hamam olarak inşa edilen bu hamamın kadınlar ve erkekler bölümü farklı planlanmıştır.

Erkekler bölümü 18.47m x 13.00m ölçülerinde, 247 m² alana sahiptir. Bu bölüm "sıcaklık haçvari dört eyvanlı köşe hücreli plan tipi"ne göre yapılmıştır. Sıcaklık kısmı plan şemasında eş büyüklükte dört eyvan bulunmakta, eyvanlar arasında kalan mekanlar kare planlı ve üzeri kubbeyle örtülü köşe hücrelerini meydana getirmektedir. Erkekler bölümü girişi aynı zamanda soyunmalık (ılıklik) görevini taşımaktadır. Kuzey-güney doğrultusunda uzanan soyunmalık dikdörtgen planlı ve üzeri tonoz örtülüdür. Ilıklığın devamında ayrı bir kapıyla girilen yaklaşık kare planlı hela planı oluşturan mekanlardan biridir. Kadınlar bölümü 14.00m x 13.66m ölçülerinde, 191 m² alana sahiptir. Bu bölümü aynı zamanda ılıklığı meydana getiren giriş bölümünün doğu-batı doğrultusunda uzanan dikdörtgen planlı ve üzeri yine bu yönde tonozla örtülü bölümüdür. Ilıklıktan sonra kare planlı büyük bir kubbeyle örtülü sıcaklık mekanı yer alır. Sıcaklık mekanı yıkanma üç yönde sekileriyle ve kurnalarla çevrilidir. Ilıklık ve sıcaklığa eklenen muhdes bölmeler, özgün plan şemasında bulunmamaktadır. Yapı çatısı kadınlar bölümünde sıcaklık mahal üstü 1 büyük kubbe ve 2 tonoz mevcuttur. Erkekler bölümünde ise; sıcaklık mahal üzeri 1 büyük kubbe, 2 tonoz ve 8 küçük kubbe mevcuttur. Başçavuş Hamamı, kuzey duvarı önüne yapılan muhdes mekanlarla birlikte yakın zamanlara kadar kadınlar bölümü hamam olarak kullanılmaya devam etmiştir (Şekil 10.).

Şekil 10. Yozgat Başçavuş Hamamı Parselizasyonu Gösteren Vaziyet Planı (Kaynak: Rölöveler Yazara Aittir.)

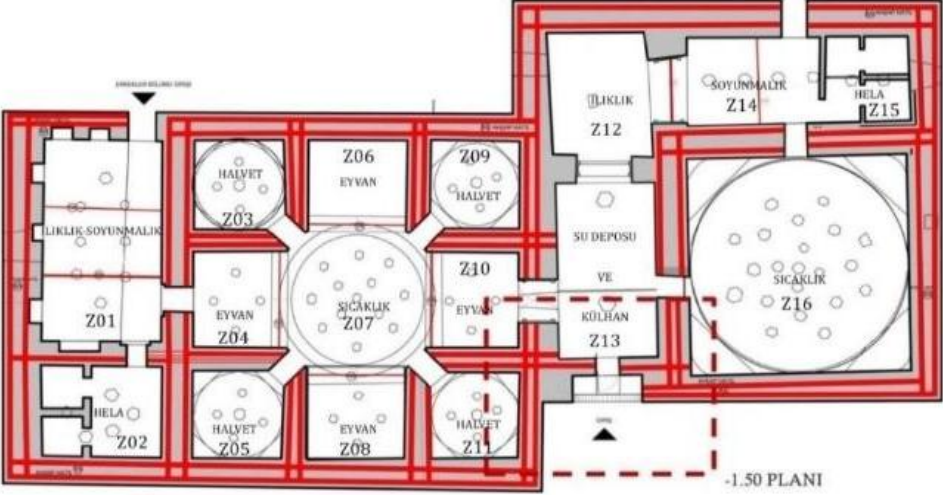
Bugün kuzeydeki muhdes bölümler kaldırılmış, oldukça bakımsız durumda olan hamam kullanılmaz durumdadır. Yapının kuzey cephesi toprakla dolmuş özellikle hamamın erkekler bölümü girişi bu toprak dolgu altında kalmıştır. Toprak dolgu ve batı cephenin aşağısında yer alan komşu bina nedeniyle bu cephenin büyük bölümü kesintiye uğramıştır. Dış duvarlarda özellikle kuzey ve batı cephe duvarlarında malzeme kayıpları ve deformasyonlar söz konusudur. Cephelerde ve üst örtüde çimento sıvalı müdahaleler hamam yapısının özgün görünümünü bozmuştur. Bitki ve ağaç oluşumu nedeniyle duvarlar ve üst örtüde tahribat meydana gelmiştir. Ağaçların kök ve dalları taş ve tuğla malzemeleri yerinden oynatmış, yer yer derin çatlak ve deformasyonlara sebep olmuştur. Üst örtüde ışıklıklar beton çerçeve içine alınmıştır. Üst örtüde kuzeyde muhdes duvar kalıntısı bulunmaktadır. Üst örtüden hamamın içine sızan yağmur ve kar suları, mevsimsel donma ve çözölmeler tuğlaların erimesine ve tuzlanmaya sebep olmuştur. Filgözü ışıklıklarda deformasyonlar görülmektedir. Duvar diplerinde rutubet ve taşlarda çürüme meydana gelmiştir. Dövmeye demir gergiler genel olarak sağlam olmakla birlikte, bazı birleşim yerlerinde malzeme kayıpları mevcuttur. Duvarların içinde yer alan ahşap hatıllar tamamen çürüyerek yok olmuştur. Donma-çözölme döngüsüne maruz kalan tuğla ve taşlarda ileri düzeyde parçalanma gözlenmiştir. Özellikle rutubetli alanlarda tuzlanma sonucu taşların içyapısı bozulmuş, malzeme dayanıklılığı ciddi şekilde azalmıştır. Uzun süre bakım yapılmaması ve özgün harçların aşınması, taş ve tuğla malzemelerin bağlayıcılığını azaltmıştır. Harç ve derzlerin kaybı, taş ve tuğlaların yerinden oynayarak daha hızlı bozulmasına yol açmıştır. Su, yapı temeline ve duvar diplerine sızarak nem oranının yükselmesine neden olmuştur. Bu durum taş ve tuğla malzemelerde çürüme ve yüzey bozulmalarını hızlandırmıştır. Duvar yüzeylerinde geniş lekelenmeler ve kararma izleri görülmüştür. Duvarlarda kısmi çökmeler meydana gelmiştir. Hamamın içerisine eklenen muhdes bölümler ve malzemeler özgün değildir. İç duvarlardaki çimento ve beton sıvalar da özgün değildir.

3.7.3. İç Tanımlama-Hasar Tespiti

Başçavuş Hamamı iç tanımlaması ve yapısal, malzeme ile sorunlarının tespitinde sırasıyla; erkekler bölümünde ılıklik-soyunmalık kısmından başlayarak her bir mekana Z01, Z02, Z03, Z04, Z05, Z06, Z07, Z08, Z09, Z10, Z11 ve kadınlar bölümündekilere Z12, Z13, Z14, Z15, Z16 kodu verilerek yapılmıştır (Tablo 5.). Mahal numarası verilmiş her bir odanın duvarları saat ibresi yönünde DV1, DV2, DV3, DV4 olarak numaralandırılmıştır. Bir mekanda

numaralandırılmış her bir duvar yapısal ve malzeme açısından incelenmiş, sorunları tespit edilmiş ve tespit tablosunda ayrıca belirtilmiştir.

Tablo 5. Başçavuş Hamamı İç Tanımlama-Genel

BAŞÇAVUŞ HAMAMI PLANLARI – RÖLÖVE

Genel Bilgi
Başçavuş Hamamı, kadınlar ve erkekler bölümlerinden oluşan çift fonksiyonlu bir yapıdır ve her iki bölümün girişleri ayrıdır. Erkekler bölümü ılıklik-soyunmalık, hela, sıcaklık, dört eyvan ve dört halvetten oluşmaktadır. Kadınlar bölümü ılıklik, soyunmalık, hela, su deposu, külhan ve sıcaklık mekanlarını içermektedir. Erkekler bölümü, yıkanma alanı açısından kadınlar kısmına göre daha büyük bir alana sahiptir.

(Kaynak: Fotoğraflar Erdoğan Budak Arşivi, 2018; Rölöveler, Yazara Aittir)

3.7.3.1. Erkekler Bölümü

Erkekler bölümünün iç tanımlaması ve yapısal, malzeme ile sorunlarının tespitinde sırasıyla; ılıklik-soyunmalık (Z01), hela (Z02), halvet (Z03), eyvan (Z04), halvet (Z05), eyvan (Z06), sıcaklık (Z07), eyvan (Z08), halvet (Z09), eyvan (Z10) ve halvet (Z11) kodu verilerek tanımlanmıştır. Mahal numarası verilmiş her bir odanın duvarları saat ibresi yönünde DV1, DV2, DV3 ve DV4 olarak numaralandırılmıştır. Bir mekanda numaralandırılmış her bir duvar

yapısal ve malzeme açısından incelenmiş, sorunları tespit edilmiş ve tespit tablosunda ayrıca belirtilmiştir.

Z01 Ilıklık-Soyunmalık Mekânı

Hamamın kuzey cephesinde erkekler bölümü girişinin de yer aldığı soyunmalık-ıllıklık kısmıdır. Bu bölüm kuzey-güney doğrultusunda uzanmakta ve dikdörtgen planlıdır. Üzerini tonoz örtülüdür. Duvar malzemesi moloz taştır. Mekan içerisinde duvar yüzeyinde bir adet pencere bulunmaktadır. Bunun dışında aydınlatma tonozda yer alan altıgen fil gözü ıııklıklarla sağlanmaktadır. Duvarlar yığma sistemdedir. Ahşap hatıllar kullanılarak duvar yüksekliğinden dolayı oluşabilecek yıkılma durumunun önüne geçilmiştir. Tonozda demir gergiler kullanılmıştır. Hamamın bu bölümü eyvan (Z04) ve hela (Z02) ile bağlantılıdır.

Bu bölümde bulunan giriş kapısı harfiyat ve çöplerle kapatılmış durumdadır. Mekanın içi toprak dolgu altında kalmıştır. Duvarların bir kısmı tahrip olmuştur. Üst örtüden içeri sızan yağmur ve kar suları, mevsimsel donma ve çözölmeler tuğlaların erimesine ve tuzlanmaya sebep olmuştur. Duvar diplerinde rutubet ve taşlarda çürüme meydana gelmiştir. Harçların erimesi ve dökölmesi sonucu derz araları açılmış, eksilmeler mevcuttur. Tuğlalar ve taşlarda dökölmeler olmuştur. Duvarlarda sonradan eklenen beton kaplamalar vardır. Mahale ait giriş kapı hasar görmüştür. Ilıklık-Soyunmalık mekanın her bir duvarına ait iç tanımlama tespit verileri Tablo 6.'da açıklanmıştır.

Z02 Hela Mekânı

Hamamın güney batısında erkekler bölümünde yer alan hela mekanı, yalnızca soyunmalıkla (Z01) bağlantılıdır. Kendi içerisinde iki ayrı bölümden oluşmaktadır. Tonozla örtölüdür. Bu örtüde yer alan fil gözleri dışında aydınlatma ve havalandırma sistemi mevcut değildir. Yığma sistemle moloz taştan yapılmıştır. Duvarları güçlendirmede ahşap hatıllar kullanılmıştır.

Hela zemini ve duvarlarında sonradan seramik kullanılmış olup özgül değildir. Duvarların çoğunluğu tahrip olmuştur. Moloz taşlarında kırılma, dökölme, derz aralarında açılma, harçlarda bozulma ve dökölmeyle çatlaklar vardır. Bitki ve ağaç kökleri duvarlardan içeri girmiş durumdadır.

Hela mekanın her bir duvarına ait iç tanımlama tespit verileri Tablo 7.'de açıklanmıştır.

Z03 Halvet Mekânı

Hamamın kuzey yönünde erkekler bölümünün dört halvet hücresinden biridir. Yarım daire kemerli bir kapıyla içeri girilir. Erkekler bölümündeki sıcaklıkla (Z07) bağlantısı vardır. Bu mahalde yıkanmak için kurnalar bulunur. Üst çatı örtüsü kubbedir. Kubbe örtüsü etrafında yer alan tromplar sayesinde kare mekandan kubbe örtüsüne geçiş sağlanmaktadır. Duvar malzemesi moloz taştır. Aydınlatma üst kubbe örtüsünde yer alan altıgen fil gözü ıııklıklarla olmaktadır. Duvarlar yığma sistemdedir. Ahşap hatıllar kullanılarak duvarlar güçlendirilmiştir. Kubbede ise demir gergi kullanılmıştır.

Halvet hücresi oldukça bakımsız, kullanılmayacak durumdadır. Giriş kemerde çatlaklar ve malzeme dökölmeleri, derz açıklıkları mevcuttur. Zemin toprakla doludur. Duvarlardaki

seramik kaplama sonradan eklenmiş, özgün değildir. Malzeme kayıpları ve deformasyonlar vardır. Ağaçların kök ve dalları içeri kadar girmiş duvar çatlaklarına neden olmuştur. Ahşap hatıllar çürümüştür. Kubbedeki demir gergiler sağlamdır. Üst örtüden sızan yağmur ve kar suları, mevsimsel donma ve çözölmeler tuğlaların erimesine ve tuzlanmaya sebep olmuştur. Duvar diplerinde rutubet ve taş çürömleri mevcuttur.

Halvet mekanın her bir duvarına ait iç tanımlama tespit verileri Tablo 8.'de açıklanmıştır.

Z04 Eyvan Mekânı

Hamamdaki erkekler bölümünün dört eyvanından biri olup kare biçimindedir. Erkekler bölümüne ait sıcaklık (Z07) ve soyunmalık-ılıkılık (Z01) mekanıyla bağlantısı vardır. Duvar malzemesi moloz taş olup, yığma sistem inşa edilmiştir. Aydınlatma üst kubbe örtüsünde yer alan altıgen fil gözü ışıklıklarla olmaktadır. Duvarlar yığma sistemdedir. Ahşap hatıllar kullanılarak duvarlar güçlendirilmiştir. Kubbede ise demir gergi kullanılmıştır. Mekan geçişleri kemerlerle sağlanmıştır.

Eyvan mekânı oldukça bakımsız, kullanılmayacak durumdadır. Giriş kemerinde çatlaklıklar ve malzeme dökölmeleri, derz açıklıkları mevcuttur. Zemin toprakla doludur. Duvarlardaki seramik kaplama sonradan eklenmiş, özgün değildir. Malzeme kayıpları ve deformasyonlar vardır. Ahşap hatıllar çürümüştür. Kubbedeki demir gergiler sağlamdır. Üst örtüden sızan yağmur ve kar suları, mevsimsel donma ve çözölmeler tuğlaların erimesine ve tuzlanmaya sebep olmuştur. Duvar diplerinde rutubet ve taş çürömleri mevcuttur. Tuğla tonozda bulunan tuğlalar, atmosferik koşullara bağılı olarak ileri derecede kesit kaybına uğramıştır.

Eyvan mekânın her bir duvarına ait iç tanımlama tespit verileri Tablo 9.'da açıklanmıştır.

Z05 Halvet Mekânı

Hamamın güneyindeki erkekler bölümünün dört halvetinden biridir. Erkekler bölümüne ait sıcaklıkla (Z07) bağlantısı vardır. Bu mahalde yıkanmak için kurnalar mevcuttur. Üst çatı örtüsü kubbe şeklidir. Kubbe örtüsü etrafında yer alan tromplar sayesinde kare mekândan kubbe örtüsüne geçiş sağlanır. Duvar malzemesi moloz taştır. Yığma sistemdedir. Aydınlatma üst kubbe örtüsünde yer alan altıgen filgözü ışıklıklarla olmaktadır. Duvarlar yığma sistemdedir. Ahşap hatıllar kullanılarak duvarlar güçlendirilmiştir. Kubbede ise demir gergi kullanılmıştır. Mekan geçişleri kemerlerle sağlanmıştır.

Halvet mekânı duvarların çoğunluğunu tahrip olmuş, oldukça bakımsız, kullanılmayacak durumdadır. Giriş kemerinde çatlaklıklar ve malzeme dökölmeleri, derz açıklıkları mevcuttur. Zemin toprakla doludur. Duvarlardaki seramik kaplama sonradan eklenmiş, özgün değildir. Malzeme kayıpları ve deformasyonlar vardır. Ahşap hatıllar çürümüştür. Üst örtüden sızan yağmur ve kar suları, mevsimsel donma ve çözölmeler tuğlaların erimesine ve tuzlanmaya sebep olmuştur. Duvar diplerinde rutubet ve taş çürömleri mevcuttur. Tuğla kubbede bulunan tuğlalar, atmosferik koşullara bağılı olarak ileri derecede kesit kaybına uğramıştır.

Halvet mekanın her bir duvarına ait iç tanımlama tespit verileri Tablo 10.'da açıklanmıştır.

Z06 Eyvan Mekânı

Hamamın kuzey cephesindeki erkekler bölümünün dört eyvanından biridir. Üst çatı örtüsü tonozdur. Erkekler bölümüne ait sıcaklık (Z07) mekanıyla bağlantısı vardır. Duvar malzemesi moloz taş olup, yığma sistemde inşa edilmiştir. Aydınlatma üst kubbe örtüsünde yer alan altıgen filgözü ışıklıklarla olmaktadır. Ahşap hatıllar kullanılarak duvarlar güçlendirilmiştir. Kubbede ise demir gergi kullanılmıştır. Mekan geçişleri kemerlerle sağlanmıştır.

Eyvan mekanı oldukça bakımsız, kullanılmayacak durumdadır. Giriş kemerinde çatlaklıklar ve malzeme dökülmeleri, derz açıklıkları mevcuttur. Duvarlardaki seramik kaplama sonradan eklenmiş, özgün değildir. Malzeme kayıpları ve deformasyonlar vardır. Ahşap hatıllar çürümüştür. Kubbedeki demir gergiler sağlamdır. Üst örtüden sızan yağmur ve kar suları, mevsimsel donma ve çözümler tuğlaların erimesine ve tuzlanmaya sebep olmuştur. Duvar diplerinde rutubet ve taş çürümeleri mevcuttur. Tuğla tonozda bulunan tuğlalar, atmosferik koşullara bağlı olarak ileri derecede kesit kaybına uğramıştır.

Eyvan mekanın her bir duvarına ait iç tanımlama tespit verileri Tablo 11.'de açıklanmıştır.

Z07 Sıcaklık Mekânı

Erkekler bölümünün sıcaklık mekanı olup, aynı zamanda bu bölümünde merkezi durumundadır. Göbektaşı bu mekandadır. Dört eyvan (Z04, Z06, Z08 ve Z10 ile dört halvet (Z03, Z05, Z09 ve Z11) mekanları bu sıcaklığa doğru açılır ve doğrudan bağlantıları vardır. Sıcaklık mekanının üstü kubbeyle örtülüdür. Bu kubbe erkekler bölümüne ait olan örtülerin en büyüğü ve en yükseğidir. Aydınlatma kubbe üzerinde yer alan altıgen fil gözü ışıklıklarla sağlanmaktadır. Filgözü ışıklıklar dışında bir aydınlatma ve havalandırma sistemi bulunmamaktadır. Sıcaklık mekanın altında kullanımından kaynaklı cehennemlik vardır. Cehennemlik hamamlarda suyun ve mekanın ısıtmasını sağlayan sistemdir. Eyvanların sıcaklık bağlantısı kemerlerle sağlanmıştır. Halvetlerle bağlantısı ise düzdür.

Hamam içerisindeki en çok tahrip edilen mekanlarda biri olup, saha çalışmaları esnasında içine girilememiştir. Giriş kemerlerinde çatlaklıklar ve malzeme dökülmeleri, derz açıklıkları mevcuttur. Duvarlardaki seramik ve beton kaplama sonradan eklenmiş, özgün değildir. Malzeme kayıpları ve deformasyonlar vardır. Ahşap hatıllar çürümüştür. Kubbedeki demir gergiler sağlamdır. Üst örtüden sızan yağmur ve kar suları, mevsimsel donma ve çözümler tuğlaların erimesine ve tuzlanmaya sebep olmuştur. Duvar diplerinde rutubet ve taş çürümeleri mevcuttur. Tuğla kubbede bulunan tuğlalar, atmosferik koşullara bağlı olarak ileri derecede kesit kaybına uğramıştır. Harç ve derzlerde kayıplar vardır.

Sıcaklık mekanın her bir duvarına ait iç tanımlama tespit verileri Tablo 12.'de açıklanmıştır.

Z08 Eyvan Mekânı

Hamamın güney cephesindeki erkekler bölümünün dört eyvanından biridir. Üst çatı örtüsü tonozdur. Tonoz örtüde yer alan kemer bağlantısı sayesinde sıcaklık (Z07) mekanına

geçiş sağlanır. Duvar malzemesi moloz taş olup, yığma sistemde inşa edilmiştir. Aydınlatma üst kubbe örtüsünde yer alan altıgen fil gözü ışıklıklarla olmaktadır. Ahşap hatıllar kullanılarak duvarlar güçlendirilmiştir. Kubbede ise demir gergi kullanılmıştır. Mekan geçişleri kemerlerle sağlanmıştır.

Eyvan mekânı oldukça bakımsız, kullanılmayacak durumdadır. Giriş kemerinde çatlaklıklar ve malzeme dökülmeleri, derz açıklıkları mevcuttur. Duvarlardaki seramik kaplama sonradan eklenmiş, özgün değildir. Malzeme kayıpları ve deformasyonlar vardır. Ahşap hatıllar çürümüştür. Kubbedeki demir gergiler sağlamdır. Üst örtüden sızan yağmur ve kar suları, mevsimsel donma ve çözümler tuğlaların erimesine ve tuzlanmaya sebep olmuştur. Duvar diplerinde rutubet ve taş çürümeleri mevcuttur. Tuğla tonozda bulunan tuğlalar, atmosferik koşullara bağlı olarak ileri derecede kesit kaybına uğramıştır.

Eyvan mekânın her bir duvarına ait iç tanımlama tespit verileri Tablo 13.'de açıklanmıştır.

Z09 Halvet Mekânı

Hamamın kuzey yönündeki erkekler bölümünün dört halvetinden biridir. Erkekler bölümüne ait sıcaklıkla (Z07) bağlantısı vardır. Bu mahalde yıkanmak için kurnalar mevcuttur. Üst çatı örtüsü kubbe şeklindedir. Kubbe örtüsü etrafında yer alan tromplar sayesinde kare mekândan kubbe örtüsüne geçiş sağlanır. Duvar malzemesi moloz taştır. Yığma sistemdedir. Aydınlatma üst kubbe örtüsünde yer alan altıgen filgözü ışıklıklarla olmaktadır. Duvarlar yığma sistemdedir. Ahşap hatıllar kullanılarak duvarlar güçlendirilmiştir. Kubbede ise demir gergi kullanılmıştır. Mekan geçişleri kemerlerle sağlanmıştır.

Halvet mekânı duvarların çoğunluğunu tahrip olmuş, oldukça bakımsız, kullanılmayacak durumdadır. Giriş kemerinde çatlaklıklar ve malzeme dökülmeleri, derz açıklıkları mevcuttur. Zemin toprak ve harfiyatla doludur. Duvarlardaki seramik kaplama sonradan eklenmiş, özgün değildir. Malzeme kayıpları ve deformasyonlar vardır. Ahşap hatıllar çürümüştür. Üst örtüden sızan yağmur ve kar suları, mevsimsel donma ve çözümler tuğlaların erimesine ve tuzlanmaya sebep olmuştur. Duvar diplerinde rutubet ve taş çürümeleri mevcuttur. Tuğla kubbede bulunan tuğlalar, atmosferik koşullara bağlı olarak ileri derecede kesit kaybına uğramıştır.

Halvet mekânın her bir duvarına ait iç tanımlama tespit verileri Tablo 14.'de açıklanmıştır.

Z10 Eyvan Mekânı

Hamamın erkekler bölümünün dört eyvanından biridir. Üst çatı örtüsü tonozdur. Tonoz örtüde yer alan kemer bağlantısı sayesinde sıcaklık (Z07) ve külhan-su deposu (Z13) mekânına geçiş sağlanır. Duvar malzemesi moloz taş olup, yığma sistemde inşa edilmiştir. Aydınlatma üst kubbe örtüsünde yer alan altıgen fil gözü ışıklıklarla olmaktadır. Ahşap hatıllar kullanılarak duvarlar güçlendirilmiştir. Kubbede ise demir gergi kullanılmıştır. Mekân geçişleri kemerlerle sağlanmıştır.

Eyvan mekânı oldukça bakımsız, kullanılmayacak durumdadır. Giriş kemerinde çatlaklıklar ve malzeme dökülmeleri, derz açıklıkları mevcuttur. Duvarlardaki seramik kaplama

sonradan eklenmiş, özgün değildir. Malzeme kayıpları ve deformasyonlar vardır. Ahşap hatıllar çürümüşür. Kubbedeki demir gergiler sağlamdır. Üst örtüden sızan yağmur ve kar suları, mevsimsel donma ve çözümler tuğlaların erimesine ve tuzlanmaya sebep olmuştur. Duvar diplerinde rutubet ve taş çürümeleri mevcuttur. Tuğla tonozda bulunan tuğlalar, atmosferik koşullara bağlı olarak ileri derecede kesit kaybına uğramıştır.

Eyvan mekanın her bir duvarına ait iç tanımlama tespit verileri Tablo 15.'de açıklanmıştır.

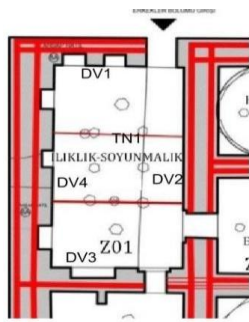
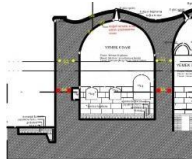
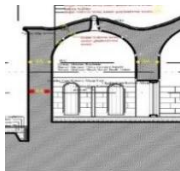
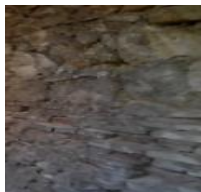
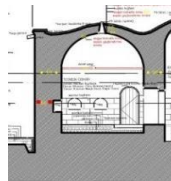
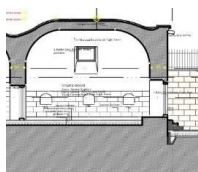
Z11 Halvet Mekânı

Hamamın güneyindeki erkekler bölümünün dört halvetinden biridir. Erkekler bölümüne ait sıcaklıkla (Z07) bağlantısı vardır. Bu mahalde yıkanmak için kurnalar mevcuttur. Üst çatı örtüsü kubbe şeklindedir. Kubbe örtüsü etrafında yer alan tromplar sayesinde kare mekândan kubbe örtüsüne geçiş sağlanır. Duvar malzemesi moloz taştır. Yığma sistemdedir. Aydınlatma üst kubbe örtüsünde yer alan altıgen fil gözü ışıklıklarla olmaktadır. Duvarlar yığma sistemdedir. Ahşap hatıllar kullanılarak duvarlar güçlendirilmiştir. Kubbede ise demir gergi kullanılmıştır. Mekân geçişleri kemerlerle sağlanmıştır.

Halvet mekânı duvarların çoğunluğunu tahrip olmuş, oldukça bakımsız, kullanılmayacak durumdadır. Giriş kemerinde çatlaklıklar ve malzeme dökülmeleri, derz açıklıkları mevcuttur. Zemin toprakla doludur. Duvarlardaki seramik kaplama sonradan eklenmiş, özgün değildir. Malzeme kayıpları ve deformasyonlar vardır. Ahşap hatıllar çürümüşür. Üst örtüden sızan yağmur ve kar suları, mevsimsel donma ve çözümler tuğlaların erimesine ve tuzlanmaya sebep olmuştur. Duvar diplerinde rutubet ve taş çürümeleri mevcuttur. Tuğla kubbede bulunan tuğlalar, atmosferik koşullara bağlı olarak ileri derecede kesit kaybına uğramıştır.

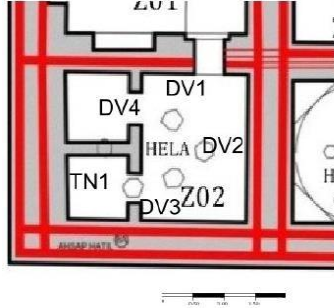
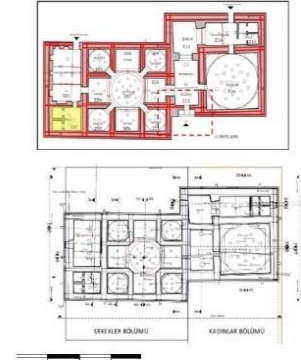
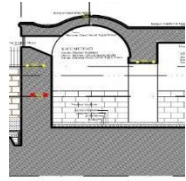
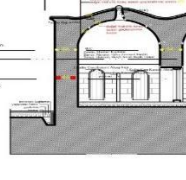
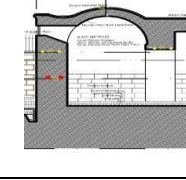
Halvet mekânının her bir duvarına ait iç tanımlama tespit verileri Tablo 16.'da açıklanmıştır.

Tablo 6. Başçavuş Hamamı İç Tanımlama ve Hasar Tespiti-Z01 Mekanı (Soyunmalık-Ilıklık)

Erkekler Bölümü												
Soyunmalık ve Ilıklık-Rölöve			Anahtar Plan (-1.50 ve +0.50 Kotu- Rölöve)									
												
Genel Bilgi												
Bu mahal kubbeye örtülüdür. Duvar yüzeyinde bir adet pencere bulunmaktadır. Aydınlatma tonozdaki altıgen 10 adet filgözü ışıklıkla sağlanır. Yapı girişi ve eyvanla bağlantısı mevcuttur. Duvar malzemesi tuğla ve moloz taştır. Zemin malzemesi bulunmamakla beraber toprak zemin gözlenmiştir.												
Eleman	Fotoğraf	Rölöve	Malzeme						Hasar Durumu			
			M	T	M+T	SV	TO	D	Açıklama	A	B	C
DV1			•		•				Tuğla ve moloz taşlarda kırılma, çatlak ve dökülmeler mevcuttur. Duvarda is, kirlenme vardır. Harçlar bozulmuş ve derzlerde dökülmüştür. Ahşap hatıl çürümüştür.			•
DV2			•		•				Harçlar bozulmuş ve derzlerde dökülmüştür. Tuğlalar erimiş, tuzlanma olmuştur. Moloz taşlar çatlamış, kırılmış ve dökülmüştür. Duvar diplerinde küflenme ve çürüme vardır.			•
DV3			•		•				Duvarda is, kirlenme vardır. Harçlar bozulmuş ve derzlerde dökülmüştür. Tuğlalar erimiş, tuzlanma olmuştur. Taşlarda dökülme ve boşluklar mevcuttur.			•
DV4			•		•				Moloz taşlar çatlamış, kırılmış ve dökülmüştür. Duvar diplerinde küflenme ve çürüme vardır. Duvarda is, duman renklenme olmuş, malzeme kaybı vardır.			•
Kısaltmalar: DV: Duvar, KB: Kubbe, KM: Kemer, TN: Tonoz, KP: Kapı boşluğu, DÖ: Döşeme, M: Moloz Taş, T: Tuğla, M+T: Moloz taş+Tuğla kırığı, SV: Sıva, ZTO: Toprak, D: Diğer, A: İyi, B: Orta, C: Kötü												

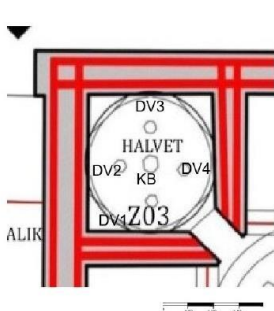
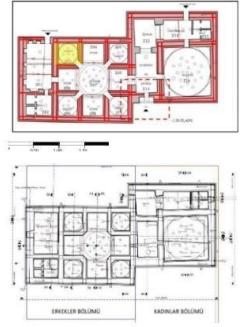
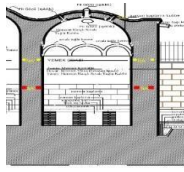
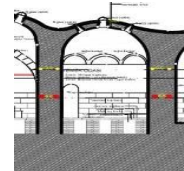
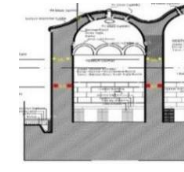
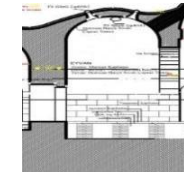
(Kaynak: Fotoğraflar Erdoğan Budak Arşivi, 2018; Rölöveler, Yazara Aittir)

Tablo 7. Başçavuş Hamamı İç Tanımlama ve Hasar Tespiti-Z02 Mekanı (Hela)

Erkekler bölümü													
Hela - Rölöve						Anahtar plan (-1.50 ve +0.50 Kotu- Rölöve)							
													
Genel Bilgi													
Hela kısmı, kendi içerisinde iki ayrı bölümden oluşmaktadır. Tonozla örtülüdür. Tonozdaki filgözü ışıklıklar dışında aydınlatma ve havalandırma sistemi mevcut değildir. Duvar malzemesi moloz taştır. Soyunmalık ve ılıkla bağlantılıdır. Zeminde ve duvarların bir kısmında kullanılan seramik orijinal değildir. Duvarın güçlenmesinde ahşap hatıl, tonozda ise demir gergi kullanılmıştır.													
Eleman	Fotoğraf	Rölöve	Malzeme						Hasar Durumu				
			M	T	M+T	SV	TO	D	Açıklama	A	B	C	
DV1				•				•	•	Duvarda is, kirlenme vardır. Harçlar bozulmuş ve derzlerde dökülmüştür. Tuğlalar erimiş, tuzlanma olmuştur. Taşlarda dökülme ve boşluklar mevcuttur.			•
DV2				•				•	•	Tuğlalar erimiş, tuzlanma olmuştur. Taşlarda dökülme ve boşluklar mevcuttur. Sıvalar bozulmuştur.			•
DV3				•				•		Duvarda çatlaklar, dökülmeler vardır. Malzemelerde kırılma, bozulma dökülmeler mevcuttur.			•
DV4				•				•		Duvarda is, duman renklenme olmuş, malzeme kaybı vardır. Tuğla ve moloz taşlarda kırılma, çatlak ve dökülmeler mevcuttur.			•
Kısaltmalar: DV: Duvar, KB: Kubbe, KM: Kemer, TN: Tonoz, KP: Kapı boşluğu, DÖ: Döşeme, M: Moloz Taş, T: Tuğla, M+T: Moloz taş+Tuğla kırığı, SV: Sıva, TO: Toprak, D: Diğer, A: İyi, B: Orta, C: Kötü													

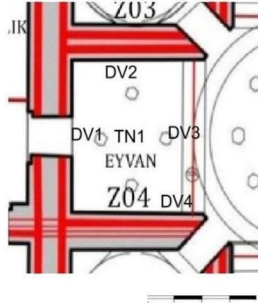
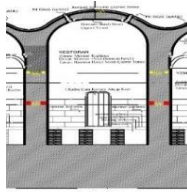
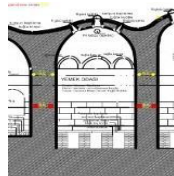
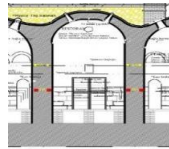
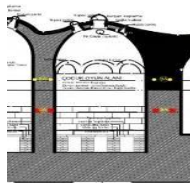
(Kaynak: Fotoğraflar Erdoğan Budak Arşivi, 2018; Rölöveler, Yazara Aittir)

Tablo 8. Başçavuş Hamamı İç Tanımlama ve Hasar Tespiti-Z03 Mekanı (Halvet)

Erkekler Bölümü												
Halvet - Rölöve						Anahtar Plan (-1.50 ve +0.50 Kotu- Rölöve)						
												
Genel Bilgi												
Erkekler bölümünün dört halvetinden biridir. Bu mahalde yıkanmak için kurnalar vardır. Çatı kubbe şeklindedir. Tromplar sayesinde kare mekandan kubbeye geçiş sağlanır. Duvar malzemesi moloz taştır. Zemin malzemesi bulunmamakla beraber toprak zemin gözlenmiştir. Aydınlatma kubbedeki altıgen fil gözü ışıklıkla sağlanır. Erkekler bölümüne ait sıcaklıkla bağlantısı vardır.												
Eleman	Fotoğraf	Rölöve	Malzeme						Hasar Durum			
			M	T	M+T	SV	TO	D	Açıklama	A	B	C
DV1			•					•	Ahşap hatıllar zarar görmüştür. Demir gergiler paslanmış, duvarla birleşim yerlerinde malzeme kaybı var. Tuğla ve moloz taşlarda küflenme, kırılma, bozulmalar mevcuttur.			•
DV2			•					•	Duvar diplerinde küflenme ve çürüme vardır. Duvarda is, duman renklenme olmuş, malzeme kaybı vardır. Ahşap hatıllar çürümüştür.			•
DV3			•					•	Derz araları harç kaybı ve malzeme çürümeleri vardır. Fil gözü aydınlatmalarda deformasyonlar mevcuttur. Demir gergi paslanmış, duvar bağlantı yerlerinde malzeme kaybı olmuştur.			•
DV4			•					•	Duvar diplerinde küflenme ve çürüme vardır. İs, duman renklenme ve malzeme kaybı bulunmaktadır. Malzemede yıpranma, dökülme mevcuttur.			•
Kısaltmalar: DV: Duvar, KB: Kubbe, KM: Kemer, TN: Tono, KP: Kapı boşluğu, DÖ: Döşeme, M: Moloz Taş, T: Tuğla, M+T: Moloz taş+Tuğla kırığı, SV: Siva, TO: Toprak, D: Diğer, A: İy, B: Orta, C: Kötü												

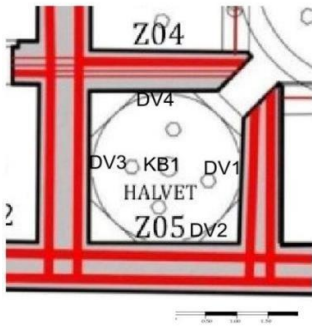
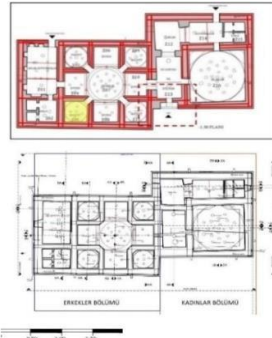
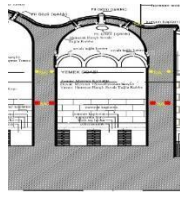
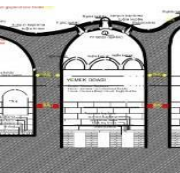
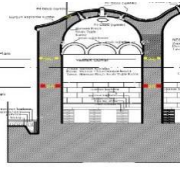
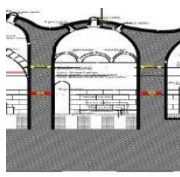
(Kaynak: Fotoğraflar Erdoğan Budak Arşivi, 2018; Rölöveler, Yazara Aittir)

Tablo 9. Başçavuş Hamamı İç Tanımlama ve Hasar Tespiti-Z04 Mekanı (Eyvan)

Erkekler Bölümü													
Eyvan - Rölöve						Anahtar Plan (-1.50 ve +0.50 Kotu- Rölöve)							
													
Genel Bilgi													
Erkekler bölümünün dört eyvanından biridir. Çatısı tonoz şeklindedir. Tonozdaki kemer bağlantısı sayesinde sıcaklık mekanına geçiş vardır. Duvar malzemesi moloz taştır. Aydınlatma tonozdaki altıgen filgözü ışıklıklıla sağlanır. Duvarlar yığma sistemle yapılmış ve gücünü arttırmak için ahşap hatıllar kullanılmıştır. Kubbede kullanılan demir gergilerle tonozun taşıyıcılığı artırılmıştır. Erkekler bölümüne ait sıcaklık ve soyunmalıklık bölümleriyle bağlantısı vardır.													
Eleman	Fotoğraf	Rölöve	Malzeme						Hasar Durumu				
			M	T	M+T	SV	TO	D	Açıklama	A	B	C	
DV1			•						•	Duvar diplerinde küflenme ve çürüme vardır. Malzemede kırılma, dökülme, parçalanma mevcuttur. İs, duman renklenme olmuş, malzeme kaybı bulunmaktadır. Duvarın büyük çoğunluğu yıkılmıştır.			•
DV2			•						•	Duvar da is, kirlenme vardır. Malzeme kırılmış ve parçalanmış, harçlar bozulmuş ve derzlerde dökülmüştür.			•
DV3			•				•			Duvarın bir kısmı yıkılmış, moloz taşlar çatlamış, kırılmış ve dökülmüştür. Duvar diplerinde küflenme ve çürüme vardır. Duvar da is, duman renklenme olmuş, malzeme kaybı vardır.			•
DV4			•							Moloz taşlar çatlamış, kırılmış ve dökülmüştür. Duvar diplerinde küflenme ve çürüme vardır. Duvar da is, duman renklenme olmuş, malzeme kaybı vardır.			•
Kısaltmalar: DV: Duvar, KB: Kubbe, KM: Kemer, TN: Tonoz, KP: Kapı boşluğu, DÖ: Döşeme, M: Moloz Taş, T: Tuğla, M+T: Moloz taş+Tuğla kırığı, SV: Sıva, TO: Toprak, D: Diğer, A: İyi, B: Orta, C: Kötü													

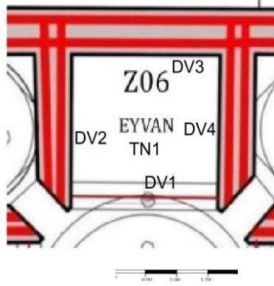
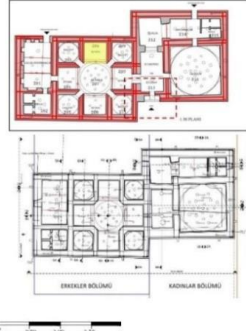
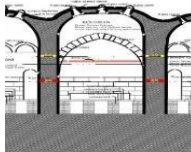
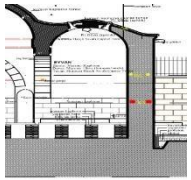
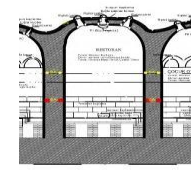
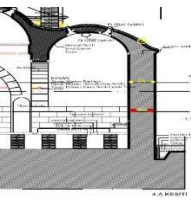
(Kaynak: Fotoğraflar Erdoğan Budak Arşivi, 2018; Rölöveler, Yazara Aittir)

Tablo 10. Başçavuş Hamamı İç Tanımlama ve Hasar Tespiti-Z05 Mekanı (Halvet)

Erkekler Bölümü												
Halvet - Rölöve						Anahtar Plan (-1.50 ve +0.50 Kotu-Rölöve)						
												
Genel Bilgi												
Erkekler bölümünün dört halvetinden biridir. Bu mahalde yıkanmak için kurnalar vardır. Üstü kubbeyle örtülüdür. Tromplar sayesinde kare kısımdan kubbe örtüsüne geçiş sağlanır. Duvar malzemesi moloz taştır. Toprak zemin gözlenmiştir. Aydınlatma kubbedeki altıgen fil gözü ışıklıkla sağlanır. Taşıyıcı yığma sistemle yapılmıştır. Duvarları sağlamlaştırmada ahşap hatıl, kubbeyi sağlamlaştırmada ise demir gergiler kullanılmıştır. Erkekler bölümüne ait sıcaklıkla bağlantısı vardır.												
Eleman	Fotoğraf	Rölöve	Malzeme						Hasar Durumu			
			M	T	M+T	SV	TO	D	Açıklama	A	B	C
DV1			•	•		•			Kemerde kırılma, malzeme erimesi ve dökülmeler mevcuttur. Duvarda malzeme kaydı, kırılma ve erimeler vardır. Duvar birleşim yerlerinde derin çatlaklar bulunmaktadır.			•
DV2			•	•		•		•	Duvarın bir kısmı kırılmış, derin çatlaklar vardır. Duvarda malzeme kaybı, çatlaklar, kırılma ve çürüme mevcuttur.			•
DV3			•	•		•		•	Duvarda malzeme kaybı, çatlaklar, kırılma ve çürüme mevcuttur. Duvarın bir kısmı kırılmış, derin çatlaklar vardır.			•
DV4			•		•				Duvar diplerinde rutubet nedeniyle taşlarda çürümeler vardır. Tuğlalar erimiş, tuzlanma oluşmuştur. Derzlerde açılmalar vardır. Ahşap hatıl bozulmuştur.			•
Kısaltmalar: DV: Duvar, KB: Kubbe, KM: Kemer, TN: Tono, KP: Kapı boşluğu, DÖ: Döşeme, M: Moloz Taş, T: Tuğla, M+T: Moloz taş+Tuğla kırığı, SV: Sıva, TO: Toprak, D: Diğer, A: İyi, B: Orta, C: Kötü												

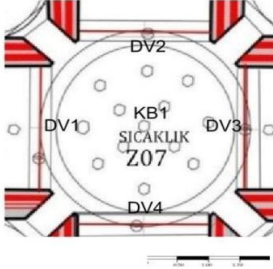
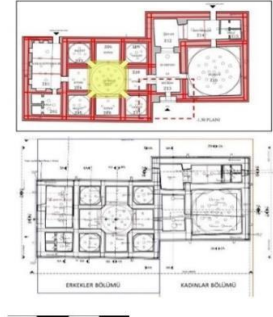
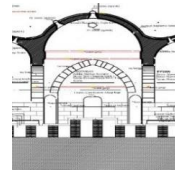
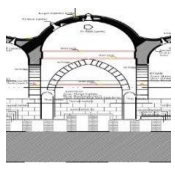
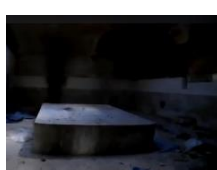
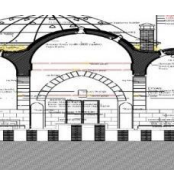
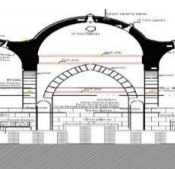
(Kaynak: Fotoğraflar Erdoğan Budak Arşivi, 2018; Rölöveler, Yazara Aittir)

Tablo 11. Başçavuş Hamamı İç Tanımlama ve Hasar Tespiti-Z06 Mekanı (Eyvan)

Erkekler Bölümü												
Eyvan - Rölöve			Anahtar Plan (-1.50 ve +0.50 Kotu- Rölöve)									
												
Genel Bilgi												
Erkekler bölümünün dört eyvanından biridir. Üstü tonozla örtülüdür. Tonozdaki kemer bağlantısı sayesinde sıcaklık mekanına geçilir. Duvar malzemesi moloz taş, zemin ise topraktır. Aydınlatma kubbedeki altıgen filgözü ışıklıkla sağlanır. Duvarlar yığma sistemdir. Sağlamlaştırmak için ahşap hatıl ve kubbe için demir gergiler kullanılmıştır. Erkekler bölümüne ait sıcaklık mekanıyla bağlantısı vardır.												
Eleman	Fotoğraf	Rölöve	Malzeme						Hasar Durumu			
			M	T	M+T	SV	TO	D	Açıklama	A	B	C
DV1			•	•				•	Kemerde kırılma mevcuttur. Duvarın bir kısmı kırılmış, parçalanmıştır. Malzemede bozulma ve boşalma vardır.			•
DV2			•	•					Demir gergi duvar bağlantısında malzeme kaybı, kırılma ve bozulma vardır. Ahşap hatıllar çürüyerek yok olmuştur. Derz araları açılmıştır.			•
DV3			•	•					Duvarda geniş çatlaklıklar ve harç kaybı vardır. Moloz taşlarda kırılma, çürüme ve dökülmeler mevcuttur. Sıvanın çoğunluğu dökülmüştür.			•
DV4			•	•					Duvarda is, kirlenme vardır. Harçlar bozulmuş ve derzlerde dökülmüştür. Tuğlalar erimiş, tuzlanma olmuştur. Demir gergi birleşim yerinde malzeme kaybı vardır.			•
Kısaltmalar: DV: Duvar, KB: Kubbe, KM: Kemer, TN: Tonoz, KP: Kapı boşluğu, DÖ: Döşeme, M: Moloz Taş, T: Tuğla, M+T: Moloz taş+Tuğla kırığı, SV: Sıva, TO: Toprak, D: Diğer, A: İyi, B: Orta, C: Kötü												

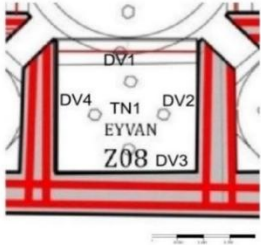
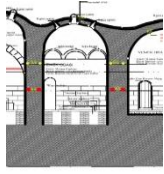
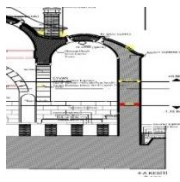
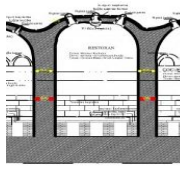
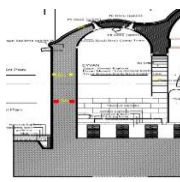
(Kaynak: Fotoğraflar Erdoğan Budak Arşivi, 2018; Rölöveler, Yazara Aittir)

Tablo 12. Başçavuş Hamamı İç Tanımlama ve Hasar Tespiti-Z07 Mekanı (Sıcaklık)

Erkekler Bölümü												
Sıcaklık - Rölöve					Anahtar plan (-1.50 ve +0.50 Kotu-Rölöve)							
												
Genel Bilgi												
Erkekler bölümünün sıcaklık kısmı olup hamamın merkezi durumundadır. Göbektaşı buradadır. Dört eyvan ve dört halvet mekanları sıcaklık yönüne açılmakta ve doğrudan bağlantılıdır. Bu mekanın üstü kubbeyle örtülü olup, erkekler bölümüne ait örtülerin en büyüğü ve en yükseğidir. Aydınlatma, kubbedeki altıgen fil gözü ışıklıkla sağlanır. Filgözleri dışında bir aydınlatma ve havalandırma sistemi bulunmamaktadır. Sıcaklık kısmının altında cehennemlik vardır. Kemerlerle, eyvanların sıcaklıkla bağlantısı kurulur. Halvetlerle bağlantısı düzdür.												
Eleman	Fotoğraf	Rölöve	Malzeme						Hasar Durumu			
			M	T	M+T	SV	TO	D	Açıklama	A	B	C
DV1			•			•		•	Duvarda çatlaklar, dökülmeler vardır. Malzemelerde kırılma, bozulma dökülmeler mevcuttur. Taşlarda çürüme, küflenme ve renk değişikliği hakimdir.			•
DV2			•			•		•	Duvarda çatlaklar, dökülmeler vardır. Malzemelerde kırılma, bozulma dökülmeler mevcuttur. Taşlarda çürüme, küflenme ve renk değişikliği hakimdir.			•
DV3			•			•		•	Duvarda çatlaklar, dökülmeler vardır. Malzemelerde kırılma, bozulma dökülmeler mevcuttur. Taşlarda çürüme, küflenme ve renk değişikliği hakimdir.			•
DV4			•			•		•	Taşlarda çürüme, küflenme ve renk değişikliği hakimdir. Duvarda çatlaklar, dökülmeler vardır. Malzemelerde kırılma, bozulma dökülmeler mevcuttur.			•
Kısaltmalar: DV: Duvar, KB: Kubbe, KM: Kemer, TN: Tonoz, KP: Kapı boşluğu, DÖ: Döşeme, M: Moloz Taş, T: Tuğla, M+T: Moloz taş+Tuğla kırığı, SV: Sıva, TO: Toprak, D: Diğer, A:İyi, B: Orta, C: Kötü												

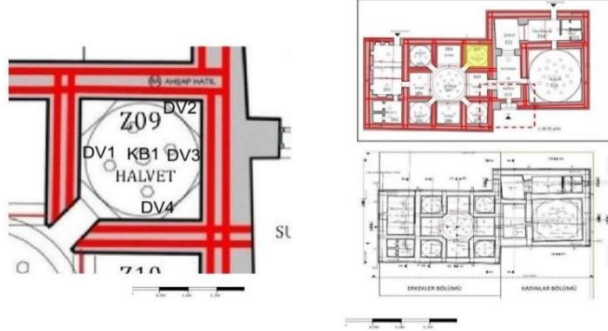
(Kaynak: Fotoğraflar Erdoğan Budak Arşivi, 2018; Rölöveler, Yazara Aittir)

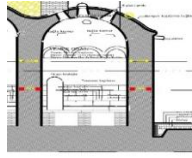
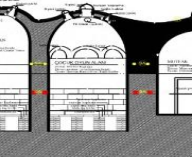
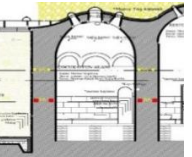
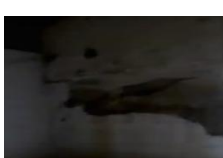
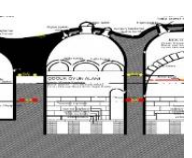
Tablo 13. Başçavuş Hamamı İç Tanımlama ve Hasar Tespiti-Z08 Mekanı (Eyvan)

Erkekler Bölümü												
Eyvan - Rölöve						Anahtar Plan (-1.50 ve +0.50 Kotu- Rölöve)						
												
Genel Bilgi												
Erkekler bölümünün dört eyvanından biridir. Tonoz şeklinde örtülmüştür. Tonozdaki kemer bağlantısıyla sıcaklık mekanına geçilir. Duvar malzemesi moloz taş, zemin ise topraktır. Aydınlatma kubbedeki altıgen fil gözü ışıklıkla sağlanır. Taşıyıcı sistem yığma olup, ahşap hatıl ve demir gergilerle güçlendirilmiştir. Erkekler bölümüne ait sıcaklık mekanıyla bağlantısı vardır.												
Eleman	Fotoğraf	Rölöve	Malzeme						Hasar Durumu			
			M	T	M+T	SV	TO	D	Açıklama	A	B	C
DV1			•			•		•	Kemerde kırılma, dökülme, renk değişikliği ve çürüme vardır. Duvarda çatlaklar, dökümler, malzemelerde kırılma, bozulma dökümler mevcuttur.			•
DV2			•			•		•	Duvarda çatlaklar, dökümler vardır. Malzemelerde kırılma, bozulma dökümler mevcuttur. Taşlarda çürüme, küflenme ve renk değişikliği bulunmaktadır.			•
DV3			•			•		•	Duvarda çatlaklar, dökümler vardır. Malzemelerde kırılma, bozulma dökümler mevcuttur. Taşlarda çürüme, küflenme ve renk değişikliği vardır.			•
DV4			•			•		•	Duvarda çatlaklar, dökümler vardır. Malzemelerde kırılma, bozulma dökümler mevcuttur. Taşlarda çürüme, küflenme ve renk değişikliği hakimdir.			•
Kısaltmalar: DV: Duvar, KB: Kubbe, KM: Kemer, TN: Tonoz, KP: Kapı boşluğu, DÖ: Döşeme, M: Moloz Taş, T: Tuğla, M+T: Moloz taş+Tuğla kırığı, SV: Sıva, TO: Toprak, D: Diğer, A: İyi, B: Orta, C: Kötü												

(Kaynak: Fotoğraflar Erdoğan Budak Arşivi, 2018; Rölöveler, Yazara Aittir)

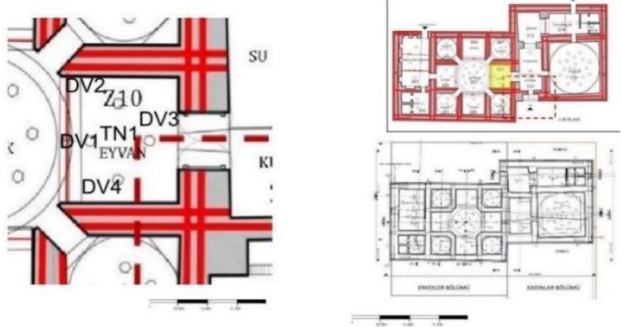
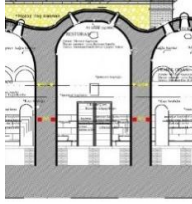
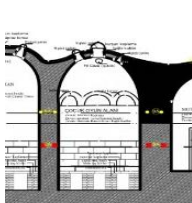
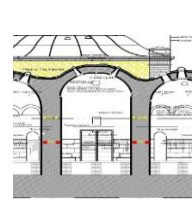
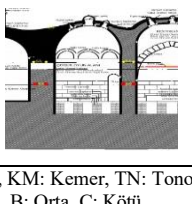
Tablo 14. Başçavuş Hamamı İç Tanımlama ve Hasar Tespiti-Z09 Mekanı (Halvet)

Erkekler Bölümü	
Halvet - Rölöve	Anahtar Plan (-1.50 ve +0.50 Kotu- Rölöve)
	
Genel Bilgi	
Erkekler bölümünün dört halvetinden biridir. Bu mahalde yıkanmak için kurnalar vardır. Üstü kubbeye örtülüdür. Tromplarla kare mekandan kubbeye geçilir. Duvar malzemesi moloz taş, zemin ise topraktır. Aydınlatma kubbedeki altıgen filgözü ışıklıkla sağlanır. Yığma duvarın sağlamlığı için ahşap hatıllar ve kubbenin taşıyıcılığını artırmak için demir gergiler kullanılmıştır. Erkekler bölümüne ait sıcaklıkla bağlantısı vardır.	

Eleman	Fotoğraf	Rölöve	Malzeme						Hasar Durumu			
			M	T	M+T	SV	TO	D	Açıklama	A	B	C
DV1			•			•		•	Duvarda çatlaklar, dökülmeler hakimdir. Malzemelerde kırılma, bozulma ve dökülmeler mevcuttur. Kemerde malzeme kaybı, kırılma vardır.			•
DV2			•			•		•	Taşlarda çürüme, küflenme ve renk değişikliği vardır. Duvarda çatlaklar, dökülmeler vardır. Malzemelerde kırılma, bozulma dökülmeler mevcuttur.			•
DV3			•			•		•	Malzemelerde kırılma, bozulma dökülmeler mevcuttur. Taşlarda çürüme, küflenme ve renk değişikliği hakimdir.			•
DV4			•			•		•	Taşlarda çürüme, küflenme ve renk değişikliği hakimdir. Duvarda çatlak ve dökülmeler vardır. Malzemede kırılma, bozulma dökülmeler bulunmaktadır.			•
Kısaltmalar: DV: Duvar, KB: Kubbe, KM: Kemer, TN: Tono, KP: Kapı boşluğu, DÖ: Döşeme, M: Moloz Taş, T: Tuğla, M+T: Moloz taş+Tuğla kırığı, SV: Sıva, TO: Toprak, D: Diğer, A: İyi, B: Orta, C: Kötü												

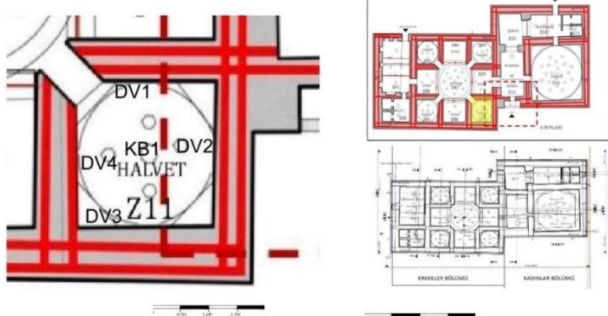
(Kaynak: Fotoğraflar Erdoğan Budak Arşivi, 2018; Rölöveler, Yazara Aittir)

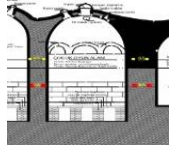
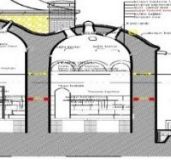
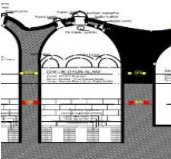
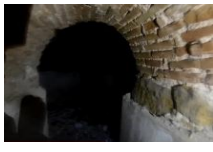
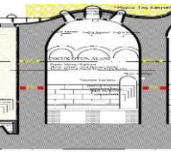
Tablo 15. Başçavuş Hamamı İç Tanımlama ve Hasar Tespiti-Z10 Mekanı (Eyvan)

Erkekler Bölümü													
Eyvan - Rölöve						Anahtar Plan (-1.50 ve +0.50 Kotu- Rölöve)							
													
Genel Bilgi													
Erkekler bölümünün dört eyvanından biridir. Tonozla örtülüdür. Kemer bağlantısı sayesinde sıcaklık kısmına geçilir. Duvar malzemesi moloz taş, zemin ise topraktır. Aydınlatma kubbedeki altıgen filgözü ışıklıkla sağlanır. Yığma duvarı güçlendirmede ahşap hatıllar ve kubbede demir gergi kullanılmıştır. Erkekler bölümüne ait sıcaklık ile kadınlar kısmındaki su deposu ve külhana bağlantısı vardır.													
Eleman	Fotoğraf	Rölöve	Malzeme						Hasar Durumu				
			M	T	M+T	SV	TO	D	Açıklama	A	B	C	
DV1			•			•			•	Malzemelerde kırılma, bozulma ve dökülmeler mevcuttur. Taşlarda çürüme, küflenme ve renk değişikliği hakimdir. Duvarda çatlaklar, dökülmeler vardır.			•
DV2			•			•			•	Malzemelerde kırılma, bozulma ve dökülmeler mevcuttur. Taşlarda çürüme, küflenme ve renk değişikliği bulunmaktadır.			•
DV3			•			•			•	Malzemelerde kırılma, bozulma dökülmeler mevcuttur. Taşlarda çürüme, küflenme ve renk değişikliği hakimdir.			•
DV4			•	•		•				Duvarda is, duman ve renklenme olmuştur. Tuğla ve moloz taşlarda kırılma, çatlak ve dökülmeler mevcuttur.			•
Kısaltmalar: DV: Duvar, KB: Kubbe, KM: Kemer, TN: Tonoz, KP: Kapı boşluğu, DÖ: Döşeme, M: Moloz Taş, T: Tuğla, M+T: Moloz taş+Tuğla kırığı, SV: Sıva, TO: Toprak, D: Diğer, A: İyi, B: Orta, C: Kötü													

(Kaynak: Fotoğraflar Erdoğan Budak Arşivi, 2018; Rölöveler, Yazara Aittir)

Tablo 16. Başçavuş Hamamı İç Tanımlama ve Hasar Tespiti-Z11 Mekanı (Halvet)

Erkekler Bölümü	
Halvet - Rölöve	Anahtar Plan (-1.50 ve +0.50 Kotu- Rölöve)
	
Genel Bilgi	
Erkekler bölümünün dört halvetinden biridir. Bu mahalde yıkanmak için kurnalar vardır. Kubbeye örtülüdür. Tromplar sayesinde kare mekandan kubbeye geçilir. Duvar malzemesi moloz taş, zemin ise topraktır. Aydınlatma kubbedeki altıgen filgözü ışıklıkla sağlanır. Yığma duvarlarda ahşap hatıl ve kubbede ise demir gergiler kullanılmıştır. Erkekler bölümüne ait sıcaklıkla bağlantısı vardır.	

Eleman	Fotoğraf	Rölöve	Malzeme						Hasar Durumu			
			M	T	M+T	SV	TO	D	Açıklama	A	B	C
DV1			•	•				•	Taşlarda çürüme, küflenme ve renk değişikliği hakimdir. Sıva ve derzlerde açılmalar ve dökülmeler vardır.		•	
DV2			•	•				•	Duvarda çatlaklar, dökülmeler vardır. Malzemelerde kırılma, bozulma ve dökülmeler mevcuttur. Taşlarda çürüme, küflenme ve renk değişikliği hakimdir.			•
DV3			•					•	Duvarda çatlaklar, dökülmeler vardır. Malzemelerde kırılma, bozulma ve dökülmeler mevcuttur. Taşlarda çürüme, küflenme ve renk değişikliği bulunmaktadır.			•
DV4			•	•		•			Duvarda çatlaklar ve dökülmeler vardır. Malzemelerde kırılma, bozulma ve dökülmeler mevcuttur. Taşlarda çürüme, küflenme ve renk değişikliği vardır.			•

Kısaltmalar: DV: Duvar, KB: Kubbe, KM: Kemer, TN: Tono, KP: Kapı boşluğu, DÖ: Döşeme, M: Moloz Taş, T: Tuğla, M+T: Moloz taş+Tuğla kırığı, SV: Sıva, ZTO: Toprak, D: Diğer, A: İy, B: Orta, C: Kötü

(Kaynak: Fotoğraflar Erdoğan Budak Arşivi, 2018; Rölöveler, Yazara Aittir)

3.7.3.2. Kadınlar Bölümü

Kadınlar bölümünün iç tanımlaması ve yapısal, malzeme ile sorunlarının tespitinde sırasıyla; ılıklik (Z12), su deposu ve külhan (Z13), soyunmalık (Z14), hela (Z15) ve sıcaklık (Z16) kodu verilerek tanımlanmıştır. Mahal numarası verilmiş her bir mekânın duvarları saat ibresi yönünde DV1, DV2, DV3 ve DV4 olarak numaralandırılmıştır. Bir mekânda numaralandırılmış her bir duvar yapısal ve malzeme açısından incelenmiş, sorunları tespit edilmiş ve tespit tablosunda ayrıca belirtilmiştir.

Z12 Ilıklık Mekanı

Kadınlar bölümünün kuzey cephesindedir. Su deposu-külhan (Z13) ve soyunmalık (Z14) ile bağlantılıdır. Üzeri tonozla örtülüdür. Duvar malzemesi moloz taştır. Aydınlatma sistemi bulunmamaktadır. Duvarlar yığma sistemle yapıldığından taşıyıcılığını arttırmak için ahşap hatıllar kullanılarak duvar yüksekliğinden dolayı oluşabilecek yıkılma durumunun önüne geçilmiştir. Ayrıca tonoz altında kullanılan demir gergilerle de tonoz örtüsünün taşıyıcılığı artırılmıştır.

Duvarların bir kısmı tahrip olmuştur. Üst örtüden bu bölümün içine sızan yağmur ve kar suları, mevsimsel donma ve çözümler tuğlaların erimesine ve tuzlanmaya sebep olmuştur. Duvar diplerinde rutubet ve taşlarda çürüme meydana gelmiştir. Harçların erimesi dökülmesi sonucu derz araları açılmış, eksilmeler mevcuttur. Tuğlalar ve taşlarda dökülmelere bulunmaktadır. Duvarlarda sonradan eklenen beton kaplamalar vardır.

Ilıklık mekânın her bir duvarına ait iç tanımlama tespit verileri Tablo 17.'de açıklanmıştır.

Z13 Su Deposu ve Külhan Mekânı

Külhan mekânı kadınlar bölümündedir. Giriş kapısı güney cephede yer almaktadır. Hamamın su ve ısınma ihtiyacının karşılandığı su deposu ile kazanın bulunduğu bölümdür. Kadınlar bölümüne ait ılıklik (Z12) ve sıcaklık (Z16) ile erkekler bölümüne ait eyvan (Z10) ile bağlantısı vardır. Üst örtüsü tonozdur. Aydınlatma sistemi bulunmamaktadır. Tonozda iki adet havalandırma deliği ve kazan bacası mevcuttur. Duvar malzemesi moloz taştır. Yığma sistemdedir.

Bu bölümün çoğunluğu toprak altında kalmış, duvarlarının yalnızca bir kısmı görülmektedir. Su depose ve külhana ait dış cephe bağlantılı kapısı zaman içerisinde kapatılmıştır. Duvarların bir kısmı tahrip olmuştur. Tütekliğin duvarla bağlantılı kısmında malzemede bozulma, açılma, boşluklar vardır. Üst örtüden bu bölümün içine sızan yağmur ve kar suları, mevsimsel donma ve çözümler tuğlaların erimesine ve tuzlanmaya sebep olmuştur. Duvar diplerinde rutubet ve taşlarda çürüme meydana gelmiştir. Harçların erimesi dökülmesi sonucu derz araları açılmış, eksilmeler mevcuttur. Tuğlalar ve taşlarda dökülmelere bulunmaktadır.

Külhan mekanın her bir duvarına ait iç tanımlama tespit verileri Tablo 18.'de açıklanmıştır.

Z14 Soyunmalık Mekânı

Hamamın kuzey cephesindedir. Kadınlar bölümüne giriş buradan sağlanmaktadır. Kadınlar bölümüne ait ılıkılık (Z12) ve hela (Z15) ile bağlantısı vardır. Üstü tonozla kapatılmıştır. Aydınlatma filgözü ışıklıklarla sağlanmaktadır. Duvar malzemesi moloz taştır. Yığma sistemdedir. Ahşap hatıllar kullanılarak duvarlar güçlendirilmiştir. Kubbede ise demir gergi kullanılmıştır. Mekân geçişleri kemerle sağlanmıştır. Demir gergilerle tonoz örtüsünün taşıyıcılığı artırılmıştır.

Bu bölümün büyük kısmı toprak altında kalmış, duvarlarının yalnızca bir kısmı görülmektedir. Duvarların bir kısmı tahrip olmuştur. Üst örtüden bu bölümün içine sızan yağmur ve kar suları, mevsimsel donma ve çözümler tuğlaların erimesine ve tuzlanmaya sebep olmuştur. Duvar diplerinde rutubet ve taşlarda çürüme meydana gelmiştir. Harçların erimesi dökülmesi sonucu derz araları açılmış, eksilmeler mevcuttur. Tuğlalar ve taşlarda dökülmelere bulunmaktadır. İleri derecede malzeme kayıpları vardır. Duvarlarda sonradan eklenen beton ve seramik kaplamalar bulunmaktadır. Soyunmalık mekânın her bir duvarına ait iç tanımlama tespit verileri Tablo 19.'da açıklanmıştır.

Z15 Hela Mekânı

Hamamın kuzey doğusundadır. Kadınlar bölümünün hela (Z15) kısmıdır. Soyunmalık (Z14) ve aynı zamanda girişle bağlantılıdır. Kendi içerisinde iki ayrı bölümden oluşmaktadır. Tonozla örtülüdür. Tonozda yer alan filgözü ışıkların dışında aydınlatma ve havalandırma sistemi mevcut değildir. Duvarlar yığma sistemdedir. Moloz taş kullanılmıştır. Oldukça bakımsız durumdaki bu bölüm hiçbir şekilde kullanılamaz haldedir. Duvarlarda derin çatlaklar ve deformasyonlar mevcuttur. Sonradan eklenen bölmeler ile seramik ve beton kaplama özgün değildir. Hela penceresi kapatılmış durumdadır. Hela mekanın her bir duvarına ait iç tanımlama tespit verileri Tablo 20.'de açıklanmıştır.

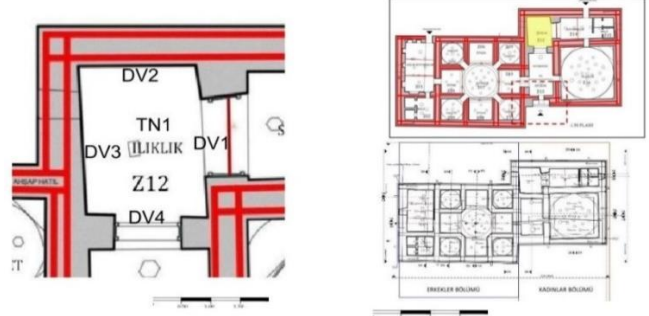
Z16 Sıcaklık Mekânı

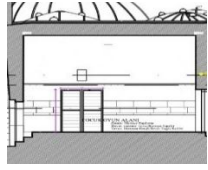
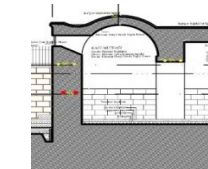
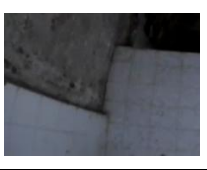
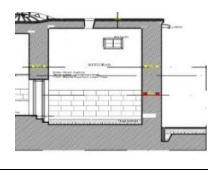
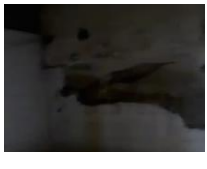
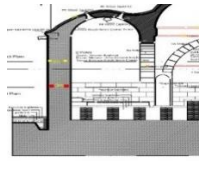
Hamamın güney doğu yönünde kadınlar bölümünün sıcaklık kısmıdır. Bu mekan hamamın kadınlar kısmının merkez noktasıdır. Göbektaşı burada bulunmaktadır. Göbek taşının çevresinde üç yönde duvarlarda sekileriyle ve kurnalarla çevrili yıkanma setleri vardır. Üstü büyük kubbeyle örtülüdür. Bu kubbe hamamın tüm örtülerin en büyüğü ve en yükseğidir. Aydınlatma kubbede yer alan altıgen fil gözü ışıklıklarla sağlanmaktadır. Fil gözü ışıklıklar dışında aydınlatma ve havalandırma sistemi bulunmamaktadır. Bu mekanın altında kullanımından kaynaklı cehennemlik vardır. Cehennemlik hamamlarda suyun ve mekanın ısıtmasını sağlayan sistemdir. Su deposu-külhan (Z13) ve soyunmalık mekanı (Z14) ile bağlantısı mevcuttur. Erkekler bölümünde yer alan sıcaklık gibi elvan ve halvet mekanları yoktur. Sıcaklığa eklenen muhdes bölmeler özgün değildir. Duvarlardaki seramik ve beton kaplamalar sonradan eklenmiştir. Yine bölme duvarlar da sonradan yapılmıştır. Oldukça bakımsız durumdadır. İçerisi toprak ve çöplerle doludur. Duvarlarda malzeme kayıpları ve bozulmalar vardır. Hamamın yanmasından dolayı özellikle bu bölümde duvarlarda is korom renk değişikliği mevcuttur. Bitki ve ağaç kökleri duvarlarda çatlaklara sebebiyet vermiştir. Üst örtüden sıcaklığa sızan yağmur ve kar suları, mevsimsel donma ve çözümler tuğla ve moloz taşların erimesine ve tuzlanmaya sebep olmuştur. Duvar diplerinde rutubet ve taşlarda çürüme

meydana gelmiştir. Bazı yerlerde taşlar yok olmuştur. Derzler açılmış ve harçlar dökülmüş, bozulmuştur. Kemerlerde deformasyonlar mevcuttur. Kurnalar ve sekilerin bir bölümü hasar görmüştür. Kubbenin iç kısmında bulunan tuğlalar atmosferik koşullara bağlı olarak ileri derecede kesit kaybına uğramıştır. Duvarlarda ahşap hatıllar çürümüş ve boşluklar meydana gelmiştir. Sıcaklık tuğla kubbesinin başlangıç seviyesinde planda sekizgen olan ve yanal itki kuvvetlerini alarak kubbenin açılmasını engelleyen ahşap kuşak hatıl da tamamen çürümüştür. Tromp, kemer ve kubbe açıklıklarında bulunan özgün dövme demir gergilerde herhangi bir sorun olmadığı tespit edilmiştir. Yalnızca demirin duvarla birleşim yerlerindeki yığma malzeme kayıplarından dolayı boşalmalar vardır.

Sıcaklık mekanının her bir duvarına ait iç tanımlama tespit verileri Tablo 21.'de açıklanmıştır.

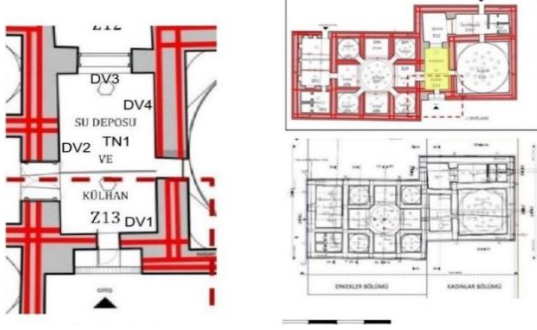
Tablo 17. Başçavuş Hamamı İç Tanımlama ve Hasar Tespiti-Z12 Mekanı (Ilıklık)

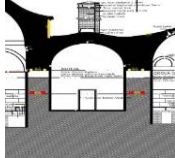
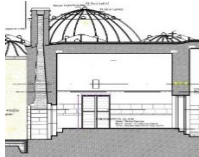
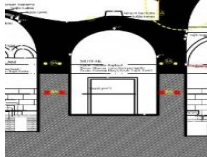
Kadınlar Bölümü	
Ilıklık - Rölöve	Anahtar Plan (-1.50 ve +0.50 Kotu- Rölöve)
	
Genel Bilgi	
Kadınlar bölümüne ait ılıklik mekanıdır. Soyunmalık, su deposu ve külhanla bağlantısı vardır. Bu mekanlara bağlantısı kemerlerle sağlanmıştır. Aydınlatma sistemi bulunmamaktadır. Giriş ve yıkanma mekanları arasında geçişle ilişkilidir. Duvar malzemesi moloz taş, zemin ise topraktır. Yığma duvar ahşap hatıllarla ve kubbe demir gergiyle güçlendirilmiştir.	

Eleman	Fotoğraf	Rölöve	Malzeme						Hasar Durumu			
			M	T	M+T	SV	TO	D	Açıklama	A	B	C
DV1			•	•				•	Duvarda çatlaklar ve dökülmeler bulunmaktadır. Malzemelerde kırılma, bozulma ve dökülmeler mevcuttur. Taşlarda çürüme, küflenme ve renk değişikliği vardır.			•
DV2			•					•	Duvarda çatlaklar ve dökülmeler var. Malzemelerde kırılma, bozulma ve dökülmeler mevcuttur. Taşlarda çürüme, küflenme ve renk değişikliği hakimdir.			
DV3			•					•	Duvarda çatlaklar ve dökülmeler hakimdir. Malzemelerde kırılma ve bozulma dökülmeler mevcuttur. Taşlarda çürüme, küflenme ve renk değişikliği vardır.			
DV4			•	•		•		•	Duvarda çatlaklar ve dökülmeler vardır. Malzemelerde kırılma ve bozulma mevcuttur. Taşlarda çürüme, küflenme, renk değişikliği bulunmaktadır.			•
Kısaltmalar: DV: Duvar, KB: Kubbe, KM: Kemer, TN: Tono, KP: Kapı boşluğu, DÖ: Döşeme, M: Moloz Taş, T: Tuğla, M+T: Moloz taş+Tuğla kırığı, SV: Sıva, ZTO: Toprak, D: Diğer, A: İyi, B: Orta, C: Kötü												

(Kaynak: Fotoğraflar Erdoğan Budak Arşivi, 2018; Rölöveler, Yazara Aittir)

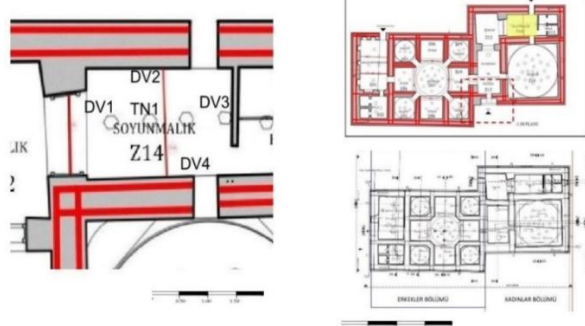
Tablo 18. Başçavuş Hamamı İç Tanımlama ve Hasar Tespiti-Z13 Mekanı (Su Deposu ve Külhan)

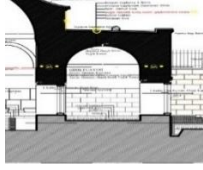
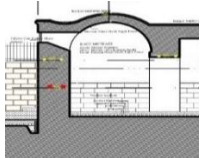
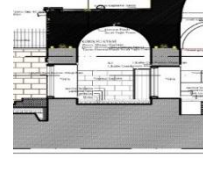
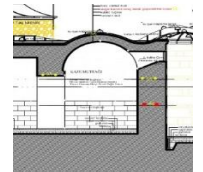
Kadınlar Bölümü	
Su Deposu Ve Külhan - Rölöve	Anahtar Plan (-1.50 Ve +0.50 Kotu- Rölöve)
	
Genel Bilgi	
Kadınlar bölümüne ait ılıklik, sıcaklik ve erkekler bölümüne ait eyvanla bağlantısı vardır. Bu mekanlara bağlantı kemerlerle sağlanır. Üst örtü tonoz şeklindedir. Aydınlatma sistemi bulunmamaktadır. Tonozda iki adet havalandırma deliği ve kazan bacası bulunmaktadır. Duvar malzemesi moloz taştır. Yığma duvarların güçlenmesinde ahşap hatıl ve tonozda demir gergi kullanılmıştır.	

Eleman	Fotoğraf	Rölöve	Malzeme						Hasar Durumu			
			M	T	M+T	SV	TO	D	Açıklama	A	B	C
DV1			•			•			Moloz taşlarda kırılma, çatlak ve dökülmeler mevcuttur. Duvarda çatlaklar, dökülmeler mevcuttur.			•
DV2			•			•			Duvar da çatlaklar, dökülmeler var. Bozulma dökülmeler mevcuttur. Taşlarda çürüme, küflenme ve renk değişikliği hakimdir.			•
DV3			•			•			Bozulma dökülmeler mevcuttur. Taşlarda çürüme, küflenme ve renk değişikliği hakimdir. Duvar da çatlaklar, dökülmeler vardır.			•
DV4			•			•			Duvar da çatlaklar, dökülmeler var. Bozulma dökülmeler mevcuttur. Taşlarda çürüme, küflenme ve renk değişikliği bulunmaktadır.			•
Kısaltmalar: DV: Duvar, KB: Kubbe, KM: Kemer, TN: Tonoz, KP: Kapı boşluğu, DÖ: Döşeme, M: Moloz Taş, T: Tuğla, M+T: Moloz taş+Tuğla kırığı, SV: Sıva, TO: Toprak, D: Diğer, A: İyi, B: Orta, C: Kötü												

(Kaynak: Fotoğraflar Erdoğan Budak Arşivi, 2018; Rölöveler, Yazara Aittir)

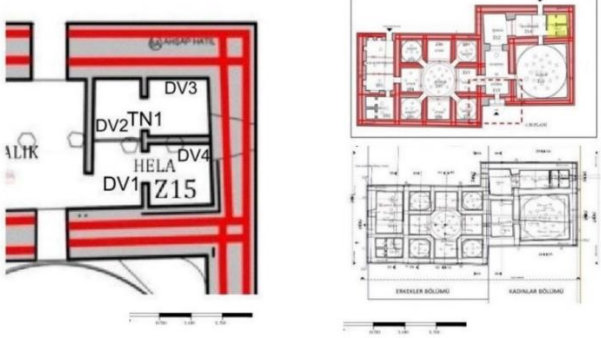
Tablo 19. Başçavuş Hamamı İç Tanımlama Ve Hasar Tespit Tablosu-Z14 Mekanı (Soyunmalık)

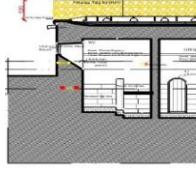
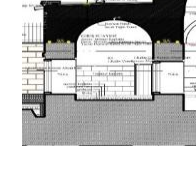
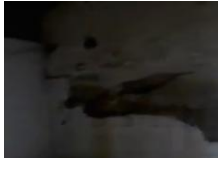
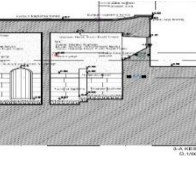
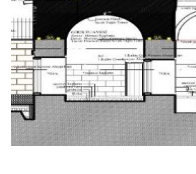
Kadınlar Bölümü	
Soyunmalık - Rölöve	Anahtar Plan (-1.50 ve +0.50 Kotu- Rölöve)
	
Genel Bilgi	
Kadınlar bölümüne ait ılıklik ve hela ile bağlantısı vardır. Bu mekanlara bağlantı kemerlerle yapılmıştır. Üst örtü tonoz şeklindedir. Aydınlatma sistemi tonozdaki filgözü ılıklikla sağlanır. Duvar malzemesi moloz taştır. Yığma duvarların güçlenmesinde ahşap hatıl ve kubbenin sağlamlaştırılmasında demir gergi kullanılmıştır.	

Eleman	Fotoğraf	Rölöve	Malzeme						Hasar Durumu			
			M	T	M+T	SV	TO	D	Açıklama	A	B	C
DV1			•					•	Malzemelerde çürüme ve yüzey bozulmaları vardır. Duvarda renk kararması, lekelenmeler mevcuttur. Taşlarda çürüme, kırılma var.			•
DV2			•					•	Duvar da renk kararması, lekelenmeler mevcuttur. Taşlarda çürüme, kırılma, renk kararması, lekelenmeler mevcuttur.			•
DV3			•					•	Taşlarda çürüme, kırılma vardır. Malzemelerde çürüme ve yüzey bozulmalar hakimdir. Duvar da renk kararması, lekelenmeler bulunmaktadır.			•
DV4			•	•					Duvar da renk kararması, lekelenmeler mevcuttur. Taşlarda çürüme, kırılma var. Demir gergide paslanma ve duvar birleşim yerinde malzeme kaybı vardır.			•
Kısaltmalar: DV: Duvar, KB: Kubbe, KM: Kemer, TN: Tonoz, KP: Kapı boşluğu, DÖ: Döşeme, M: Moloz Taş, T: Tuğla, M+T: Moloz taş+Tuğla kırığı, SV: Sıva, TO: Toprak, D: Diğer, A: İyi, B: Orta, C: Kötü												

(Kaynak: Fotoğraflar Erdoğan Budak Arşivi, 2018; Rölöveler, Yazara Aittir)

Tablo 20. Başçavuş Hamamı İç Tanımlama Ve Hasar Tespit Tablosu - Z15 Mekanı (Hela)

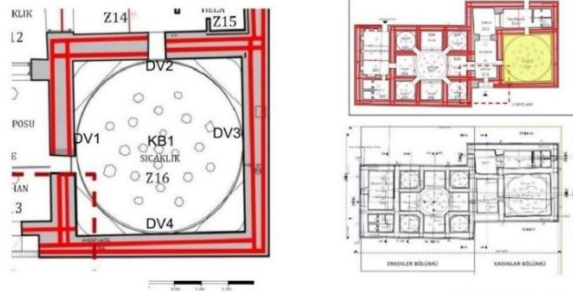
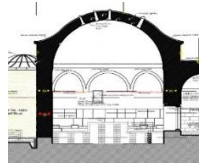
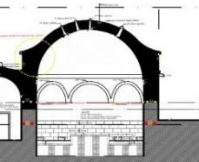
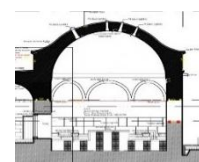
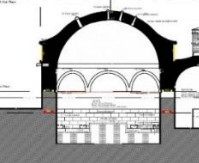
Kadınlar Bölümü	
Hela - Rölöve	Anahtar Plan (-1.50 Ve +0.50 Kotu- Rölöve)
	
Genel Bilgi	
Kadınlar bölümünün hela kısmıdır. Kendi içerisinde iki ayrı bölümden oluşmaktadır. Tonozla örtülüdür. Filgözleri dışında aydınlatma ve havalandırma sistemi mevcut değildir. Duvar malzemesi moloz taştır. Yığma duvarları güçlendirmek amacıyla ahşap hatıl ve tonozu güçlendirmek için demir gergi kullanılmıştır.	

Eleman	Fotoğraf	Rölöve	Malzeme						Hasar Durumu			
			M	T	M+T	SV	TO	D	Açıklama	A	B	C
DV1			•						Taşlarda çürüme, küflenme ve renk değişikliği hakimdir. Havalandırma boşlukları beton çerçevelerle kaplanmış, çatlaklıklar bulunmaktadır.			•
DV2			•			•			Havalandırma boşlukları beton çerçevelerle kaplanmış, çatlaklıklar vardır. Taşlarda çürüme, küflenme ve renk değişikliği mevcuttur.			•
DV3			•			•			Taşlarda çürüme, küflenme ve renk değişikliği vardır. Havalandırma boşlukları beton çerçevelerle kaplanmış, çatlaklıklar vardır.			•
DV4			•			•			Taşlarda çürüme, küflenme ve renk değişikliği hakimdir. Havalandırma boşlukları beton çerçevelerle kaplanmış, çatlaklıklar vardır.			•

Kısaltmalar: DV: Duvar, KB: Kubbe, KM: Kemer, TN: Tonoz, KP: Kapı boşluğu, DÖ: Döşeme, M: Moloz Taş, T: Tuğla, M+T: Moloz taş+Tuğla kırığı, SV: Sıva, ZTO: Toprak, D: Diğer, A: İyi, B: Orta, C: Kötü

(Kaynak: Fotoğraflar Erdoğan Budak Arşivi, 2018; Rölöveler, Yazara Aittir)

Tablo 21. Başçavuş Hamamı İç Tanımlama Ve Hasar Tespit Tablosu-Z16 Mekanı (Sıcaklık)

Kadınlar Bölümü												
Sıcaklık - Rölöve						Anahtar Plan (-1.50 Ve +0.50 Kotu- Rölöve)						
												
Genel Bilgi												
Kadınlar bölümünün sıcaklık mekanıdır. Bu mekan kadınlar kısmının merkez noktasıdır. Göbektaşı bu mekandadır. Kubbeyle örtülü olup, tüm kubbelerin en büyüğü ve en yükseğidir. Aydınlatma filgözü ışıklıkla sağlanır. Bu ışıklıklar dışında bir aydınlatma ve havalandırma sistemi bulunmamaktadır. Sıcaklık kısmının altında cehennemlik vardır. Su deposu ve külhanla kadınlara ait soyunmalık bölümüyle bağlantısı mevcuttur. Erkekler bölümündeki sıcaklık kısmının etrafında olan eyvan ve halvet mekanları yoktur.												
Eleman	Fotoğraf	Rölöve	Malzeme						Hasar Durumu			
			M	T	M+T	SV	TO	D	Açıklama	A	B	C
DV1			•					•	Moloz taşlarda kırılma, çatlak ve dökülmeler mevcuttur. Duvarlarda is, duman renklenme olmuş, malzeme kaybı bulunmaktadır.			•
DV2			•					•	Duvarlarda is, duman renklenme olmuş, malzeme kaybı oluşmuştur. Moloz taşlarda kırılma, çatlak ve dökülmeler mevcuttur.			•
DV3			•					•	Moloz taşlarda kırılma, çatlak ve dökülmeler mevcuttur. Duvarlarda is, duman renklenme olmuş, malzeme kaybı vardır.			•
DV4			•					•	Moloz taşlarda kırılma, çatlak ve dökülmeler mevcuttur. Duvarlarda is, duman renklenme olmuş, malzeme kaybı bulunmaktadır.			•
Kısaltmalar: DV: Duvar, KB: Kubbe, KM: Kemer, TN: Tono, KP: Kapı boşluğu, DÖ: Döşeme, M: Moloz Taş, T: Tuğla, M+T: Moloz taş+Tuğla kırığı, SV: Siva, ZTO: Toprak, D: Diğer, A: İy, B: Orta, C: Kötü												

(Kaynak: Fotoğraflar Erdoğan Budak Arşivi, 2018; Rölöveler, Yazara Aittir)

4. MÜDAHALE ÖNERİLERİ

Geçirdiği çeşitli bozulmalarla oldukça bakımsız durumdaki Başçavuş Hamamı iç mekan düzeyinde yapısal sorunlar ve malzeme açısından incelenmiştir. Yaklaşık ikiyüz yıllık olan bu hamamın tüm olumsuz değişim ve deformasyonları çeşitli müdahalelerle restore edilir durumdadır. Dolayısıyla; elde edilen veriler doğrultusunda hamama en az zarar verecek uygulama ve tekniklerle müdahale biçimleri her bir bölüm için önerilmiş ve tablolar halinde sunulmuştur.

Önerilen müdahaleler;

- Temizleme,
- Sağlamlaştırma,
- Bütünleme, Yenileme,
- Yeniden yapma olarak ele alınmıştır.

Genel olarak bu hamamın iç mekanları ile ilgili geliştirilen öneriler aşağıdadır.

4.2.1. Temizleme

Toprak altında kalan bölümlerde harfiyat dolgu kaldırılacak, hamam açığa çıkarılacaktır. Tüm duvarlardaki çimento ve beton sıvaların temizlik işlemi yapılacaktır. Kubbe ve tonozlarda sıva raspası uygulanacaktır. Bitkiler kimyasallarla temizlenecek, duvarlarda oluşan dal ve kökler, mekanik yöntemle temizlenemeyen kısımlarda kimyasal yöntemle kurutulacaktır. Hamam iç kısmında kubbe ve tonozlar askıya alındıktan sonra duvarlarda meydana gelen bitki ve ağaç oluşumları benzer şekilde mekanik yöntemle temizlenecektir.

4.2.2. Sağlamlaştırma

Ahşap hatıllar güçlendirilecektir. Tüm kubbe ve tonozların dış yüzeyleri doğal hidrolik kireç esaslı harçla sıvanacaktır.

4.2.3. Bütünleme

Malzeme kaybı özgün malzemeyeyle tamamlanacak, kesit kayıpları doldurulacaktır. İç bölümlerdeki duvarların malzeme kaybı görülen yerlerinde (taş ve tuğla) bölgesel tamamlamalar yapılacaktır. Hamamın doğu bölümü (kadınlar) sıcaklık ve ılıklik (giriş) mekanındaki beton ekler kaldırılacaktır. Hamamın erkekler bölümü sıcaklık alanındaki tüm beton ekler kaldırılacaktır. Duvarlarda malzeme kaybı görülen yerlerde (taş ve tuğla) bölgesel tamamlamalar yapılacaktır. Hamamın erkekler bölüm kuzey eyvan mahalde bulunan bölme hela duvarları, kadınlar bölümü sıcaklık mahalde bulunan bölme duvarlar muhdes ek olup sökümleri yapılacak, mimarisine uygun tamamlanacaktır.

4.2.4. Yenileme

Tüm kubbe ve tonozlar askıya alındıktan sonra hamamdaki tüm muhdes elemanlar ve beton ekler kaldırılıp, yenilenecek, özgün kubbe ve tonozlar ortaya çıkarılacaktır. Kemer ve tonozlar arasındaki tüm metal gergiler yenilenecektir. Çürüyen ve yok olan taşlar değiştirilecektir. Deformasyonlar giderilerek içerlek derz yenilemesi yapılacaktır. Duvarlardaki

temizlik sonrasında değişmesi gereken tuğla ve taş malzemeler değiştirilecek ve derz eksilmeleri giderilecektir. Batı duvarında bulunan pencere yenilenecektir.

Kadınlar bölümü helasında bulunan ve dışarıdan kapatılmış olan pencere açılacak ve yeni özgün pencere doğraması takılacaktır. Kadınlar bölümü ılıklik (giriş) kısmındaki bölme duvar ve beton ekler kaldırıldıktan sonra bir dönem su deposu olarak kullanılan bölümün zemin kotu proje doğrultusunda düşürülecektir. Hamamın su deposu temizlik işlemleri yapıldıktan sonra mevcut haliyle korunacak zemin ve duvarların sıvaları yenilenecektir. Çürüyen tüm ahşap hatıllar yenilenecektir. Kadınlar bölümünde sıcaklik mahalde bulunan tuğla baca sökülecektir.

Erkekler bölümü ılıklik mekânında bulunan kapatılmış giriş kapısı açılarak yenilenecektir. Cephelerdeki bazı bölümlerde yok olan saçaklar yonu taşından yapılarak tüm cepheleri çevreleyecektir. İç duvarlardaki tüm beton kaplamalar sökülecek ve hamamın içindeki tüm sıvalar temizlenecektir. Kubbe ve tonozlarda sıva raspası yapılarak tuğla satırlar ortaya çıkarılacak, su ile yıkayarak temizlikleri yapılarak yenilecektir. Özgün dövme demir gergi üzerindeki kir ve korozyonların temizlenmesi yapılacaktır. Bazı demir gergi ile duvar bağlantı bölgelerinde, yığma malzemelerdeki kesit kaybı ve bozulmaya bağlı olarak görülen bağlantı zayıflıkları yeniden iyileştirilecektir.

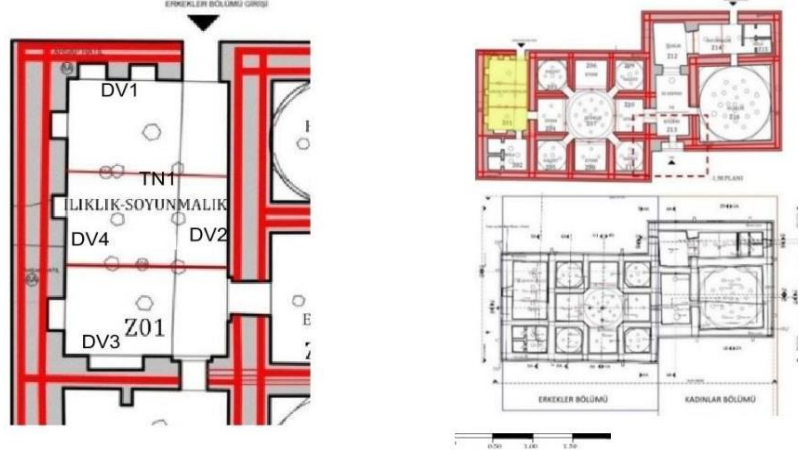
4.2.5. Yeniden Yapma

Yapı dış duvarlarının dış cidarları sökülecek, ağaç kökleri temizlenecek ve yeniden örülecektir. Yeniden örüm sırasında dış cidar ile iç cidarın birlikte çalışması için sonsuz dişli galvaniz malzeme ile yatayda ve düşeyde birer derz boşluk bırakarak özgün ve yeni örülecek dış cidar arasında mekanik bağlantı yapılacaktır.

Hamamın avlusu istinat duvarı ile çevrilecektir. Mümkünse eęer moloz tař duvar örgü olacaktır. -1.15 kotunda çürüyerek yok olan ahşap hatılların oluşturdukları boşluklara, yeniden bu boşluklara girebilecek boyuttaki ahşap hatıllar yerleştirilecektir. Ahřap hatılların ek yerleri sıcak paslanmaz çelik levha ve bulon ile birbirine bağlantı yapılacaktır. Özgün açıklık dövme demirleri ile aynı kotta bulunan +0.50 kotundaki ahşap hatıl boşluklarında ise paslanmaz çelikten duvar içi gergi sistemi oluşturulacaktır. Hamam yapısının kritik kesiti olan tonoz, tromp gibi beden duvarlarına yanal itki kuvveti aktaran eğrisel elemanların başlangıç seviyesi olan +0.50 kotudur. Bu kottaki çürüyen ahşap hatılların yerine çekme kuvvetlerinin karşılanması amacıyla +0.50 kotunda paslanmaz çelik gergi sistemi önerilmiştir. Paslanmaz çelik önerilmesinin nedeni, ülkemizde dövme demir üretiminin artık olmaması ve paslanmaya karşı dirençli malzeme sečilmesidir.

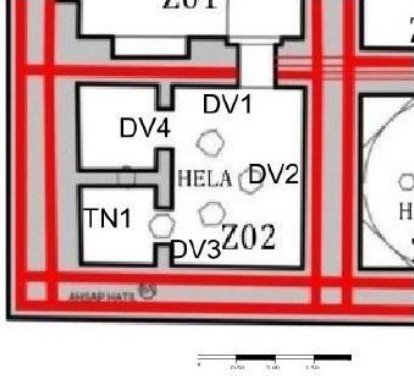
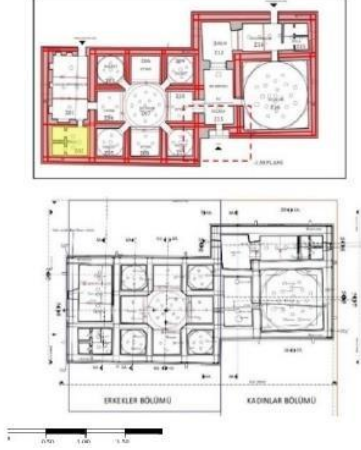
Her bir mekan için geliştirilen öneriler Tablo 22., Tablo 23., Tablo 24., Tablo 25., Tablo 26., Tablo 27., Tablo 28., Tablo 29., Tablo 30., Tablo 31., Tablo 32., Tablo 33., Tablo 34., Tablo 35., Tablo 36., Tablo 37.'de yer almaktadır.

Tablo 22. Başçavuş Hamamı Fiziksel Müdahale Önerileri- Z01 Mekanı

Erkekler Bölümü				
Soyunmalık ve Ilıklık - Rölöve		Anahtar Plan (-1.50 Ve +0.50 Kotu-Rölöve)		
				
Yapı Ögesi Kodu	Sorun ve Sebebi	Sorun Türü	Restorasyon Tekniği	Müdahale Biçimi
DV1	Moloz taş malzemede kırılma, dökülme, çürüme yüzey kaybı, harç ve derzlerde erime, dökülme, kesit kaybı, toprak birikmesi	Malzeme bozulması ve kaybı, nitelsiz müdahale	Temizleme, sağlamlaştırma, bütünleme	Malzeme kaybı yenisiyle tamamlanacak, boşalan derzler doldurulacak, yapısal çatlaklar kimyasal bağlayıcı harçla enjeksiyon yapılarak sağlamlaştırılacaktır. Çürüyen ahşap hatılların yerine yenisi koyulacaktır.
DV2	Moloz taş malzemede kırılma, dökülme, çürüme yüzey kaybı, harç ve derzlerde erime, dökülme, kesit kaybı, toprak birikmesi	Malzeme bozulması ve kaybı, nitelsiz müdahale	Temizleme, sağlamlaştırma, bütünleme	Malzeme kaybı yenisiyle tamamlanacak, boşalan derzler doldurulacak, yapısal çatlaklar kimyasal bağlayıcı harçla enjeksiyon yapılarak sağlamlaştırılacaktır. Çürüyen ahşap hatılların yerine yenisi koyulacaktır.
DV3	Moloz taş malzemede kırılma, dökülme, çürüme yüzey kaybı, harç ve derzlerde erime, dökülme, kesit kaybı, toprak birikmesi	Malzeme bozulması ve kaybı, nitelsiz müdahale	Temizleme, sağlamlaştırma, bütünleme	Malzeme kaybı yenisiyle tamamlanacak, boşalan derzler doldurulacak, yapısal çatlaklar kimyasal bağlayıcı harçla enjeksiyon yapılarak sağlamlaştırılacaktır. Çürüyen ahşap hatılların yerine yenisi koyulacaktır.
DV4	Moloz taş malzemede kırılma, dökülme, çürüme yüzey kaybı, harç ve derzlerde erime, dökülme, kesit kaybı, toprak birikmesi	Malzeme bozulması ve kaybı, nitelsiz müdahale	Temizleme, sağlamlaştırma, bütünleme	Malzeme kaybı yenisiyle tamamlanacak, boşalan derzler doldurulacak, yapısal çatlaklar kimyasal bağlayıcı harçla enjeksiyon yapılarak sağlamlaştırılacaktır. Çürüyen ahşap hatılların yerine yenisi koyulacaktır.
Kısaltmalar: DV: Duvar, KB: Kubbe, TN: Tono				

(Kaynak: Rölöve Yazara Aittir.)

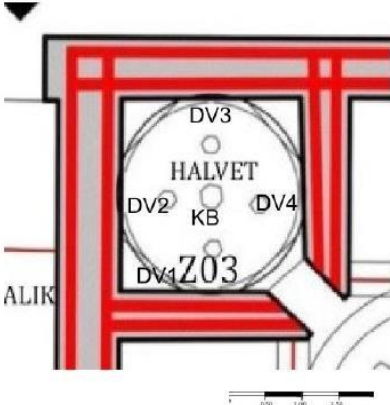
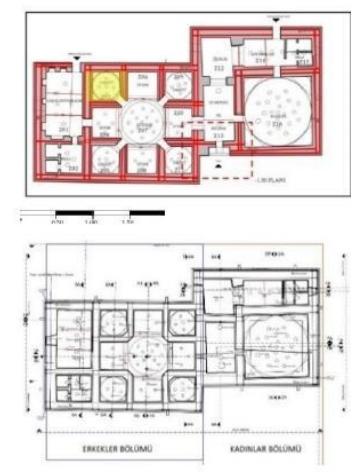
Tablo 23. Başçavuş Hamamı Fiziksel Müdahale Önerileri-Z02 Mekanı (Hela)

Erkekler Bölümü	
Hela - Rölöve	Anahtar Plan (-1.50 ve +0.50 kotu-Rölöve)
	

Yapı Ögesi Kodu	Sorun ve Sebebi	Sorun Türü	Restorasyon Tekniği	Müdahale Biçimi
DV1	Moloz taş malzemede kırılma, dökülme, çürüme yüzey kaybı, harç ve derzlerde erime, dökülme, kesit kaybı, toprak birikmesi	Malzeme bozulması ve kaybı, niteliksiz müdahale	Temizleme, sağlamlaştırma, yenileme	Malzeme kaybı yenisiyle tamamlanacak, boşalan derzler doldurulacak, yapısal çatlaklar kimyasal bağlayıcı harçla enjeksiyon yapılarak sağlamlaştırılacaktır. Çürüyen ahşap hatılların yerine yenisi koyulacaktır.
DV2	Moloz taş malzemede kırılma, dökülme, çürüme yüzey kaybı, harç ve derzlerde erime, dökülme, kesit kaybı, toprak birikmesi	Malzeme bozulması ve kaybı, niteliksiz müdahale	Temizleme, sağlamlaştırma, yenileme	Malzeme kaybı yenisiyle tamamlanacak, boşalan derzler doldurulacak, yapısal çatlaklar kimyasal bağlayıcı harçla enjeksiyon yapılarak sağlamlaştırılacaktır. Çürüyen ahşap hatılların yerine yenisi koyulacaktır.
DV3	Moloz taş malzemede kırılma, dökülme, çürüme yüzey kaybı, harç ve derzlerde erime, dökülme, kesit kaybı, toprak birikmesi	Malzeme bozulması ve kaybı, niteliksiz müdahale	Temizleme, sağlamlaştırma, yenileme	Malzeme kaybı yenisiyle tamamlanacak, boşalan derzler doldurulacak, yapısal çatlaklar kimyasal bağlayıcı harçla enjeksiyon yapılarak sağlamlaştırılacaktır. Çürüyen ahşap hatılların yerine yenisi koyulacaktır.
DV4	Moloz taş malzemede kırılma, dökülme, çürüme yüzey kaybı, harç ve derzlerde erime, dökülme, kesit kaybı, toprak birikmesi	Malzeme bozulması ve kaybı, niteliksiz müdahale	Temizleme, sağlamlaştırma, yenileme	Malzeme kaybı yenisiyle tamamlanacak, boşalan derzler doldurulacak, yapısal çatlaklar kimyasal bağlayıcı harçla enjeksiyon yapılarak sağlamlaştırılacaktır.
Kısaltmalar: DV: Duvar, KB: Kubbe, TN: Tonoz				

(Kaynak: Rölöve Yazara Aittir.)

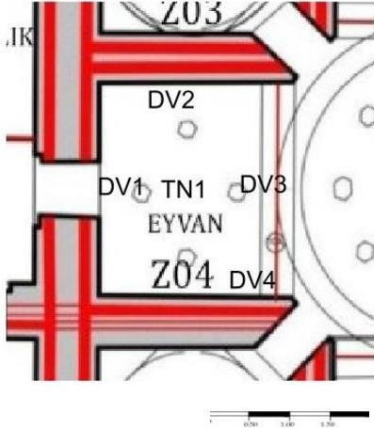
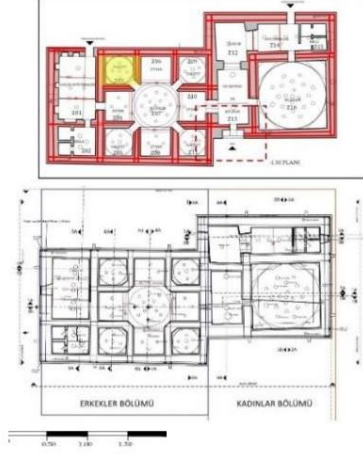
Tablo 24. Başçavuş Hamamı Fiziksel Müdahale Önerileri-Z03 Mekanı (Halvet)

Erkekler Bölümü	
Halvet - Rölöve	Anahtar Plan (-1.50 ve +0.50 Kotu-Rölöve)
	

Yapı Ögesi Kodu	Sorun Ve Sebebi	Sorun Türü	Restorasyon Tekniği	Müdahale Biçimi
DV1	Moloz taş malzemede kırılma, dökülme, çürüme yüzey kaybı, harç ve derzlerde erime, dökülme, kesit kaybı, toprak birikmesi	Malzeme bozulması ve kaybı, niteliksiz müdahale	Temizleme, sağlamlaştırma, bütünleme	Strüktürel çatlaklar kimyasal bağlayıcı harçla enjeksiyon yapılarak sağlamlaştırılacak, malzeme kaybı özgün malzemeye tamamlanacak, demir gergi temizlenecektir.
DV2	Moloz taş malzemede kırılma, dökülme, çürüme yüzey kaybı, harç ve derzlerde erime, dökülme, kesit kaybı, toprak birikmesi	Malzeme bozulması ve kaybı, niteliksiz müdahale	Temizleme, sağlamlaştırma, bütünleme	Strüktürel çatlaklar kimyasal bağlayıcı harçla enjeksiyon yapılarak sağlamlaştırılacak, malzeme kaybı özgün malzemeye tamamlanacak, demir gergi temizlenecektir.
DV3	Moloz taş malzemede kırılma, dökülme, çürüme yüzey kaybı, harç ve derzlerde erime, dökülme, kesit kaybı, toprak birikmesi	Malzeme bozulması ve kaybı, niteliksiz müdahale	Temizleme, sağlamlaştırma, bütünleme	Strüktürel çatlaklar kimyasal bağlayıcı harçla enjeksiyon yapılarak sağlamlaştırılacak, malzeme kaybı özgün malzemeye tamamlanacak, demir gergi temizlenecektir.
DV4	Moloz taş malzemede kırılma, dökülme, çürüme yüzey kaybı, harç ve derzlerde erime, dökülme, kesit kaybı, toprak birikmesi	Malzeme bozulması ve kaybı, niteliksiz müdahale	Temizleme, sağlamlaştırma, bütünleme	Strüktürel çatlaklar kimyasal bağlayıcı harçla enjeksiyon yapılarak sağlamlaştırılacak, malzeme kaybı özgün malzemeye tamamlanacak, demir gergi temizlenecektir.
Kısaltmalar: DV: Duvar, KB: Kubbe, TN: Tono				

(Kaynak: Rölöve Yazara Aittir.)

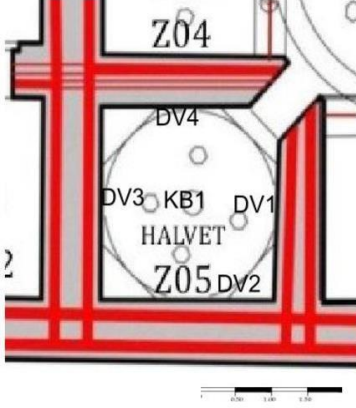
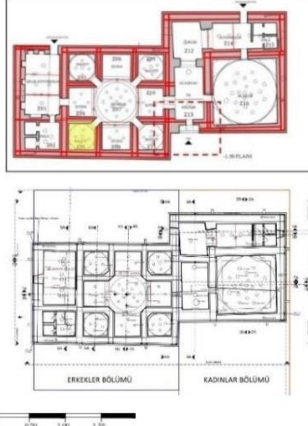
Tablo 25. Başçavuş Hamamı Fiziksel Müdahale Önerileri-Z04 Mekanı (Eyvan)

Erkekler Bölümü	
Eyvan - Rölöve	Anahtar Plan (-1.50 ve +0.50 kotu-Rölöve)
	

Yapı Ögesi Kodu	Sorun Ve Sebebi	Sorun Türü	Restorasyon Tekniği	Müdahale Biçimi
DV1	Moloz taş malzemede kırılma, dökülme, çürüme yüzey kaybı, harç ve derzlerde erime, dökülme, kesit kaybı, toprak birikmesi	Malzeme bozulması ve kaybı, niteliksiz müdahale	Temizleme, sağlamlaştırma, bütünlendirme	Strüktürel çatlaklar kimyasal bağlayıcı harçla enjeksiyon yapılarak sağlamlaştırılacak, malzeme kaybı özgün malzemeye tamamlanacak, demir gergi temizlenecektir.
DV2	Moloz taş malzemede kırılma, dökülme, çürüme yüzey kaybı, harç ve derzlerde erime, dökülme, kesit kaybı, toprak birikmesi	Malzeme bozulması ve kaybı, niteliksiz müdahale	Temizleme, sağlamlaştırma, bütünlendirme	Strüktürel çatlaklar kimyasal bağlayıcı harçla enjeksiyon yapılarak sağlamlaştırılacak, malzeme kaybı özgün malzemeye tamamlanacak, demir gergi temizlenecektir.
DV3	Moloz taş malzemede kırılma, dökülme, çürüme yüzey kaybı, harç ve derzlerde erime, dökülme, kesit kaybı, toprak birikmesi	Malzeme bozulması ve kaybı, niteliksiz müdahale	Temizleme, sağlamlaştırma, bütünlendirme	Strüktürel çatlaklar kimyasal bağlayıcı harçla enjeksiyon yapılarak sağlamlaştırılacak, malzeme kaybı özgün malzemeye tamamlanacak, demir gergi temizlenecektir.
DV4	Moloz taş malzemede kırılma, dökülme, çürüme yüzey kaybı, harç ve derzlerde erime, dökülme, kesit kaybı, toprak birikmesi	Malzeme bozulması ve kaybı, niteliksiz müdahale	Temizleme, sağlamlaştırma, bütünlendirme	Strüktürel çatlaklar kimyasal bağlayıcı harçla enjeksiyon yapılarak sağlamlaştırılacak, malzeme kaybı özgün malzemeye tamamlanacak, demir gergi temizlenecektir.
Kısaltmalar: DV: Duvar, KB: Kubbe, TN: Tonoz				

(Kaynak: Rölöve Yazara Aittir.)

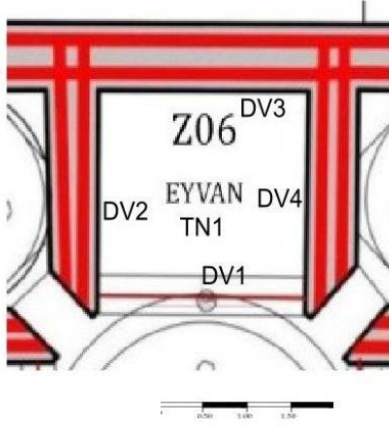
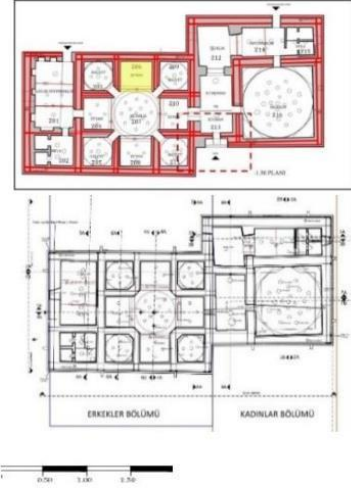
Tablo 26. Başçavuş Hamamı Fiziksel Müdahale Önerileri-Z05 Mekanı (Halvet)

Erkekler Bölümü	
Halvet - Rölöve	Anahtar Plan (-1.50 ve +0.50 kotu-Rölöve)
	

Yapı Ögesi Kodu	Sorun Ve Sebebi	Sorun Türü	Restorasyon Tekniği	Müdahale Biçimi
DV1	Moloz taş malzemede kırılma, dökülme, çürüme yüzey kaybı, harç ve derzlerde erime, dökülme, kesit kaybı, toprak birikmesi	Malzeme bozulması ve kaybı, niteliksiz müdahale	Temizleme, sağlamlaştırma, bütünleme	Strüktürel çatlaklar kimyasal bağlayıcı harçla enjeksiyon yapılarak sağlamlaştırılacak, malzeme kaybı özgün malzemeye tamamlanacak, demir gergi temizlenecektir.
DV2	Moloz taş malzemede kırılma, dökülme, çürüme yüzey kaybı, harç ve derzlerde erime, dökülme, kesit kaybı, toprak birikmesi	Malzeme bozulması ve kaybı, niteliksiz müdahale	Temizleme, sağlamlaştırma, bütünleme	Strüktürel çatlaklar kimyasal bağlayıcı harçla enjeksiyon yapılarak sağlamlaştırılacak, malzeme kaybı özgün malzemeye tamamlanacak, demir gergi temizlenecektir.
DV3	Moloz taş malzemede kırılma, dökülme, çürüme yüzey kaybı, harç ve derzlerde erime, dökülme, kesit kaybı, toprak birikmesi	Malzeme bozulması ve kaybı, niteliksiz müdahale	Temizleme, sağlamlaştırma, bütünleme	Strüktürel çatlaklar kimyasal bağlayıcı harçla enjeksiyon yapılarak sağlamlaştırılacak, malzeme kaybı özgün malzemeye tamamlanacak, demir gergi temizlenecektir.
DV4	Moloz taş malzemede kırılma, dökülme, çürüme yüzey kaybı, harç ve derzlerde erime, dökülme, kesit kaybı, toprak birikmesi	Malzeme bozulması ve kaybı, niteliksiz müdahale	Temizleme, sağlamlaştırma, bütünleme	Strüktürel çatlaklar kimyasal bağlayıcı harçla enjeksiyon yapılarak sağlamlaştırılacak, malzeme kaybı özgün malzemeye tamamlanacak, demir gergi temizlenecektir.
Kısaltmalar: DV: Duvar, KB: Kubbe, TN: Tonoz				

(Kaynak: Rölöve Yazara Aittir.)

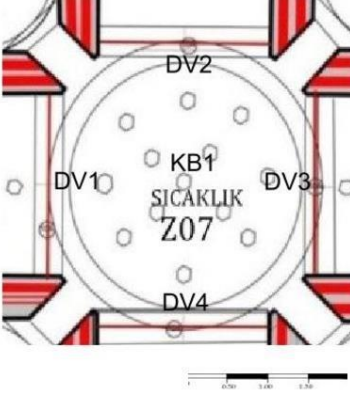
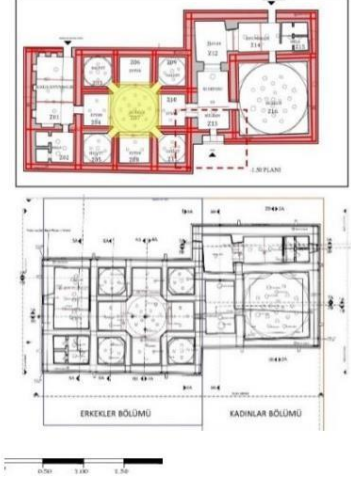
Tablo 27. Başçavuş Hamamı Fiziksel Müdahale Önerileri-Z06 Mekanı (Eyvan)

Erkekler Bölümü	
Eyvan - Rölöve	Anahtar Plan (-1.50 ve +0.50 kotu-Rölöve)
	

Yapı Ögesi Kodu	Sorun Ve Sebebi	Sorun Türü	Restorasyon Tekniği	Müdahale Biçimi
DV1	Moloz taş malzemede kırılma, dökülme, çürüme yüzey kaybı, harç ve derzlerde erime, dökülme, kesit kaybı, toprak birikmesi, muhdes ekler	Malzeme bozulması ve kaybı, muhdes ek	Temizleme, sağlamlaştırma, bütünleme	Strüktürel çatlaklar kimyasal bağlayıcı harçla enjeksiyon yapılarak sağlamlaştırılacak, malzeme kaybı özgün malzemeye tamamlanacak, demir gergi temizlenecektir.
DV2	Moloz taş malzemede kırılma, dökülme, çürüme yüzey kaybı, harç ve derzlerde erime, dökülme, kesit kaybı, toprak birikmesi, muhdes ekler	Malzeme bozulması ve kaybı, niteliksiz müdahale	Temizleme, sağlamlaştırma, bütünleme	Strüktürel çatlaklar kimyasal bağlayıcı harçla enjeksiyon yapılarak sağlamlaştırılacak, malzeme kaybı özgün malzemeye tamamlanacak, demir gergi temizlenecektir.
DV3	Moloz taş malzemede kırılma, dökülme, çürüme yüzey kaybı, harç ve derzlerde erime, dökülme, kesit kaybı, toprak birikmesi, muhdes ekler	Malzeme bozulması ve kaybı, niteliksiz müdahale	Temizleme, sağlamlaştırma, bütünleme	Strüktürel çatlaklar kimyasal bağlayıcı harçla enjeksiyon yapılarak sağlamlaştırılacak, malzeme kaybı özgün malzemeye tamamlanacak, demir gergi temizlenecektir.
DV4	Moloz taş malzemede kırılma, dökülme, çürüme yüzey kaybı, harç ve derzlerde erime, dökülme, kesit kaybı, toprak birikmesi, muhdes ekler	Malzeme bozulması ve kaybı, niteliksiz müdahale	Temizleme, sağlamlaştırma, bütünleme	Strüktürel çatlaklar kimyasal bağlayıcı harçla enjeksiyon yapılarak sağlamlaştırılacak, malzeme kaybı özgün malzemeye tamamlanacak, demir gergi temizlenecektir.
Kısaltmalar: DV: Duvar, KB: Kubbe, TN: Tonoz				

(Kaynak: Rölöve Yazara Aittir.)

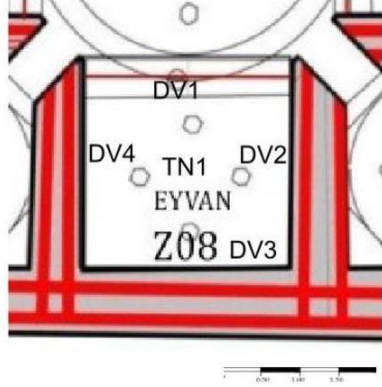
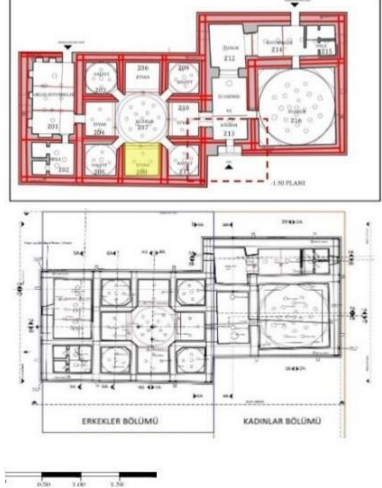
Tablo 28. Başçavuş Hamamı Fiziksel Müdahale Önerileri-Z07 Mekanı (Sıcaklık)

Erkekler Bölümü	
Sıcaklık - Rölöve	Anahtar Plan (-1.50 ve +0.50 kotu-Rölöve)
 	

Yapı Ögesi Kodu	Sorun Ve Sebebi	Sorun Türü	Restorasyon Tekniği	Müdahale Biçimi
DV1	Moloz taş malzemede kırılma, dökülme, çürüme yüzey kaybı, harç ve derzlerde erime, dökülme, kesit kaybı, toprak birikmesi	Malzeme bozulması ve kaybı, niteliksiz müdahale	Temizleme, sağlamlaştırma, bütünleme	Strüktürel çatlaklar kimyasal bağlayıcı harçla enjeksiyon yapılarak sağlamlaştırılacak, malzeme kaybı özgün malzemeye tamamlanacak, demir gergi temizlenecektir.
DV2	Moloz taş malzemede kırılma, dökülme, çürüme yüzey kaybı, harç ve derzlerde erime, dökülme, kesit kaybı, toprak birikmesi	Malzeme bozulması ve kaybı, niteliksiz müdahale	Temizleme, sağlamlaştırma, bütünleme	Strüktürel çatlaklar kimyasal bağlayıcı harçla enjeksiyon yapılarak sağlamlaştırılacak, malzeme kaybı özgün malzemeye tamamlanacak, demir gergi temizlenecektir.
DV3	Moloz taş malzemede kırılma, dökülme, çürüme yüzey kaybı, harç ve derzlerde erime, dökülme, kesit kaybı, toprak birikmesi	Malzeme bozulması ve kaybı, niteliksiz müdahale	Temizleme, sağlamlaştırma, bütünleme	Strüktürel çatlaklar kimyasal bağlayıcı harçla enjeksiyon yapılarak sağlamlaştırılacak, malzeme kaybı özgün malzemeye tamamlanacak, demir gergi temizlenecektir.
DV4	Moloz taş malzemede kırılma, dökülme, çürüme yüzey kaybı, harç ve derzlerde erime, dökülme, kesit kaybı, toprak birikmesi	Malzeme bozulması ve kaybı, niteliksiz müdahale	Temizleme, sağlamlaştırma, bütünleme	Strüktürel çatlaklar kimyasal bağlayıcı harçla enjeksiyon yapılarak sağlamlaştırılacak, malzeme kaybı özgün malzemeye tamamlanacak, demir gergi temizlenecektir.
Kısaltmalar: DV: Duvar, KB: Kubbe, TN: Tono				

(Kaynak: Rölöveler Yazara Aittir.)

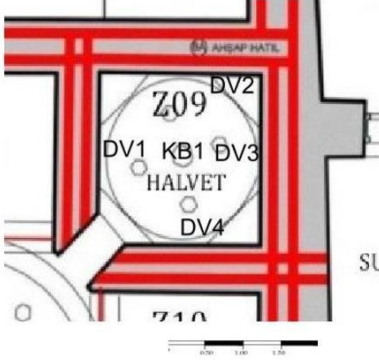
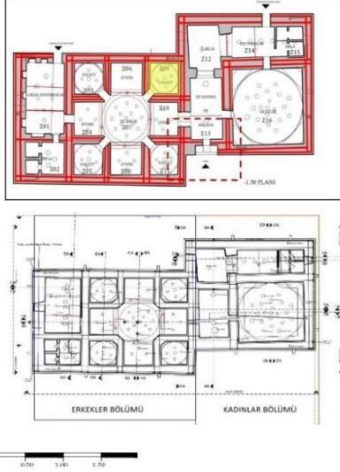
Tablo 29. Başçavuş Hamamı Fiziksel Müdahale Önerileri-Z08 Mekanı (Eyvan)

Erkekler Bölümü	
Eyvan - Rölöve	Anahtar Plan (-1.50 ve +0.50 kotu-Rölöve)
	

Yapı Ögesi Kodu	Sorun Ve Sebebi	Sorun Türü	Restorasyon Tekniği	Müdahale Biçimi
DV1	Moloz taş malzemede kırılma, dökülme, çürüme yüzey kaybı, harç ve derzlerde erime, dökülme, kesit kaybı, toprak birikmesi	Malzeme bozulması ve kaybı, niteliksiz müdahale	Temizleme, sağlamlaştırma, bütünleme	Strüktürel çatlaklar kimyasal bağlayıcı harçla enjeksiyon yapılarak sağlamlaştırılacak, malzeme kaybı özgün malzemeye tamamlanacak, demir gergi temizlenecektir.
DV2	Moloz taş malzemede kırılma, dökülme, çürüme yüzey kaybı, harç ve derzlerde erime, dökülme, kesit kaybı, toprak birikmesi	Malzeme bozulması ve kaybı, niteliksiz müdahale	Temizleme, sağlamlaştırma, bütünleme	Strüktürel çatlaklar kimyasal bağlayıcı harçla enjeksiyon yapılarak sağlamlaştırılacak, malzeme kaybı özgün malzemeye tamamlanacak, demir gergi temizlenecektir.
DV3	Moloz taş malzemede kırılma, dökülme, çürüme yüzey kaybı, harç ve derzlerde erime, dökülme, kesit kaybı, toprak birikmesi	Malzeme bozulması ve kaybı, niteliksiz müdahale	Temizleme, sağlamlaştırma, bütünleme	Strüktürel çatlaklar kimyasal bağlayıcı harçla enjeksiyon yapılarak sağlamlaştırılacak, malzeme kaybı özgün malzemeye tamamlanacak, demir gergi temizlenecektir.
DV4	Moloz taş malzemede kırılma, dökülme, çürüme yüzey kaybı, harç ve derzlerde erime, dökülme, kesit kaybı, toprak birikmesi	Malzeme bozulması ve kaybı, niteliksiz müdahale	Temizleme, sağlamlaştırma, bütünleme	Strüktürel çatlaklar kimyasal bağlayıcı harçla enjeksiyon yapılarak sağlamlaştırılacak, malzeme kaybı özgün malzemeye tamamlanacak, demir gergi temizlenecektir.
Kısaltmalar: DV: Duvar, KB: Kubbe, TN: Tonoz				

(Kaynak: Rölöveler Yazara Aittir.)

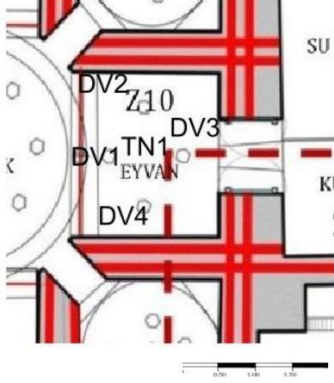
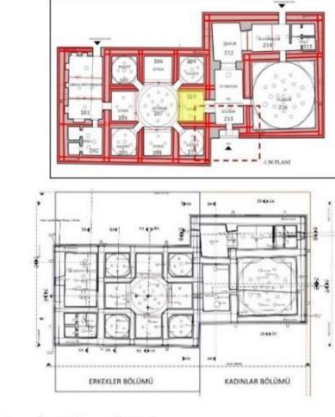
Tablo 30. Başçavuş Hamamı Fiziksel Müdahale Önerileri-Z09 Mekanı (Halvet)

Erkekler Bölümü	
Halvet - Rölöve	Anahtar plan (-1.50 ve +0.50 kotu-Rölöve)
	

Yapı Ögesi Kodu	Sorun Ve Sebebi	Sorun Türü	Restorasyon Tekniği	Müdahale Biçimi
DV1	Moloz taş malzemede kırılma, dökülme, çürüme yüzey kaybı, harç ve derzlerde erime, dökülme, kesit kaybı, toprak birikmesi	Malzeme bozulması ve kaybı, nitelsiz müdahale	Temizleme, sağlamlaştırma, bütünleme	Strüktürel çatlaklar kimyasal bağlayıcı harçla enjeksiyon yapılarak sağlamlaştırılacak, malzeme kaybı özgün malzemeye tamamlanacak, demir gergi temizlenecektir.
DV2	Moloz taş malzemede kırılma, dökülme, çürüme yüzey kaybı, harç ve derzlerde erime, dökülme, kesit kaybı, toprak birikmesi	Malzeme bozulması ve kaybı, nitelsiz müdahale	Temizleme, sağlamlaştırma, bütünleme	Strüktürel çatlaklar kimyasal bağlayıcı harçla enjeksiyon yapılarak sağlamlaştırılacak, malzeme kaybı özgün malzemeye tamamlanacak, demir gergi temizlenecektir.
DV3	Moloz taş malzemede kırılma, dökülme, çürüme yüzey kaybı, harç ve derzlerde erime, dökülme, kesit kaybı, toprak birikmesi	Malzeme bozulması ve kaybı, nitelsiz müdahale	Temizleme, sağlamlaştırma, bütünleme	Strüktürel çatlaklar kimyasal bağlayıcı harçla enjeksiyon yapılarak sağlamlaştırılacak, malzeme kaybı özgün malzemeye tamamlanacak, demir gergi temizlenecektir.
DV4	Moloz taş malzemede kırılma, dökülme, çürüme yüzey kaybı, harç ve derzlerde erime, dökülme, kesit kaybı, toprak birikmesi	Malzeme bozulması ve kaybı, nitelsiz müdahale	Temizleme, sağlamlaştırma, bütünleme	Strüktürel çatlaklar kimyasal bağlayıcı harçla enjeksiyon yapılarak sağlamlaştırılacak, malzeme kaybı özgün malzemeye tamamlanacak, demir gergi temizlenecektir.
Kısaltmalar: DV: Duvar, KB: Kubbe, TN: Tono				

(Kaynak: Rölöveler Yazara Aittir.)

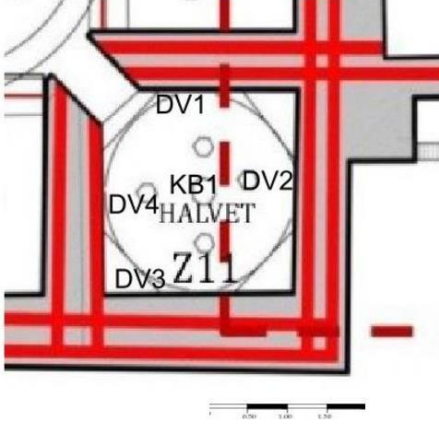
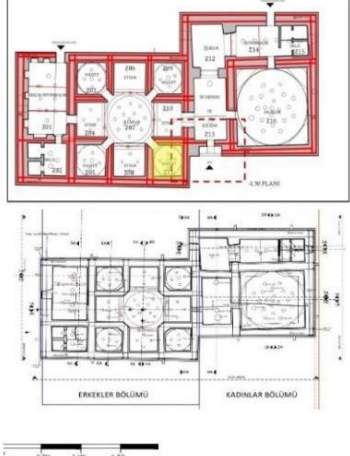
Tablo 31. Başçavuş Hamamı Fiziksel Müdahale Önerileri-Z10 Mekanı (Eyvan)

Erkekler Bölümü	
Eyvan - Rölöve	Anahtar Plan (-1.50 ve +0.50 kotu-Rölöve)
	

Yapı Ögesi Kodu	Sorun Ve Sebebi	Sorun Türü	Restorasyon Tekniği	Müdahale Biçimi
DV1	Moloz taş malzemede kırılma, dökülme, çürüme yüzey kaybı, harç ve derzlerde erime, dökülme, kesit kaybı, toprak birikmesi	Malzeme bozulması ve kaybı, niteliksiz müdahale	Temizleme, sağlamlaştırma, bütünleme	Strüktürel çatlaklar kimyasal bağlayıcı harçla enjeksiyon yapılarak sağlamlaştırılacak, malzeme kaybı özgün malzemeye tamamlanacak, demir gergi temizlenecektir.
DV2	Moloz taş malzemede kırılma, dökülme, çürüme yüzey kaybı, harç ve derzlerde erime, dökülme, kesit kaybı, toprak birikmesi	Malzeme bozulması ve kaybı, niteliksiz müdahale	Temizleme, sağlamlaştırma, bütünleme	Strüktürel çatlaklar kimyasal bağlayıcı harçla enjeksiyon yapılarak sağlamlaştırılacak, malzeme kaybı özgün malzemeye tamamlanacak, demir gergi temizlenecektir.
DV3	Moloz taş malzemede kırılma, dökülme, çürüme yüzey kaybı, harç ve derzlerde erime, dökülme, kesit kaybı, toprak birikmesi	Malzeme bozulması ve kaybı, niteliksiz müdahale	Temizleme, sağlamlaştırma, bütünleme	Strüktürel çatlaklar kimyasal bağlayıcı harçla enjeksiyon yapılarak sağlamlaştırılacak, malzeme kaybı özgün malzemeye tamamlanacak, demir gergi temizlenecektir.
DV4	Moloz taş malzemede kırılma, dökülme, çürüme yüzey kaybı, harç ve derzlerde erime, dökülme, kesit kaybı, toprak birikmesi	Malzeme bozulması ve kaybı, niteliksiz müdahale	Temizleme, sağlamlaştırma, bütünleme	Strüktürel çatlaklar kimyasal bağlayıcı harçla enjeksiyon yapılarak sağlamlaştırılacak, malzeme kaybı özgün malzemeye tamamlanacak, demir gergi temizlenecektir.
Kısaltmalar: DV: Duvar, KB: Kubbe, TN: Tono				

(Kaynak: Rölöveler Yazara Aittir.)

Tablo 32. Başçavuş Hamamı Fiziksel Müdahale Önerileri-Z11 Mekanı (Halvet)

Erkekler Bölümü	
Halvet - Rölöve	Anahtar Plan (-1.50 ve +0.50 kotu-Rölöve)
	

Yapı Ögesi Kodu	Sorun Ve Sebebi	Sorun Türü	Restorasyon Tekniği	Müdahale Biçimi
DV1	Moloz taş malzemede kırılma, dökülme, çürüme yüzey kaybı, harç ve derzlerde erime, dökülme, kesit kaybı, toprak birikmesi	Malzeme bozulması ve kaybı, niteliksiz müdahale	Temizleme, sağlamlaştırma, bütünlendirme	Strüktürel çatlaklar kimyasal bağlayıcı harçla enjeksiyon yapılarak sağlamlaştırılacak, malzeme kaybı özgün malzemeye tamamlanacak, demir gergi temizlenecektir.
DV2	Moloz taş malzemede kırılma, dökülme, çürüme yüzey kaybı, harç ve derzlerde erime, dökülme, kesit kaybı, toprak birikmesi	Malzeme bozulması ve kaybı, niteliksiz müdahale	Temizleme, sağlamlaştırma, bütünlendirme	Strüktürel çatlaklar kimyasal bağlayıcı harçla enjeksiyon yapılarak sağlamlaştırılacak, malzeme kaybı özgün malzemeye tamamlanacak, demir gergi temizlenecektir.
DV3	Moloz taş malzemede kırılma, dökülme, çürüme yüzey kaybı, harç ve derzlerde erime, dökülme, kesit kaybı, toprak birikmesi	Malzeme bozulması ve kaybı, niteliksiz müdahale	Temizleme, sağlamlaştırma, bütünlendirme	Strüktürel çatlaklar kimyasal bağlayıcı harçla enjeksiyon yapılarak sağlamlaştırılacak, malzeme kaybı özgün malzemeye tamamlanacak, demir gergi temizlenecektir.
DV4	Moloz taş malzemede kırılma, dökülme, çürüme yüzey kaybı, harç ve derzlerde erime, dökülme, kesit kaybı, toprak birikmesi	Malzeme bozulması ve kaybı, niteliksiz müdahale	Temizleme, sağlamlaştırma, bütünlendirme	Strüktürel çatlaklar kimyasal bağlayıcı harçla enjeksiyon yapılarak sağlamlaştırılacak, malzeme kaybı özgün malzemeye tamamlanacak, demir gergi temizlenecektir.
Kısaltmalar: DV: Duvar, KB: Kubbe, TN: Tonoz				

(Kaynak: Rölöveler Yazara Aittir.)

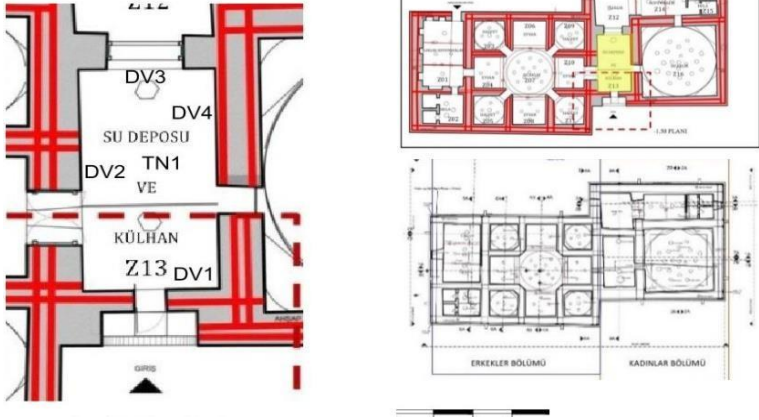
Tablo 33. Başçavuş Hamamı Fiziksel Müdahale Önerileri-Z12 Mekanı (Ilıklık)

Kadınlar Bölümü	
Ilıklık - Rölöve	Anahtar Plan (-1.50 ve +0.50 kotu-Rölöve)

Yapı Ögesi Kodu	Sorun Ve Sebebi	Sorun Türü	Restorasyon Tekniği	Müdahale Biçimi
DV1	Moloz taş malzemede kırılma, dökülme, çürüme yüzey kaybı, harç ve derzlerde erime, dökülme, kesit kaybı, toprak birikmesi	Malzeme bozulması ve kaybı, niteliksiz müdahale	Temizleme, sağlamlaştırma, bütünleme	Strüktürel çatlaklar kimyasal bağlayıcı harçla enjeksiyon yapılarak sağlamlaştırılacak, malzeme kaybı özgün malzemeye tamamlanacak, demir gergi temizlenecektir.
DV2	Moloz taş malzemede kırılma, dökülme, çürüme yüzey kaybı, harç ve derzlerde erime, dökülme, kesit kaybı, toprak birikmesi	Malzeme bozulması ve kaybı, niteliksiz müdahale	Temizleme, sağlamlaştırma, bütünleme	Strüktürel çatlaklar kimyasal bağlayıcı harçla enjeksiyon yapılarak sağlamlaştırılacak, malzeme kaybı özgün malzemeye tamamlanacak, demir gergi temizlenecektir.
DV3	Moloz taş malzemede kırılma, dökülme, çürüme yüzey kaybı, harç ve derzlerde erime, dökülme, kesit kaybı, toprak birikmesi	Malzeme bozulması ve kaybı, niteliksiz müdahale	Temizleme, sağlamlaştırma, bütünleme	Strüktürel çatlaklar kimyasal bağlayıcı harçla enjeksiyon yapılarak sağlamlaştırılacak, malzeme kaybı özgün malzemeye tamamlanacak, demir gergi temizlenecektir.
DV4	Moloz taş malzemede kırılma, dökülme, çürüme yüzey kaybı, harç ve derzlerde erime, dökülme, kesit kaybı, toprak birikmesi	Malzeme bozulması ve kaybı, niteliksiz müdahale	Temizleme, sağlamlaştırma, bütünleme	Strüktürel çatlaklar kimyasal bağlayıcı harçla enjeksiyon yapılarak sağlamlaştırılacak, malzeme kaybı özgün malzemeye tamamlanacak, demir gergi temizlenecektir.
Kısaltmalar: DV: Duvar, KB: Kubbe, TN: Tono				

(Kaynak: Rölöveler Yazara Aittir.)

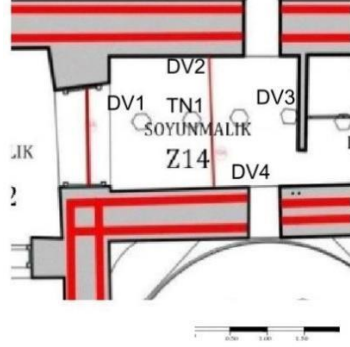
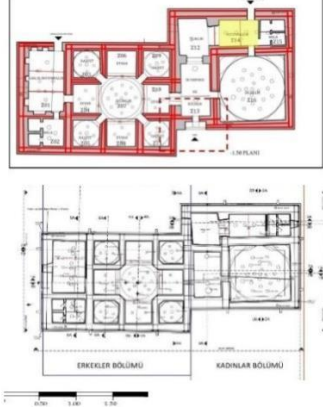
Tablo 34. Başçavuş Hamamı Fiziksel Müdahale Önerileri-Z13 Mekanı (Su Deposu ve Külhan)

Kadınlar Bölümü	
Su Deposu ve Külhan - Rölöve	Anahtar Plan (-1.50 ve +0.50 kotu-Rölöve)
	

Yapı Ögesi Kodu	Sorun Ve Sebebi	Sorun Türü	Restorasyon Tekniği	Müdahale Biçimi
DV1	Moloz taş malzemede kırılma, dökülme, çürüme yüzey kaybı, harç ve derzlerde erime, dökülme, kesit kaybı, toprak birikmesi	Malzeme bozulması ve kaybı	Temizleme, sağlamlaştırma, bütünleme	Strüktürel çatlaklar kimyasal bağlayıcı harçla enjeksiyon yapılarak sağlamlaştırılacak, malzeme kaybı özgün malzemeye tamamlanacak, demir gergi temizlenecektir.
DV2	Moloz taş malzemede kırılma, dökülme, çürüme yüzey kaybı, harç ve derzlerde erime, dökülme, kesit kaybı, toprak birikmesi	Malzeme bozulması ve kaybı	Temizleme, sağlamlaştırma, bütünleme	Strüktürel çatlaklar kimyasal bağlayıcı harçla enjeksiyon yapılarak sağlamlaştırılacak, malzeme kaybı özgün malzemeye tamamlanacak, demir gergi temizlenecektir.
DV3	Moloz taş malzemede kırılma, dökülme, çürüme yüzey kaybı, harç ve derzlerde erime, dökülme, kesit kaybı, toprak birikmesi	Malzeme bozulması ve kaybı	Temizleme, sağlamlaştırma, bütünleme	Strüktürel çatlaklar kimyasal bağlayıcı harçla enjeksiyon yapılarak sağlamlaştırılacak, malzeme kaybı özgün malzemeye tamamlanacak, demir gergi temizlenecektir.
DV4	Moloz taş malzemede kırılma, dökülme, çürüme yüzey kaybı, harç ve derzlerde erime, dökülme, kesit kaybı, toprak birikmesi	Malzeme bozulması ve kaybı	Temizleme, sağlamlaştırma, bütünleme	Strüktürel çatlaklar kimyasal bağlayıcı harçla enjeksiyon yapılarak sağlamlaştırılacak, malzeme kaybı özgün malzemeye tamamlanacak, demir gergi temizlenecektir.
Kısaltmalar: DV: Duvar, KB: Kubbe, TN: Tonoz				

(Kaynak: Rölöveler Yazara Aittir.)

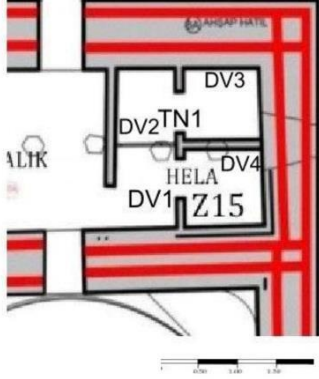
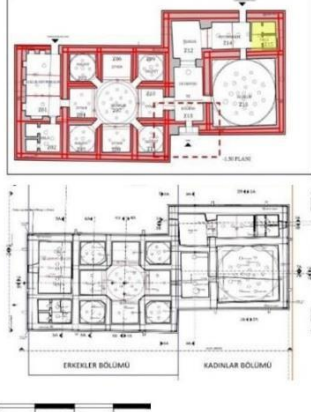
Tablo 35. Başçavuş Hamamı Fiziksel Müdahale Önerileri-Z14 Mekanı (Soyunmalık)

Kadınlar Bölümü	
Soyunmalık - Rölöve	Anahtar Plan (-1.50 ve +0.50 kotu-Rölöve)
	

Yapı Ögesi Kodu	Sorun Ve Sebebi	Sorun Türü	Restorasyon Tekniği	Müdahale Biçimi
DV1	Moloz taş malzemede kırılma, dökülme, çürüme yüzey kaybı, harç ve derzlerde erime, dökülme, kesit kaybı, toprak birikmesi	Malzeme bozulması ve kaybı, niteliksiz müdahale	Temizleme, sağlamlaştırma, bütünleme	Strüktürel çatlaklar kimyasal bağlayıcı harçla enjeksiyon yapılarak sağlamlaştırılacak, malzeme kaybı özgün malzemeye tamamlanacak, demir gergi temizlenecektir.
DV2	Moloz taş malzemede kırılma, dökülme, çürüme yüzey kaybı, harç ve derzlerde erime, dökülme, kesit kaybı, toprak birikmesi	Malzeme bozulması ve kaybı, niteliksiz müdahale	Temizleme, sağlamlaştırma, bütünleme	Strüktürel çatlaklar kimyasal bağlayıcı harçla enjeksiyon yapılarak sağlamlaştırılacak, malzeme kaybı özgün malzemeye tamamlanacak, demir gergi temizlenecektir.
DV3	Moloz taş malzemede kırılma, dökülme, çürüme yüzey kaybı, harç ve derzlerde erime, dökülme, kesit kaybı, toprak birikmesi	Malzeme bozulması ve kaybı, niteliksiz müdahale	Temizleme, sağlamlaştırma, bütünleme	Strüktürel çatlaklar kimyasal bağlayıcı harçla enjeksiyon yapılarak sağlamlaştırılacak, malzeme kaybı özgün malzemeye tamamlanacak, demir gergi temizlenecektir.
DV4	Moloz taş malzemede kırılma, dökülme, çürüme yüzey kaybı, harç ve derzlerde erime, dökülme, kesit kaybı, toprak birikmesi	Malzeme bozulması ve kaybı, niteliksiz müdahale	Temizleme, sağlamlaştırma, bütünleme	Strüktürel çatlaklar kimyasal bağlayıcı harçla enjeksiyon yapılarak sağlamlaştırılacak, malzeme kaybı özgün malzemeye tamamlanacak, demir gergi temizlenecektir.
Kısaltmalar: DV: Duvar, KB: Kubbe, TN: Tonoz				

(Kaynak: Rölöveler Yazara Aittir.)

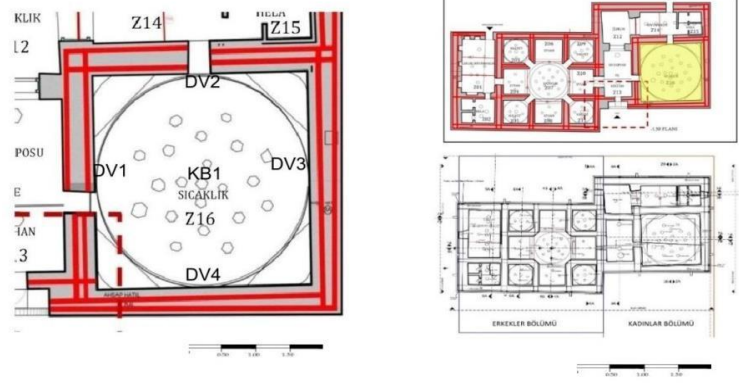
Tablo 36. Başçavuş Hamamı Fiziksel Müdahale Önerileri-Z15 Mekanı (Hela)

Kadınlar Bölümü	
Hela - Rölöve	Anahtar Plan (-1.50 ve +0.50 kotu- Rölöve)
	

Yapı Ögesi Kodu	Sorun Ve Sebebi	Sorun Türü	Restorasyon Tekniği	Müdahale Biçimi
DV1	Moloz taş malzemede kırılma, dökülme, çürüme yüzey kaybı, harç ve derzlerde erime, dökülme, kesit kaybı, toprak birikmesi	Malzeme bozulması ve kaybı, nitelsiz müdahale	Temizleme, sağlamlaştırma, bütünleme	Strüktürel çatlaklar kimyasal bağlayıcı harçla enjeksiyon yapılarak sağlamlaştırılacak, malzeme kaybı özgün malzemeye tamamlanacak, demir gergi temizlenecektir.
DV2	Moloz taş malzemede kırılma, dökülme, çürüme yüzey kaybı, harç ve derzlerde erime, dökülme, kesit kaybı, toprak birikmesi	Malzeme bozulması ve kaybı, nitelsiz müdahale	Temizleme, sağlamlaştırma, bütünleme	Strüktürel çatlaklar kimyasal bağlayıcı harçla enjeksiyon yapılarak sağlamlaştırılacak, malzeme kaybı özgün malzemeye tamamlanacak, demir gergi temizlenecektir.
DV3	Moloz taş malzemede kırılma, dökülme, çürüme yüzey kaybı, harç ve derzlerde erime, dökülme, kesit kaybı, toprak birikmesi	Malzeme bozulması ve kaybı, nitelsiz müdahale	Temizleme, sağlamlaştırma, bütünleme	Strüktürel çatlaklar kimyasal bağlayıcı harçla enjeksiyon yapılarak sağlamlaştırılacak, malzeme kaybı özgün malzemeye tamamlanacak, demir gergi temizlenecektir.
DV4	Moloz taş malzemede kırılma, dökülme, çürüme yüzey kaybı, harç ve derzlerde erime, dökülme, kesit kaybı, toprak birikmesi	Malzeme bozulması ve kaybı, nitelsiz müdahale	Temizleme, sağlamlaştırma, bütünleme	Strüktürel çatlaklar kimyasal bağlayıcı harçla enjeksiyon yapılarak sağlamlaştırılacak, malzeme kaybı özgün malzemeye tamamlanacak, demir gergi temizlenecektir.
Kısaltmalar: DV: Duvar, KB: Kubbe, TN: Tonz				

(Kaynak: Rölöveler Yazara Aittir.)

Tablo 37. Başçavuş Hamamı Fiziksel Müdahale Önerileri-Z16 Mekanı

Kadınlar Bölümü	
Sıcaklık - Rölöve	Anahtar Plan (-1.50 ve +0.50 kotu-Rölöve)
	

Yapı Ögesi Kodu	Sorun Ve Sebebi	Sorun Türü	Restorasyon Tekniği	Müdahale Biçimi
DV1	Moloz taş malzemede kırılma, dökülme, çürüme yüzey kaybı, harç ve derzlerde erime, dökülme, kesit kaybı, toprak birikmesi	Malzeme bozulması ve kaybı, niteliksiz müdahale	Temizleme, sağlamlaştırma, bütünleme	Strüktürel çatlaklar kimyasal bağlayıcı harçla enjeksiyon yapılarak sağlamlaştırılacak, malzeme kaybı özgün malzemeye tamamlanacak, demir gergi temizlenecektir.
DV2	Moloz taş malzemede kırılma, dökülme, çürüme yüzey kaybı, harç ve derzlerde erime, dökülme, kesit kaybı, toprak birikmesi	Malzeme bozulması ve kaybı, niteliksiz müdahale	Temizleme, sağlamlaştırma, bütünleme	Strüktürel çatlaklar kimyasal bağlayıcı harçla enjeksiyon yapılarak sağlamlaştırılacak, malzeme kaybı özgün malzemeye tamamlanacak, demir gergi temizlenecektir.
DV3	Moloz taş malzemede kırılma, dökülme, çürüme yüzey kaybı, harç ve derzlerde erime, dökülme, kesit kaybı, toprak birikmesi	Malzeme bozulması ve kaybı, niteliksiz müdahale	Temizleme, sağlamlaştırma, bütünleme	Strüktürel çatlaklar kimyasal bağlayıcı harçla enjeksiyon yapılarak sağlamlaştırılacak, malzeme kaybı özgün malzemeye tamamlanacak, demir gergi temizlenecektir.
DV4	Moloz taş malzemede kırılma, dökülme, çürüme yüzey kaybı, harç ve derzlerde erime, dökülme, kesit kaybı, toprak birikmesi	Malzeme bozulması ve kaybı, niteliksiz müdahale	Temizleme, sağlamlaştırma, bütünleme	Strüktürel çatlaklar kimyasal bağlayıcı harçla enjeksiyon yapılarak sağlamlaştırılacak, malzeme kaybı özgün malzemeye tamamlanacak, demir gergi temizlenecektir.
Kısaltmalar: DV: Duvar, KB: Kubbe, TN: Tonoz (Kaynak: Rölöveler Yazara Aittir.)				

Bu araştırma; Osmanlı Döneminin mimari özelliklerini ve yapım tekniğini yansıtan yaklaşık 200 yıllık önemli bir tarihi anıt ve belge niteliğindeki Yozgat Başçavuş Hamamı'nın restorasyon öncesi iç mekanlarla ilgili yapısal sorunlar ve malzemeler ile hamam tipolojisinin belirlenmesi açısından önem taşımaktadır.

Çalışma, bu yönde hazırlanacak restorasyonlarla ilgili izlenilecek yol için önemli bir veri kaynağı olacaktır. Buna ilaveten, hem Yozgat ilinin tarihsel mirasına hem de geleneksel Osmanlı mimarisi üzerine yürütülen akademik çalışmalara büyük katkı sağlayacaktır.

5. KAYNAKLAR

- Acar, T. (2011). Urla Hersekzade Ahmet Paşa Hamamı'nın araştırma kazısı sonrasında rölöve-restütüsyon-restorasyon yaklaşımı. *Tarih Okulu Dergisi*, 2012(XII).
- Acun, H. (1981). Yozgat ve yöresi Türk devri yapıları. *Vakıflar Dergisi*, 13, 635-715.
- Acun, H. (2005). *Bozok Sancağı'nda (Yozgat ili) Türk mimarisi*. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Ahunbay, Z. (1996). *Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon*. İstanbul: Yem Yayınları.
- Akar, T. (2009). Osmanlı Kentinde Ticari Mekânlar: Bedesten-Han-Arasta-Çarşı Mekânları Literatür Değerlendirmesi. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, (13), 267-292.
- Akat, R., Çakıroğlu, B. ve Çakıroğlu, E. O. (2024). Geleneksel konutlarda dış mekân öğelerinin irdelenmesi: Trabzon Ortahisar ve Pazarkapı Mahalleleri örneğinde. *Artvin Çoruh Üniversitesi Ormancılık Dergisi*, 25(2), 256-270.
- Akbulut, D. E., Arpacı, E. Y. G., Oktay, D. ve Yüzer, N. (2018). Tarihi Yığma Yapıların Onarımında Kullanılan Enjeksiyon Yönteminin (Grouting) Ve Kireç Esaslı Enjeksiyon Malzemesinin Zaman İçerisinde Gelişimi. *Megaron*, 13(1), 156-168.
- Akın, G. (2005). *Anadolu'da Türk Hamamları*. İstanbul: Literatür Yayınları.
- Aktaş, G. G. (2011). Anadolu'da Toplumsal Yaşamın Mekansal İzleri. *Sanat Ve Tasarım Dergisi*, 1(7), 55-68.
- Akın Saka, E., & Öztürk, E. (2017). Turizm ve tarihi çevre koruma etkileşiminin Yozgat kenti örneğinde incelenmesi. In 2. Uluslararası Bozok Sempozyumu: *Bildiriler Kitabı*, 1, 17-210.
- Aköz, A. H. (2008). *Deprem etkisi altındaki tarihi yığma yapıların onarım ve güçlendirilmesi* [Basılmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Teknik Üniversitesi.
- Aliji, P. (2022). *Edirne-Keşan Eski Hamam Restorasyon Projesi* [Basılmamış yüksek lisans tezi]. Trakya Üniversitesi.
- Aylward, W. (2011). Roma Dünyasında Yıkanma. *Seleucia*, (1), 185-199.
- Avcı, O. (2021). Türk Hamamının Özgünlüğü. *Sanat Tarihi Dergisi*, 30(2), 1465-1489.
- Avşar, Z. ve Avşar, S. (2016). Var Olmanın Ve Arınmanın Tarihi Seyri İçerisinde Bedensel-Ruhsal Temizlik Mekânları Olarak Hamamların İletişim Bakımından Önemi. *İdealkent*, 7(19), 628-658.
- Ayverdi, E. H. (1981). *Avrupa'da Osmanlı mimari eserleri: Yugoslavya (Vol. 3)*. Fetih Cemiyeti Yayınları.
- Aygör, E. (2021). Konya Ereğli Rüstem Paşa Hamamı. *Turkish Studies-Social Sciences*, 16(1).
- Arun, G. (2005). *Yığma Kagir Yapı Davranışı*, YDGA Yığma Yapıların Deprem Güvenliğinin Arttırılması Çalışmayı, 17(2005), 69-78, ODTÜ, Ankara.

Ararat, M. (2018). *Tarihi Gaziantep Hamam Yapıları* [Basılmamış yüksek lisans tezi]. Hasan Kalyoncu Üniversitesi.

Arseven, C.E. (1983). "Sivri Kemer Mimarisi", *Sanat Ansiklopedisi*, Milli Eğitim Bakanlığı, İstanbul.

Aşık, F. M. (2018). *Tarihi yapılarda taşıyıcı sistem özellikleri, hasarlar için onarım ve güçlendirme teknikleri, Zenburi Mescidi'nin model analizi* [Basılmamış yüksek lisans tezi]. Konya Teknik Üniversitesi.

Aşut, F. (2012). *Mevcut Edirne hamamları ve Zen İbrahim Paşa Hamamı restorasyonu üzerine bir araştırma* [Basılmamış yüksek lisans tezi]. Trakya Üniversitesi.

Bayraktar, A. (2005). *Tarihi Yığma Yapılarının Depreme Karşı Güçlendirilmesi, Yığma Yapıların Deprem Güvenliğinin Arttırılması Çalıştayı*, 17., ODTÜ, Ankara.

Bayraktar, A. (2006). *Tarihi Yapıların Analitik İncelenmesi Ve Sismik Güçlendirme Metodları*, Beta Yayınları, İstanbul.

Bideci, Ö. S. ve Sabuncu, B. (2024). Analyzing Traditional Building Materials: A Case Study On Repair Practices İn Konuralp, Düzce-Türkiye. *Architecture* (2673-8945), 4(3).

Bilici, K. (2013). Kargı Han ve Hamamı Üzerine. *Sanat Tarihi Dergisi*, 22(1), 71-88.

Bilgilioğlu, H. (2023). Tarihi Harç Örneklerinin Çoklu Analitik Yöntemler Kullanılarak İncelenmesi: Tyana Roma Hamamı (Niğde-Kemerhisar) Örneği. *Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Mühendislik Bilimleri Dergisi*, 12(4), 1157-1167.

Bilgin, H. (2006). Mimar Sinan Yapılarında Kubbeli Örtü Sistemlerinin Yapısal Analizi. *Selçuk Üniversitesi Mühendislik, Bilim Ve Teknoloji Dergisi*, 21(3), 119-128.

Biçen, V. S. ve Işık, E. (2018). Geleneksel Bitlis Evleri'nde Yapı Elemanları Ve Malzeme Kullanımının Örnek Yapı Üzerinden Değerlendirilmesi. *In International Conference On Multidisciplinary, Science, Engineering And Technology (IMESET'18 Dubai)*. Dubai.

Bostan, E. ve Urfalıoğlu, N. (2022). Yozgat Sarıkaya Roma Hamamı İle İlgili Bir Değerlendirme. *STAR Sanat Ve Tasarım Araştırmaları Dergisi*, 3(4), 1-22.

Bozok, D. (2006). Türk Hamamı Ve Geleneklerinin Turizmde Uygulanışı. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(13), 62-86.

Budak, E. (2018). *Erdoğan Budak Tarafından Çekilen "200 Yıllık Yanan Hamam" Videosu* <https://www.youtube.com/watch?v=nP1V1t3sxno>. Erişim:9 Aralık 2023.

Büyükbaş, D. (2020). 1928-1960 Arası Yozgat İlinin Sosyo-Kültürel Tarihi. *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademik Araştırmalar Dergisi*, 4(1), 98-118.

Can, Ö. (2019). Ahşap Döşemeli Geleneksel Bayburt Evinin Deprem Performansının Belirlenmesi. *Düzce Üniversitesi Bilim Ve Teknoloji Dergisi*, 7(1), 369-382.

Çavuş, M. (2011). *Tarihi yapılarda üst örtülerin çelik malzeme ile sağlamlaştırılmasının sonlu elemanlar yöntemiyle modellenmesi* [Basılmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi.

Çavuş, M. ve Arslan, M. (2023). Tarihi Yapılarda Üst Örtülerin Çelik Malzeme İle Tamamlanmasının Yapısal Açıdan İncelenmesi. *Düzce University Journal Of Science And Technology*, 11(3), 1563-1573.

Chamaky, R. Y. (2014). *Tarihi yığma yapıların deprem analizi ve uygun güçlendirme teknikleri* [Basılmamış yüksek lisans tezi]. Yıldız Teknik Üniversitesi.

Çelik, T., Tanrıverdi, Ş., Ural, A. ve Fırat, F. K. (2021). Yığma Yapılarda Kullanılan Kenetlerin Yapı Davranışına Etkilerinin İncelenmesi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen Ve Mühendislik Bilimleri Dergisi*, 21(3), 650-659.

Çelik, E. (2018). *Geleneksel Türk hamamlarının mekânsal açıdan incelenmesi ve çağdaş yorumu* [Basılmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Ticaret Üniversitesi.

Çelik, E. ve Aydemir, A. İ. (2018). Türk Hamam Mimarisinin Yapısal ve Mekânsal Özellikleri. *Kent Akademisi*, 11(2), 274-281.

Çevik, N. ve Bulut, S. (2014). Andriake Doğu Hamamı: Bölgenin Hamam Mimarlığına Işık Tutan Yeni Bir Örnek. *Adalya*, (17), 215-262.

Çınar, S. (2010). Erzurum Çifte Göbek (İki Göbek) Hamamı'nın Düşündürdükleri. *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, (25), 67-84.

Çırak, İ. F. (2011). Yığma Yapılarda Oluşan Hasarlar, Nedenleri Ve Öneriler. *Uluslararası Teknolojik Bilimler Dergisi*, 3(2), 55-60.

Coşkun, A. (2007). Salamis Kenti Roma Hamamı. *Anadolu*, (33), 25-41.

Çubuk, B. N. (2023). *Tarihi hamamların yapısal analizi ve restorasyon uygulaması* [Basılmamış yüksek lisans tezi]. Gaziosmanpaşa Üniversitesi.

Dabanlı, Ö. (2008). *Tarihi yığma yapıların deprem performansının belirlenmesi* [Basılmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Teknik Üniversitesi.

Dağtekin Ekinci, E. (2020). Gaziantep Geleneksel Hamamlarının Belgelenmesi Ve Koruma Önerileri. *Vakıflar Dergisi*, (53), 181-197.

Dağtekin, E. (1999). *Diyarbakır Çardaklı Hamamı restorasyonu* [Basılmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.

Demirdal, M. (2014). *İstanbul'da işlev değişikliğine uğramış Mimar Sinan hamamları: Ortaköy Hamamı örneği* [Basılmamış doktora tezi]. Bahçeşehir Üniversitesi.

Demir, Z. S. (2013). Türk Hamam Müzesi Ve Kına Hamamı Sergisi. *Ankara Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 48-55.

Demirtaş, G. (2020). *Konya-Türbeönü tescilli kerpiç yapıların restorasyonunda kullanılacak uygun harç tayini* [Basılmamış doktora tezi]. Konya Teknik Üniversitesi.

Deniz, T. ve Kocakaya, E. (2020). Kültürel Miras Kapsamında Safranbolu'da Geleneksel Hamam Kültürü. *Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 5(2), 3-24.

Deniz, Ö., Gün, N., Ekinci, S. (2012). Kagir Yığma Dış Duvar Tasarım Etmenleri, 6. *Ulusal Çatı Ve Cephe Sempozyumu*, Uludağ Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi, Bursa, 12-13.

Dikmen, Ç. B. ve Toruk, F. (2015). Gerede Yukarı Hamam Restorasyonuna İlişkin Değerlendirmeler. 5. *Tarihi Eserlerin Güçlendirilmesi Ve Geleceğe Güvenle Devredilmesi Sempozyumu*, 431-444.

Doğan, T. (2021). Macaristan Budin Ve Peç Şehirlerinde Bulunan Osmanlı Hamamları Ve Korunma Durumları. *Journal Of Arts*, 4(1), 49-58.

Dumlu, E. (1999). Gelibolu hamamlarının tarihsel gelişimi üzerine bir araştırma [Basılmamış yüksek lisans tezi]. Yıldız Teknik Üniversitesi.

Eren Özbek, İ. (2000). *Fatih ilçesinde Yeni Aya Kapı Hamamı restorasyon projesi* [Basılmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Teknik Üniversitesi.

Ergin, N. (2008). *Approaching Ottoman Architecture: A Study on Hamams*. Leiden: Brill.

Ertuğrul, A. (2009). Hamam Yapıları Ve Literatürü. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 7 (13), 241-266.

Eyice, S. (1960). İznikte “Büyük Hamam” Ve Osmanlı Devri Hamamları Hakkında Bir Deneme. *Tarih Dersi*, 11(15), 99-120.

Eyice, S. (1976). *Osmanlı Mimarisinde Türk Hamamları*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.

Eyice, S. (1997). Hamam. *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 15, 402–430, Türk Diyanet Vakfı Yayınları.

Eyice, S. (1994). İstanbul Ansiklopedisi Düünden Bugüne, *Kültür Bakanlığı – Tarih Vakfı Ortak*, Cilt 3, 538-542.

Gedik, Y. H. (2008). *Analysis, repair and strengthening of historical masonry structures; case study: Mehmet Aga Mosque* [Basılmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Teknik Üniversitesi.

Gedikli, R. (1993). *Trabzon Kenti Geleneksel Konutlarında Konut-Bahçe İlişkisi Üzerine Bir İnceleme* [Basılmamış Yüksek Lisans Tezi]. Karadeniz Teknik Üniversitesi.

Gedikli, R. (2004). Rekreatyonel Kullanımda Kent Ormanlarının Önemi Ve Açık Yeşil Alan Standartları, *1.Ulusal Kent Ormancılığı Bildiriler Kitabı*, 34-53.

Genç, G. (2016). *Tokat Mustafağa Ağa Hamamı koruma restorasyon önerisi* [Basılmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.

Gökçe, E. (2018). *Tarihi yapıların yeniden işlevlendirilmesi: Manisa ili Kurşunlu Han restorasyonun örneği* [Uzmanlık Tezi, İller Bankası Anonim Şirketi].

Göktaş Kaya, L. (2014). Osmanlı Hamam Mimarisine Karabük Eskipazar'dan Yeni Örnekler II. *Electronic Turkish Studies*, 9(10).

Güneş, R. (2011). *Yozgat ili İstanbulluoğlu Mahallesi Hasan Hüseyin Yeşilkaya Konağı restorasyon önerisi* [Basılmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.

Hasol, D. (1990). *Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü, Yapı*, Endüstri Merkezi Yayınları, 4.Baskı, İstanbul.

Halaç, H. H., Kalak, M. ve Yıldırım, Ö. C. (2018). Siverek Tarihi Hamam Yapılarının Kullanım Durumları. *Al Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 54-74.

Işık, N. (2017). *Geleneksel Yığma Yapılarda Taşıyıcı Sistem Hasarları Ve Nedenlerinin Tespiti İle Güçlendirme Ve Tamamlayıcı Müdahale Önerileri*; Diyarbakır Suriçi Örneği [Basılmamış doktora tezi]. Dicle Üniversitesi.

Işık, N. (2023). *Geleneksel Yığma Yapılarda Taşıyıcı Sistem Hasarları Ve Nedenlerinin Tespiti İle Güçlendirme Ve Tamamlayıcı Müdahale Önerileri*; Diyarbakır; Suriçi Örneği (1st Ed.). Bidge Yayınları.

Işık, N., & Halifeoğlu, F. H. (2017). Tarihi Diyarbakır Kiliselerinde Taşıyıcı Sistemi Etkileyen Gözleme Dayalı Hasar Ve Nedenleri. *Dicle Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Dergisi*, 8(2), 293-306.

Işıksöy, S. (2010). *Geleneksel Yozgat Evlerinde Yaşam Ve Anlam: Evin Sözlü Tarihi* [Basılmamış yüksek lisans tezi]. Karadeniz Teknik Üniversitesi.

İSMEP. (2014). *İstanbul Sismik Riskin Azaltılması Ve Acil Durum Hazırlık Projesi*, 2014, Dünyada Ve Türkiye’de Kültürel Mirasın Korunması Rehber Kitabı (Pp. 50-60). İstanbul.

İşler İşlek, E. (2011). *Akşehir Yukarı (Gavur) Hamamı Restorasyon Önerisi* [Basılmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.

İlgün, Ş. (2007). *Geleneksel Yozgat Evleri* [Basılmamış yüksek lisans tezi]. Selçuk Üniversitesi.

Jaihoon, E. H. (2019). *TBDY 2018’e Göre Tarihi Yığma Yapıların Analizi Ve Bir Örnek Sille Akcamii* [Basılmamış yüksek lisans tezi]. Konya Teknik Üniversitesi.

Jokilehto, J. (2017). *A History Of Architectural Conservation*. Routledge.

Kalafat, M. (2022). *Anadolu Selçuklu Mimarisinde Tipoloji Problemleri (Camiler, Kervansaraylar, Hamamlar, Türbeler)* [Basılmamış doktora tezi]. Akdeniz Üniversitesi.

Kalli, B. (2023). *Kahramanmaraş Tarihi Hamamlarının Mekan Örgütlenmesi Kapsamında Değerlendirilmesi* [Basılmamış yüksek lisans tezi]. Adana Alparslan Türkeş Bilim Ve Teknoloji Üniversitesi.

Kanbay, H. (1996). *Kastomu Saray Hamamı Restorasyon Projesi* [Basılmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Teknik Üniversitesi.

Karademir, M. (2020). Keşan’da Bir Kültür Mirası: Eski Hamam. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (43), 310-326.

Karakuş, F., & Özcan, Z. (2016). Tarihi Ankara Hamamlarının Tipolojik Analizi. *Turkish Academic Research Review*, 7(3), 525-575.

Kayırğa, O. M. (2017). *Yığma Yapıların Deprem Davranışının Analitik Ve DeneySEL Olarak Belirlenmesi* [Basılmamış doktora tezi]. Erciyes Üniversitesi.

Kavalçalan, E. (2015). Kıbrıs'taki Konak Hamamları. *Journal Of World Of Turks/Zeitschrift Für Die Welt Der Türken*, 7(3), 291-307.

Kervankıran, İ., & Kılıç, M. (2017). Sosyo-Mekansal Boyutlarıyla Kentleşme Ve Milli Park Etkileşimi: Yozgat Çamlığı Milli Parkı Örneği. *İstanbul Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Coğrafya Dergisi*, (34), 22-38.

Koçak, S. (2018). *Şili Hamamı Restorasyon Projesi* [Basılmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Teknik Üniversitesi.

Kocakaya, Z. (2006). *Bursa Hançerli (Hanzade) Hamamı Restorasyon Önerisi* [Basılmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.

Kozak, M. A. (2023). Temizliğin Sosyal Tarihi Üzerine. *Gastroia: Journal Of Gastronomy And Travel Research*, 7(3), 576-589.

Köroğlu, G., & Tok, E. (2018). Sinop Balatlar Kazısında Ortaya Çıkarılmaya Başlanan Erken Bizans Dönemi Döşeme Mozaikleriyle İlgili İlk Veriler. *Journal Of Mosaic Research*, (11), 121-135.

Köşklü, Z., & Çınar, S. (2010). Erzurum'da Osmanlı Dönemi Hamamları. *Sanat Dergisi*, (18), 117-136.

Kurugöl, S., & Küçük, S. G. (2015). Tarihi Eserlerde Demir Malzeme Kullanım Ve Uygulama Teknikleri. 5. *Tarihi Eserlerin Güçlendirilmesi Ve Geleceğe Güvenle Devredilmesi Sempozyumu*, Erzurum, 521-536.

Kutlu, M. (2022). Yozgat Tarihi Ve Kültürü. *Yozgat Arkeoloji Ve Sanat Tarihi* (Vol. 1, Pp. 339-360). Akçay Yayınları.

Mahberel, H. A. (2006). *Tarihi Yapılarda Taşıyıcı Sistem Özellikleri, Hasarlar, Onarım Ve Güçlendirme Teknikleri* [Basılmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Teknik Üniversitesi.

Matero, F. (2006). Loss, Compensation And Authenticity In Architectural Conservation. *Journal Of Architectural Conservation*, 12(1), 71-90.

Mazlum, F. (2019). Konya'da İşlev Değiştiren Türk Hamamları Üzerine Bir Değerlendirme: Meram Hasbey Hamamı. *IDA: International Design And Art Journal*, 1(1), 54-73.

Mısırlı, A., & Özgüven, H. B. (2020). Bizans Dönemi'nde Kentin Dönüşümü: Hamam Ve Hamam-Gymnasium Yapılarının Yeniden Kullanımı. *Ortaçağ Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 391-401.

Oğuz, G. P., & Halifeoğlu, F. M. (2017). Geleneksel Diyarbakır Evlerinde Yapım Tekniği Ve Malzemede Koruma Sorunları. *Dicle Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Mühendislik Dergisi*, 8(2), 345-358.

Önge, Y. (1978). *Türk Hamamları*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

- Ökten, M. S., & Yüce, A. (2023). Yığma Yapılarda Günümüzde Yapılan Hatıl Uygulamaları. *Avrupa Bilim Ve Teknoloji Dergisi*, (52), 259-271.
- Özgen, Ö. (2016). Kültürel Miras Kapsamında “Türk Hamamı” Üzerine Bir İnceleme. *İletişim Kuram Ve Araştırma Dergisi*, (42), 111-138.
- Özal, G., & Özdemir, Z. H. (2022). Niğde Yeşilburç Hamamı’nın Koruma Açısından İncelenmesi. *Mimarlık, Planlama Ve Tasarım Alanında Uluslararası Araştırmalar* II, 161.
- Özer, M., & DüNDAR, M. (2019). Edirne Sarayı Kum Kasrı Hamamı ve Aşçılar Hamamı. *Akdeniz Sanat*, 13, 571-584.
- Öztürk, Ç. (2014). *Tarsus, Yeni Hamam Restorasyon Ve Yeniden Kullanım Projesi* [Basılmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Kültür Üniversitesi.
- Reyhan, K., & İpekoğlu, B. (2004). Osmanlı Dönemi Bir Grup Hamam Yapısında Malzeme Kullanımı. 2. *Ulusal Yapı Malzemeleri Kongresi Ve Sergisi*, Kongre Bildirileri, Turkey, 482-493.
- Roth, L. M. (2006). *Mimarlığın Öyküsü* (E. Akça, Trans.). Kabak Yayınevi.
- Sağlar, B. T. (2014). *Kastamonu’da Yıkanma Kültürünün Mekâna Yansıması* [Basılmamış yüksek lisans tezi]. Kastamonu Üniversitesi.
- Sayın, B. (2016). Tarihi Yığma Yapıların Malzeme Özelliklerinin Belirlenmesi Ve Uygulama Önerileri. *Dicle Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Mühendislik Dergisi*, 7(3), 387-398.
- Sarıkaya, B., & Arpacıoğlu, Ü. (2019). Orta Anadolu Evlerinde Duvar. *İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 1(2), 21-31.
- Saraç, N. M. (2003). *Tarihi Yığma Yapılarının Güçlendirilmesi* [Basılmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Teknik Üniversitesi.
- Savaş, S. (2007). *İstanbul, Kumkapı-Nişanca Köşkü Hamamı (1887) Araştırma Ve Restorasyon Projesi* [Basılmamış yüksek lisans tezi]. Yıldız Teknik Üniversitesi.
- Savaşır, K. (2016). Kubbelerin Yapım Sistemlerinin Yük Aktarım Prensiplerine Göre İrdelenmesi. *Altan Basım Ltd*, 8, 203-210.
- Sesigür, H., Çelik, O. C., & Çılı, F. (2007). Tarihi Yapılarda Taşıyıcı Bileşenleri, Hasar Biçimleri, Onarım Ve Güçlendirme. *İstanbul Bülten*, 89,10-21.
- Savaş Sezer, M. (1998). *Yozgat Ve Çevresi Tarihi Yapılardaki Süslemeler*, [Basılmamış yüksek lisans tezi]. Pamukkale Üniversitesi.
- Sertalp, E. (2018). Ören Yerlerinde Artırılmış Gerçeklik Standartlarının Kullanımı: Ankara Roma Hamamı Artur Örneği. *Sanat Ve Tasarım Dergisi*, (22), 273-289.
- Silav, M. (2019). Kentsel Arkeolojik Miras Ve Erişilebilirlik: Ankara Roma Hamamı Açık Hava Müzesi. *Sanat Ve Tasarım Dergisi*, (23), 301-313.

Soykök, B. (2019). *İznik Osmanlı Dönemi Hamamlarının Yapım Özellikleri, Yapısal Hasarlar Ve Malzeme Bozulmalarını Koruma Ve Esaslı Onarım İçin İnceleme* [Basılmamış yüksek lisans tezi]. Bursa Uludağ Üniversitesi.

Şehitoğlu, E. (2000). *Bursa Hamamları'nın Yapısal, Çevresel, İşlevsel Sorunları Ve Çözüm Önerileri* [Basılmamış yüksek lisans tezi]. Mimar Sinan Üniversitesi.

Şirikçi, S. T. (2013). *Tarihi Eserlerde Yapı Malzeme Cinslerinin Araştırılması Ve Korunmaları İçin Alınacak Önlemler* [Basılmamış yüksek lisans tezi]. Haliç Üniversitesi.

Tapkı, S. (2020). *Kırsal Yerleşmelerin Gelişimi İçin Alternatif Turizm Kaynakları Üzerine Bir Model Önerisi: Yozgat Örneği* [Basılmamış yüksek lisans tezi]. Yıldız Teknik Üniversitesi.

Tellioğlu, S., & Satıcı, B. (2023). Tarihi Yapılarda Restorasyon Tekniklerine Göre Uygulanacak Malzemelerin Belirlenmesi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Teknoloji Ve Uygulamalı Bilimler Dergisi*, 6(1), 37-49.

Terzi, F. (2019). *Bursa İli İnegöl İlçesi Cerrah Köyü Hamamı Yeniden İşlevlendirme Önerisi* [Basılmamış yüksek lisans tezi]. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi.

Tuğrul, S. (2016). *Diyarbakır Paşa (Behram) Hamamı Restorasyon Önerisi*, [Basılmamış yüksek lisans tezi]. Dicle Üniversitesi.

Turgay, T., & Apay, A. C. (2016). Tarihi Yapıların Güçlendirilmesinde Sınırlar. *4th International Symposium On Innovative Technologies In Engineering And Science (ISITES2016)*, 3-5 Nov 2016, Alanya/Antalya-Turkey.

Türker, B. (2010). *Tarihi Yiğma Yapıların Yapısal Davranışının Araştırılması* [Basılmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi.

Torun, F. K. (2024). Tarihi Hamam Yapılarının İç Mimari Bağlamda İncelenmesi: Kars/Merkez. *Social Sciences Studies Journal*, 9(114), 8122-8134.

Ustabulut, U. B. (2020). Bayburt Şehrinde Hamam Mimarisi Ve Kültürü. *Bayburt Üniversitesi İnsan Ve Toplum Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 3(6), 57-81.

Ürük, Z. F. (2016). Medeniyetler İçinde Hamamın Gelişimi Ve Kültürel Olarak Mekân Analizleri. *The Journal Of Academic Social Science*. 28 (185-209).

Ünver, A. S. (1973). Türk Hamamı. *Belleten*, 37(145), 87-94.

Yegül, F. (1992). *Baths And Bathing In Classical Antiquity*. Millard Meiss Publication.

Yegül, E. (2008). *Üsküdar Hamamları Ve İcadiye Dağ Hamamı: Çevresel, Yapısal, İşlevsel Sorunları Ve Çözüm Önerileri* [Basılmamış yüksek lisans tezi]. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi.

Yegül, F. K. (2009). Anadolu Su Kültürü: Türk Hamamları Ve Yıkınma Geleneğinin Kökleri Ve Geleceği. *Anadolu*, (35), 99-118.

Yıldırım, D. Ş. (2012). Hurmalık Hamamı Buluntuları Işığında Patara'nın Geç Roma-Erken Bizans Dönemi Kuzey Afrika Kökenli Seramikleri. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(4), 151-172.

Web Tabanlı Görseller, *Kubbe Oluşum Şeması*. Roma Mimarisi ve Kemer-Tonoz-Kubbe, Retrieved from <https://romamimarligi.wordpress.com/2020/12/11/roma-mimarisinde-kemer-tonoz-ve-kubbe/> (Erişim tarihi 8 Kasım 2023).

Web Tabanlı Görseller, *Tonoz Strüktürü*. Mimari Terim, Retrieved from <https://mimariterim.com/tonoz/> (Erişim tarihi 8 Kasım 2023).

Web Tabanlı Görseller, *Tonoz Çeşitleri*. Mimari Terim, Retrieved from <https://mimariterim.com/tonoz/> (Erişim tarihi 8 Kasım 2023).

Web Tabanlı Görseller, *Tonoz İle Kubbe Farklılığı*. Mimari Terim, Retrieved from <https://mimariterim.com/tonoz/> (Erişim tarihi 8 Kasım 2023).

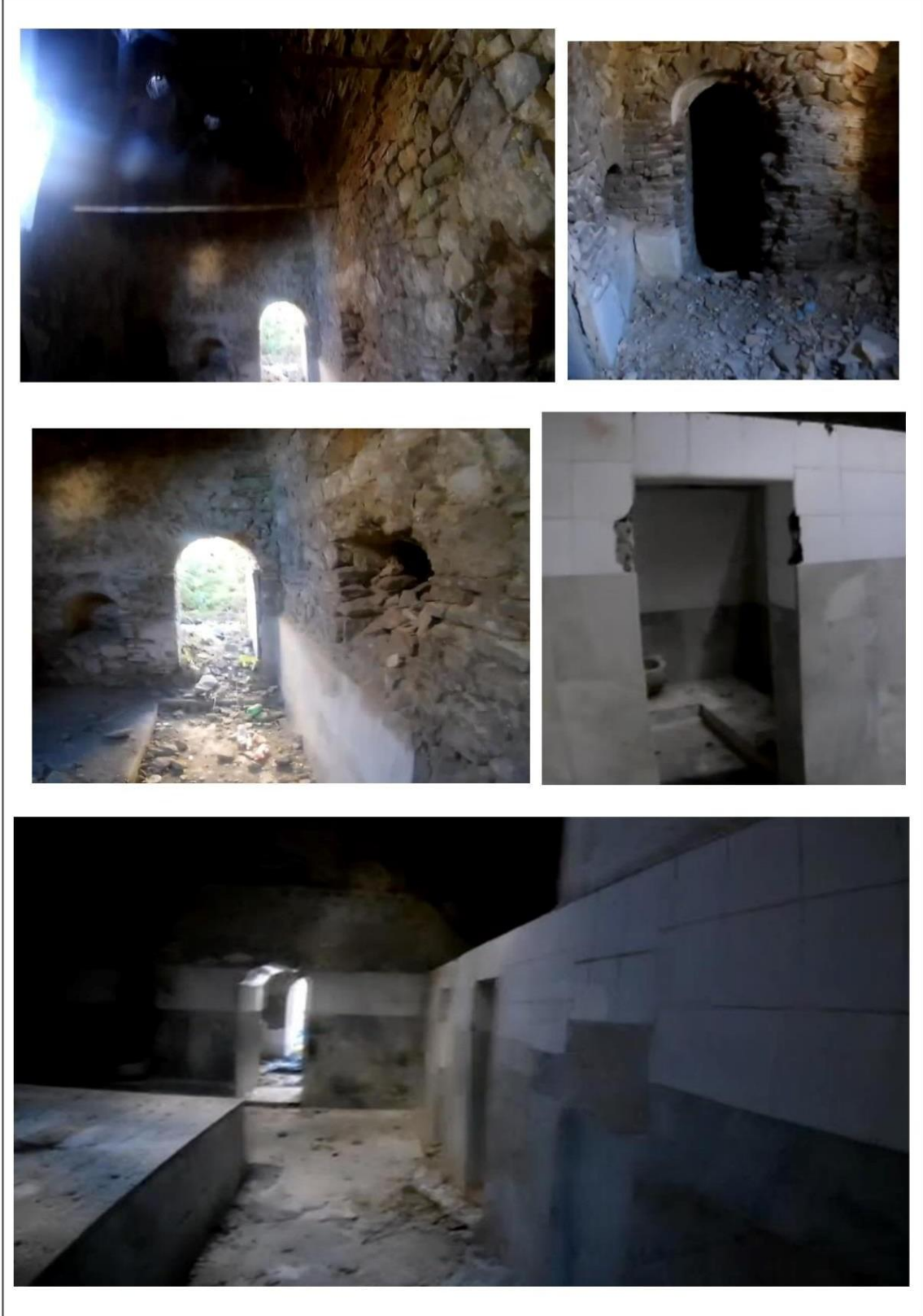
Web Tabanlı Görseller, *Bir Kemerin Taşıyıcı Sistemi ve Çeşitleri*. Mimari Terim, Retrieved from <https://mimariterim.com/kemer/> (Erişim tarihi 8 Kasım 2023).

Web Tabanlı Görseller, *Tromp Örneği*. Okuryazarım, Retrieved from https://okuryazarim.com/kubbeye-gecis-elemanlari/#Google_Vignette (Erişim tarihi 8 Kasım 2023).

Web Tabanlı Görseller, *Ayasofya Pandantif*. Mimari Terim, Retrieved from <https://mimariterim.com/pendantif/> (Erişim tarihi 8 Kasım 2022), and Okuryazarım, Retrieved from <https://okuryazarim.com/kubbeye-gecis-elemanlari/> (Erişim tarihi 8 Kasım 2023).

Web Tabanlı Görseller, *Yozgat İli, Çevresi, Kenti*. Wikipedia, Retrieved from <https://tr.wikipedia.org/wiki/Yozgat> (Erişim tarihi 8 Kasım 2023) and Google Maps, Retrieved from <https://g.co/kgs/MmbxBjr> (Erişim tarihi 8 Kasım 2023).

Ek-1. Yozgat Başçavuş Hamamı İç Mekan-Erkekler Bölümü

(Kaynak: Fotoğraflar Erdoğan Budak Arşivi, 2018)

Ek-2. Yozgat Başçavuş Hamamı İç Mekanı-Kadınlar Bölümü

(Kaynak: Fotoğraflar Erdoğan Budak Arşivi, 2018)

Ek-3. Yozgat Başçavuş Hamamı İç Mekanı-Kadınlar Bölümü

(Kaynak: Fotoğraflar Erdoğan Budak Arşivi, 2018)

Ek-4. Yozgat Başçavuş Hamamı İç Mekanı- Erkekler Bölümü

(Kaynak: Fotoğraflar Erdoğan Budak Arşivi, 2018)

YOZGAT BAŞÇAVUŞ HAMAMI RESTORASYONUNUN YAPISAL SORUNLARI MALZEME VE TİPOLOJİK AÇIDAN İNCELENMESİ: İÇ MEKÂN ÖLÇEĞİNDE